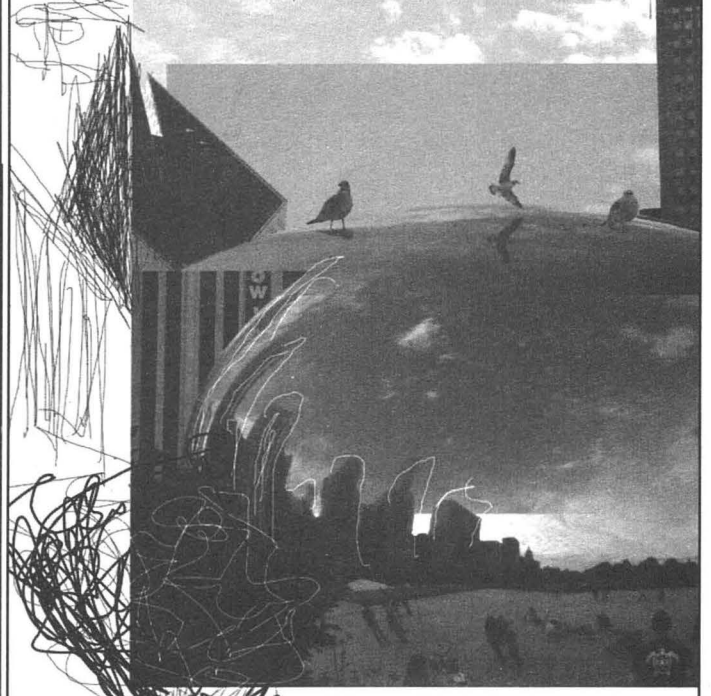
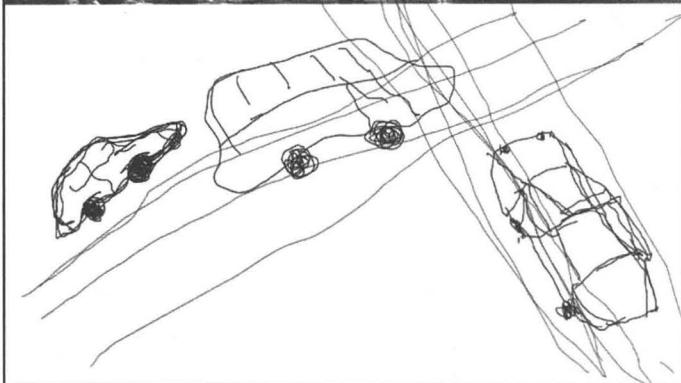
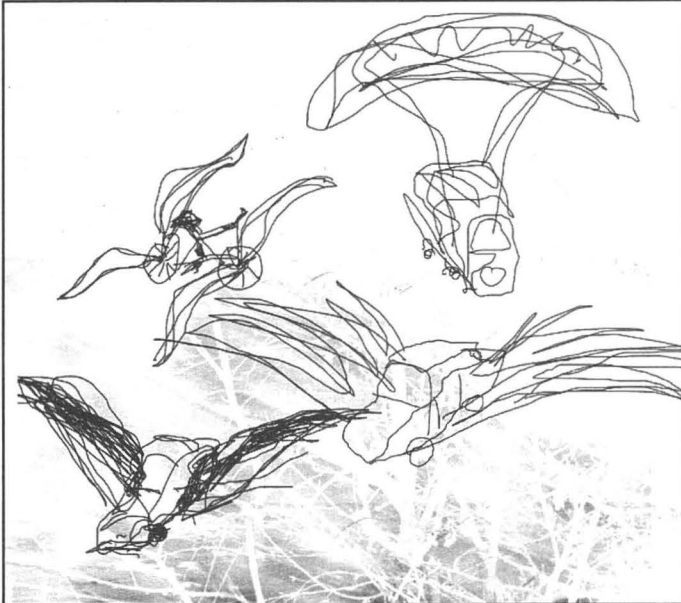

Caiete Silvane

Revistă de cultură

39

Vremurile sumbre

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4, Sălaj, România
Tel./fax 0260/612870 e-mail: caietesilvane@yahoo.com
www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul Culturii Tradiționale Sălaj,
sub egida Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Cristian Contraș - manager Centrul Culturii Tradiționale Sălaj

Daniel Săuca - redactor șef

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Elena Musca, Marin Pop - redactori

Viorel Mureșan, Györfi-Deák György, Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu - colaboratori permanenți

Marius Soare - tehnoredactor

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între:

- Consiliul Județean Sălaj;
- Prefectura Sălaj;
- Primăria Zalău;
- Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj;
- Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
- Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău;
- Biblioteca Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj;
- Inspectoratul Școlar Județean Sălaj;
- Arhivele Naționale Filiala Sălaj;
- Cenaclul literar "Silvania";
- Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.
Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a Asociației Publicațiilor
Literare și Editurilor din România (APLER).

Tiparul realizat la Tipografia
Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj,
tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale și factorii poștali, precum și prin Damco.
Prețul unui abonament pe o lună este de 2 lei.

SUMAR

Daniel Hoblea , Editorial, Hristos a înviat!	p.2
Daniel Săuca , Homo Silagenssis, Spovedanii on-line,	p.2
Nichifor Crainic , Alexandru Aciu , Poezii inedite	p. 3
Daniel Hoblea , Învierea în texte esențiale	p. 4
Daniel Stejerean , Pesah - Paștele evreiesc	p. 5
René Guénon , Creștinism și inițiere (II), traducere de Daniel Hoblea	pp. 6-7
Mihnea Căpruță , Vremurile sumbre	p. 7
Viorel Mureșan , Propoziții de tăcere	p. 8
Victor Martin , George Lazăr: "America One"	p. 9
Ștefan Doru Dăncuș , Cărțile României	p. 10
Marcel Lucaciu , Împărăția Anei	p. 11
Ileana Petrean-Păușan , Pictorul Gheorghe Ilea în expoziții de succes	p. 12
Simone Györfi , Cunoașterea, puterea și controlul	pp. 13-14
Daniel Hoblea , Două poete: Carmen Ardelean și Iulia Drugaș	pp. 15-16
Daniel Săuca , "Primăvara poeziei", fără B. Simon György	p. 16
Gheorghe Moga , In memoriam George Pruteanu	p. 17
Daniel Săuca , Szabó K. István: "Port cu mine anii petrecuți pe meleagurile natale, sălăjene"	pp. 18-19
Biblioteca Județeană Sălaj , Simion Bărnuțiu - 200	pp. 20-23
Eveniment cultural la Zalău : Lansarea volumului <i>Poeți sălăjeni ai Cenaclului "Silvania"</i>	pp. 24-25
Dinu Bălan , Umbra adolescenței peste câmpiile roșii	pp. 26 - 28
Györfi-Deák György , B.D. de la A la Z	p. 29
Györfi-Deák György , O istorie supranaturală	p. 30
Emil Trif , Revizori școlari (1919 - 1940). Dumitru Mărgineanu	pp. 31-32
Alexandru Petrean , Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" din Ciumărna	pp. 33-34
Ciprian Robotin , Scurt istoric al Vicariatului Silvaniei	pp. 35-36
Ileana Petrean-Păușan , Chendrea, trecut și prezent...	p. 37
Tiberiu Vanca , Gordan Victor - Doctorul	p. 38
Dan Băcueț - Crișan , Despre așezările din secolele VI - IX D. Hr. de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna	pp. 39-40
Marin Pop , File din istoria localității Bobota... (II)	pp. 41-44
Ștefan Doru Dăncuș , Interviuri neconvenționale - răspunde poetul și filosoful Remus Foltoș	p. 45
V.I. Talianu , Iar aniversări și comemorări	pp. 46-47
Ileana Petrean-Păușan , Ne scuturăm de valori, ca de-o povară...	p. 48
Ștefan Doru Dăncuș , Tensiuni de primăvară	p. 48

Coperțile I, III și IV sunt ilustrate cu lucrări ale artistei **Diana Drăgan - Chirilă**

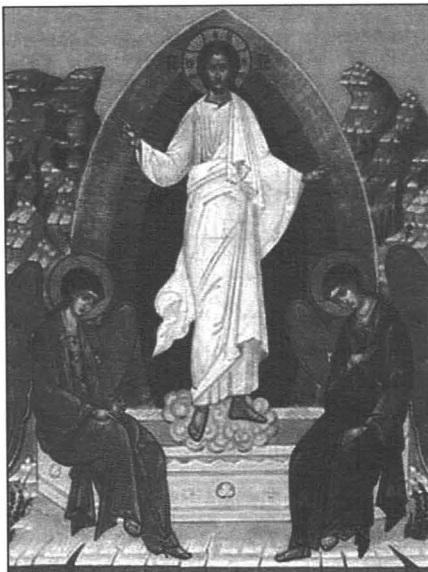
Hristos a înviat!

Kafka avea dreptate când credea, împotriva convingerilor tatălui său, că adevărata suferință nu este cea fizică, datorată privațiunilor și lovirilor ce vin din afara noastră, ci aceea lăuntrică, fără cauză imediată, dar care cunoaște nenumărate și imprevizibile pretexte pentru a izbucni și a ne lua în stăpânire. Prima, durerea fizică, ocazională și empirică, vine și pleacă fără să ne atingă sinele; a doua, difuză, dar tenace, izbucnește din străfundurile ființei noastre, fiind atât de vastă de parcă existența noastră (și chiar cea a lumii) n-ar fi decât un pretext pentru existența ei! Numai că pentru noi, spre deosebire de Kafka, creștini fiind, nici o suferință nu este lipsită de sens, absurdă și de neînvinș. Și cum ar putea fi altfel, dacă-L avem alături pe Însuși Fiul lui Dumnezeu, pe Domnul Iisus Hristos, Biruitorul iadului și al morții? Ceea ce este extraordinar în faptul Crucificării, nu e atât suferința fizică cumplită îndurată de Mântuitorul (câți alții n-au pățimit și nu vor pătimi mai apoi morți la fel de îngrozitoare?), cât suferința morală, cu adevărat insuportabilă, pe care ți-o dă gândul că cineva absolut nevinovat, fără nici un păcat, "amănunt" străin oricărui om, a putut fi considerat

într-atât de vinovat încât să merite o asemenea pedeapsă!

Drama Golgotei este faptul capital al Universului... Doar el reușește să dea

un sens existenței omului și a lumii, cu tot ce implică acestea. El este Cazul prin excelență, în care s-au înfruntat decisiv sensul absolut al lui Dumnezeu, cu non-sensul acestei lumi decăzute, care, după spusa Scripturii, zăcea în puterea celui rău. Mântuitorul a biruit blestemul suferinței fizice, ce-și afla

încununarea în moarte, prin Învierea întru viața veșnică a Împărăției lui Dumnezeu, și pe acela al suferinței morale, născute din nedreptate, prin iubire nesfârșită pentru toate făpturile, oricât de decăzute ar fi acestea. Dumnezeu îl iubește până și pe Satan, după gândul unui Avvă din pustie, fiind și acesta o creatură de-a Lui. Zicea un monah român, Arsenie Boca: "Iubirea lui Dumnezeu față de cel mai mare păcătos este mai mare decât iubirea celui mai mare sfânt față de Dumnezeu". Numai că, Satan a ajuns să urască iubirea lui Dumnezeu și să lupte împotriva ei în tot chipul, așa cum fac și oamenii, de multe ori, după Cădere. De aceea suferim, căci ce altceva să fie suferința dacă nu despărțire de Dumnezeu? Cale de întoarcere spre Paradis nu există (cum cred unii, jalnici căutători de false edenuri senzoriale), ci numai drumul Crucii ne poate salva, al suferinței transfigurate prin credința în Iisus Hristos, singurul nostru Domn și Mântuitor, Care ne va trece din această lume deșartă spre slava de negrăit a Împărăției Sfintei Treimi!

HRISTOS A ÎNVIAT!

Daniel HOBLEA

Homo Silagensis

Spovedanii on-line

Scriam, mai de mult, că ar trebui să ne spovedim on-line, chiar dacă pe degeaba, nu numai de Paști. Să ne spunem toate păcatele, să dăm cu capul de pământ sau de ziduri, să ne postăm în fața unui Zid al Plângerii, ca la evrei, și să mirosim fiecare cărămidă cu ochiul sufletului. Să ne mărturisim păcatele. Începând cu cel al lui Adam și Eva. De care nu suntem noi vinovați, dar de acolo ar fi început toată zbenuguiala apocaliptică a omenirii, în cheie creștină, bineînțeles. Păcatele trupului și cele ale minții, cele de-o ființă, și cele de neființă. Diavolul, adică. Care lăsat cu balele lui grotești peste lume nu ar fi adus decât chinuri și suferință. A fost

lăsat. Până la sfârșitul lumii ăsteia, dacă, rațional vorbind de data asta, sfârșitul lumii creștine poate să semene cu un 11 Septembrie la scară planetară. Molime, războaie, cruzimi, regimuri totalitare, în aceeași cheie creștină, de a da Cezarului ce este al Cezarului și de a întoarce și celălalt obraz. Cu Cezarul românii s-au înțeles întotdeauna bine și i-au dat (aproape) tot ce a cerut. Cu mici excepții, la o revoluție sau la o asasinare. Cu întoarcerea și a celuilalt obraz, cu pioșenia, cu "iertarea greșiților noștri" stăm mai prost, ca de obicei. Mă și gândesc uneori că, la câte suflete gem sau se luminează în Biserici, românii ar trebui

să fie unul dintre cele mai creștine popoare. Dar, nu se întâmplă, din păcate, acest lucru, în ciuda fanfaronadei, ipocriziei și a afișării, în haine curate, în Biserici. Să zicem că există, într-adevăr, nenumărați creștini adevărați (înțelegând ceea ce spune Sfânta Scriptură) și că enorm de mulți români care frecventează Bisericiile sunt chiar pe calea ce duce către Dumnezeu. și atunci vă întreb, tot rațional vorbind, de ce nu merg lucrurile bine... Nu putem fi numai o nație de călugări, cum nu putem fi numai o nație de curve, hoți și politicieni. Sărbători Fericite!

Daniel SĂUCA

Poezii inedite

LUMÂNĂRILE

Cred, Doamne, ajută necredinței mele
Evangelia

Cum ard, par flori de flăcări, iar sfeșnicele par
Pioase mâini ce 'nalță buchete spre altar.
Le tremură văpaia și fâlfăie pe zid
Ca niște aripi care se 'nchid și se deschid.

Ca niște aripi care cu sbuciume se sbat
Să deie sbor în larguri și-avânt înflăcărat
Credinței absorbite cu farmec de mister
Pe 'ntrezărite zariști deschise către cer ...

Te caută, o Doamne, al arderilor sbor,
Ard inimile noastre în flăcările lor,
Și 'n stropii calzi, de ceară, ce picură pe jos
Sunt lacrimile noastre pe-altarul tău prinos.

Și-s facile, Doamne, care ne'ndoaie și se frâng
Ca sufletele care îngenunchiate plâng
Și-ți cer încredințarea că se va revărsa
Pe umilința noastră Dumnezeuirea ta.

Îndură-te, o Doamne, că tu ești bun și știi
Ce dureros e golul sub bolțile pustii,
Când totu-i stins, iar stropii căzuți din facile par
Că-s inimi împietrite în van pe-al tău altar.

Nichifor CRAINIC

Gazeta de Duminecă, nr. 17-18 din 26 aprilie și 3 mai 1925

COBOARĂ

Isus s-a înălțat la ceriuri...
Iar lumea - a rămas păgână,
Căci duhul vechi al revștirii
Și azi spre-aceleși crime-o mână ...

Muriră și apostolii
Cei adumbriți de Duhul Sfânt ...
Spre ceriuri cine se mai 'nalță?
Ș'atât amar e pe pământ!

Privirea mi-o reclamă glia ...
Ca lupi ne sfășiem în dinți ...
Uitată zace legea sfântă,
Poveste par - martiri și sfinți!

...Și s-a făcut fără de veste
Din ceriuri sunet ca de vânt
Și se umplură cei din casă -
Înfiorați - de Duhul sfânt ...

Și limbi de foc se așezară
Pe fiecare rând pe rând -
Și-n limbi grăiau către popoară
Nădejde-'n suflete vărsând...

Aveau credința sfântă, tare
Că "Domnul va vorbi cu noi..."
Urmași împodobiți în aur
Pe Isus l'asteptați și voi?

"Minunile" făgăduite
Porniră toate azi la drum:
"Foc, sânge și întunecime
Omor și fumegări de fum..."

Coboară iar minune mare
Ca vifor cald pe acest pământ!
E fiară omul fără tine:
Iubire, Duh ceresc și sfânt!

Alexandru ACIU

Gazeta de Duminecă, nr. 21 din 27 mai 1923

ISUS

Din negurile vremii figură ideală,
Cu ochi adânci, cu fruntea cea înțeleaptă, pală
Cu mila Ta nespūsă, nădejdea celor mici,
Isuse, tot mai mare, mai mândru te ridici!
Curg valurile vremii și filosofii pier,
Știința stă năucă cu logica de fier,
Înțelepciunea noastră "bazată pe trecut"
Ț'ar răscoli și astăzi un zâmbet ne'ntrecut,
De milă și durere! Noi rătăcim mereu!
Și pacea, fericirea sunt ș'azi la sânul Tău!

Te vede iar mulțimea cea plină de amar,
Pe *Munte*, împărțindu-i dumnezeescul dar ...
Tiberias își mișcă albastrul său de valuri ..
Și de triumf pădurea deschide verzi portaluri,
Iar soarele resfrânge pe chipul Tău lumină -
Mulțimea dela vale de "*Fericiri*" suspină!
Apostoli în cutremur de cel mai sfânt extaz
Simt cum îi cotropește al dragostei talaz!
Aud trosnind toți stâlpii palatelor păgâne!
Și nu mai simt nici foame, cuvântul Tău e pâne,
E pânea cea cerească, din slab ce face tare,
S'aducă *jertfa păcii* pe-a lumii noi altare!

Isuse, Tu în care și-a întrupat iubirea
Și mila ei divină însăși Dumnezeuirea,
Tu Fiul Ei preadulce, curat și blând și sfânt,
Ființa cea mai albă, de pe acest pământ,
Coboară dintr'a vremii îndepărtată zare,
Să luminezi mulțimea uitatelor altare!
Să umilești trufașii, tiranii să-i dobori;
Să sameni ale păcii ș'ale iubirii flori!
Săracilor adu-le curaj și mângăere,
Blândețe varsă'n inimi, dă celor slabi putere,
Și chiar pe cei ce astăzi hulesc numele Tău,
Să-i ierți Isuse sfinte, cum iart'un Dumnezău,
Noi oamenii slăbit'am și nu mai știm ierta;
Avem nevoie mare de îndurarea Ta!
Păcatele și astăzi ne face lupi și câini ...
Și farizeii ș'astăzi obraznici și stăpâni
Ascund dreptatea sfântă sub forme păgânești;
Coboară iar Isuse, Tu să ne stăpânești!

Alexandru ACIU

Gazeta de Duminecă, nr. 51-52 din 20-27 decembrie 1925

(Pentru mai multe detalii referitor la Alexandru Aciu vezi cartea *Viață politică în nord-vestul României (1869-1948)*. *Partidul Național Român și Național țărănesc din Sălaj*, paginile 286-291, autor Marin Pop.)

Învierea în texte esențiale

* "Și Iisus i-a zis: Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi" (**Ioan XI, 25**).

* "Iar dacă Hristos n-a înviat, atunci zadarnică este propăvăduirea noastră, zadarnică-i și credința voastră. (...) Dar nu!: Hristos a înviat din morți, pângă celor adormiți. (...) Că după cum toți mor în Adam, tot așa toți vor învia întru Hristos" (**Sf. Apostol Pavel**).

* "Cerurile după cuviință să se veselească și pământul să se bucure! Și să prăznuiască toată lumea cea văzută și cea nevăzută; că a înviat Hristos, Bucuria cea veșnică! Acum toate s-au umplut de lumină și cerul și pământul și cele dedesubt. Deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos, întru Care s-a întărit... Prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului și începătura altei vieți veșnice" (**Imn de Sfintele Paști**).

* "Preamărim învierea Ta care ni s-a arătat nouă prin Tine. Căci Tu singur; Doamne, ești rădăcina nemuririi și izvorul neputreziciunii!" (**Rugăciune euharistică, sec. al II-lea**).

* "... Intrați toți întru bucuria Domnului nostru: și cei dintâi și cei de al doilea, luați plata. Bogații și săracii împreună bucurați-vă. Cei ce v-ați înfrânat și cei leneși, cinstiți ziua. Cei ce ați postiți și cei ce n-ați postit, veseliți-vă astăzi. Masa este plină, ospătați-vă toți. Nimeni să nu se tânguiască pentru păcate, că din mormânt iertare a răsărit. Nimeni să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului; a stins-o pe ea Cel ce a fost ținut de ea. Prădat-a iadul Cel ce s-a pogorât în iad; umplutu-l-a de amărăciune, fiindcă a gustat din trupul Lui... Unde-ți este, moarte, boldul? Unde-ți este, iadule, biruința? Înviat-a Hristos și tu ai fost nimic. Sculatu-s-a Hristos și au căzut diavoli. Înviat-a Hristos și se bucură îngerii. Înviat-a Hristos și viața stăpânește. Înviat-a Hristos și niciun mort nu este în groapă; că Hristos, sculându-se din morți, începătura celor adormiți s-a făcut. Lui i se cuvine slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin!" (**Sf. Ioan Hrisostom**).

* "Tu, Doamne, ai distrus în noi teama de moarte; Tu ai făcut sfârșitul acestei vieți pământești începutul celei cerești! Tu lași trupurile noastre să se odihnească pentru o vreme însă adormite și le trezești din nou din somn cu ultima Ta trâmbiță! Tu ai dat pământul pe care l-ai făcut cu mâinile Tale spre înălțarea lui și iei ceea ce ai dat și schimbi în nesticăciune și frumusețe ceea ce este stricăcios și urât!... Tu ne-ai deschis nouă calea învierii, sfărâmând porțile iadului și ai distrus ceea ce avea puterea morții" (**Sf. Macrina**).

* "Da, într-adevăr, este un lucru bogat în bucurie, această biruință triumfătoare asupra morții și nemurirea noastră dobândită prin acel trup al Domnului. Căci după cum El a înviat, așa va avea loc și învierea noastră, iar Trupul Său, care a rămas neîntinat de degradare, devine fără îndoială izvorul nepieirii

noastre (...). Căci precum prin om moartea a dobândit putere asupra omului, tot așa prin întruparea Cuvântului lui Dumnezeu vor avea loc distrugerea morții și învierea trupului... Căci nu mai murim ca niște condamnați, ci așteptăm, ca înviați, învierea de obște" (**Sf. Atanasie**).

* "Dumnezeu s-a unit cu natura noastră pentru ca natura noastră să poată fi îndumnezeită prin unirea cu Dumnezeu, eliberată din mâinile morții și dezlegată de legăturile dușmanului; căci învierea Sa din morți este pentru omul muritor începutul învierii la viața veșnică" (**Sf. Grigorie de Nyssa**).

* "Ce? Morții nu înviază? Dacă nu înviază, de ce atunci Hristos a înviat? De ce a venit? De ce a luat trup, dacă nu a intenționat să învieze trupul? Căci El singur nu avea nevoie de acest lucru, ci a făcut totul din iubire pentru noi..." (**Sf. Ioan Hrisostom**).

* "Dacă n-ar fi Învierea, dacă am muri generație după generație după ce ne naștem, ce sens ar avea existența? N-ar avea nici un sens. Și nu numai existența noastră ca oameni, ci existența întregii lumi, a întregului cosmos (...) Toate sensurile existenței vin de la Înviere. Fără Înviere totul ar fi întunecat. Știința nu poate cunoaște decât legile cărora le sunt supuse lucrurile. Dar cine a dat aceste legi? Pot ele să fie din veșnicie? Aceste legi au și ele un sens. Trebuie să fie de la cineva care e mai presus de ele, care a făcut aceste legi și le-a făcut cu un sens, ca trăind în cadrul lor, ținând seama de ele, oamenii să cunoască ce au de făcut. Dacă nu ar exista înviere, nu am mai putea vorbi de un Dumnezeu personal, oamenii nu ar mai avea un sens pe pământ; lucrurile, chiar, ar fi lipsite și ele de sens. Totul ar fi plin de întuneric. Învierea a adus toate aceste sensuri. Știința nu dă niciun sens, filosofia nu dă niciun sens, cunoscând numai lumea aceasta. Logică este numai credința prin înviere. Numai cine admite Învierea găsește o logică în toate. Așa că suntem siliți de conștiința noastră să admitem faptul minunat al Învierii. Pentru a nu mai vorbi de mărturia Apostolilor care au mers până la moarte mărturisind Învierea. Și n-au fost niște naivi. Au fost spirite foarte critice, mereu îndoindu-se de dumnezeirea lui Iisus Hristos, până ce L-au văzut înviat... După aceea, au mers până la moarte, mărturisind Învierea. Mărturia lor este extraordinară, dar și logica însăși ne impune învierea" (**Păr. Dumitru Stăniloae**).

* "Istoria care își înghite treptat și deopotrivă victimele și călăii nu va putea niciodată lămuri pe deplin înțeleșurile atâtor suferințe, atâtor morți nedrepte, atâtor crime. Nici desluși, nici răscumpăra. Avem nevoie de o altă lumină și o avem: e lumina Învierii, singura în măsură să risipească întunericul din gropile fără nume, să ne lumineze în uitarea și noaptea lumii în care trăim" (**Nicolae Balotă**).

Selecție de texte realizată de **Daniel HOBLEA**

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

Pesah - Paștele evreiesc 20-26 (27) aprilie 2008

Pesah reprezintă una din cele trei sărbători pelerine (împreună cu Șavuot și Succot), în vremea când pelerinajele la Templu erau pentru evrei o poruncă¹: "de trei ori pe an să prăznuiești sărbători în cinstea Mea" (Ex. 23:14). Sărbătoarea este celebrată timp de șapte zile în Israel și opt zile în Diaspora, începând cu 15 Nissan.

Sărbătoarea de Pesah, ca de altfel toate sărbătorile evreiești, are o dublă semnificație: istorică și agrară. Semnificația istorică constă în faptul că Pesah comemorează Exodul israeliților, sfârșitul robiei din Egipt. "Semnificația sa agrară este de celebrare a primăverii la începutul secerișului de orz."²

Pesahul are câteva denumiri menite să releve pluralitatea acestei sărbători. Una din denumiri este *hag ha-mator*³ (Ex. 12:15), nume care provine de la faptul că în această zi trebuie să se consume pâine fără drojdie (*mața*) și interdicția de a consuma *hameț* (- dospelă; se consideră hameț tot ce se coace din grâu ovăz și seară; produs alimentar în componența căruia se află un ferment, de obicei drojdie) sau orice aliment pe bază de aluat dospit. Această prescripție vine de la idea că la ieșirea evreilor din Egipt, aceștia nu au mai avut timp pentru a lăsa aluatul să dospească, fiind nevoiți să-l coacă așa cum era, rezultatul fiind acele bucăți de mațot. Altă denumire este aceea de *zman herutenu* ("vremea libertății noastre"⁴), când este evocată eliberarea fiilor lui Israel de sub robia egipteană și constituirea într-un popor liber.

Pesah, care este o sărbătoare de primăvară (*hag ha-aviv*), impune unele pregătiri pentru acest sezon. În primul rând se face curățenie în fiecare casă și datorită faptului că Legea prevede interdicția de a avea în casă pe toată durata sărbătorii orice aliment pe bază de aluat dospit. Curățarea vaselor utilizate în mod curent la prepararea alimentelor pentru înlăturarea oricărui urme de rămășițe alimentare reprezintă o altă pregătire făcută înaintea începerii sărbătorii. De asemenea, toate alimentele și băuturile fermentate (*mehirat hameț*⁵; ebr. - comandamente iudaice care obligă îndepărtarea din casa evreului a tot ce este dospitură în timpul sărbătorii Pesah) care nu au putut fi consumate înainte de Pesah trebuie vândute în mod simbolic, chiar dacă ele rămân în casă. "Vânzarea fiind pur formală, rabinul este de obicei împuternicit să perfecteze acest aranjament pentru toată comunitatea. Cât despre produsele fermentate care au rămas în casă fără să fie incluse în această vânzare, consumarea lor rămâne interzisă chiar și după Pesah."⁶

La fel ca la celelalte sărbători de pelerinaj se citește unul din cele Cinci Suluri; pentru Pesah acesta este Cântarea Cântărilor, mai ales fiindcă în această carte se găsește o descriere a primăverii, anotimp intim legat de Pesah.

Sederul își are rădăcina în verbul *lesader* care înseamnă a face ordine, a aranja și reprezintă ordinea ceremoniei casnice care are loc în primele două seri de Paște în Diaspora sau doar în prima noapte în Israel și la evreii reformați. Sederul este unul din ritualurile cele mai respectate de poporul evreu și unul dintre cele mai importante din punct de vedere simbolic. El comemorează în mod solemn robia și Exodul printr-o serie de simboluri, lecturi și imnuri speciale.⁷ Pentru stabilirea Sederului, înțelepții s-au inspirat din textul biblic, care indică masa specială ce trebuie luată în cadrul familiei cu ocazia sărbătorii de Pesah (Ex. 12:8).

Sederul este un ansamblu de rituri familiale care comemorează ieșirea evreilor din Egipt și eliberarea lor miraculoasă din robie: "Când îl veți mânca (mielul sacrificat n.n), să aveți mijlocul încins, încălțămintele în picioare și toiagul în mână; și să-l mâncați în grabă căci sunt Paștele Domnului" (Ex. 12:10-15). El cuprinde într-o ordine simbolică, precisă, mai multe recitări și degustări de alimente rituale care exprimă laude, recunoștință și bucurie.

Ritualul de Seder implică folosirea unor obiecte rituale cum ar fi *hagada* - numele cărții care conține ordinea liturgică a acestei ceremonii și istorisirile referitoare la ieșirea din Egipt), *keara* - tavă de seder încărcată cu *zeroa* - bucată de os prăjit ca simbol al puterii divine, a brațului lui Dumnezeu care i-a scos pe evrei din Egipt; *beița* - un ou fiert ca simbol al fertilității; *maror* - ierburi amare care evocă suferințele îndurate de israeliți în robia egipteană; *haroset* (un amestec de măr, nuci, vin și zahăr ars, în amintirea mortarului folosit de sclavii evrei pentru a construi orașele faraonului), cele trei mațot (ebr. - pâine nedospită, azimă; două dintre ele reprezintă cele două pâini care se fac în mod obișnuit pentru zilele de Shabbat și de sărbătoare, iar a treia este adăugată special pentru ritualul Sederului), cele patru cupe cu vin, element central al ceremoniei, simbolizând cei patru termeni care exprimă, în Biblie, Izbăvirea (Ex. 6:6-7).⁸ Așa cum arată termenul seder, ceremonia se desfășoară într-o ordine precisă.

Se începe în ordine cu binecuvântarea făcută asupra vinului (prima dintre cele patru cupe de Seder), marcând sfințirea zilei respective (*kidduș*), se continuă cu spălarea mâinilor, după care urmează consumarea unui zarzavat pus în apă cu sare, împărțit tuturor celor prezenți la masă.⁹ Pentru a face pe placul copiilor prezenți la masă, unul din părinți rupe jumătate din felia de mața (parte numită *afikoman*) și o ascunde, urmând ca, după masă, găsitului să i se ofere o răsplătă. Pe urmă se citește prima parte a Cărții Hagada, fiecare participant fiind nevoit să citească un pasaj din această carte. În același timp se consumă cea de-a doua cupă cu vin. Toate alimentele consumate la Seder sunt asortate cu ierburi amare. Urmează *sulhan oreh* care este masa propriu-zisă de Seder, ea amintind de cina pascală din vechime. În final, se recită binecuvântări de mulțumire după masă. Momentul *nirtah* este momentul de încheiere (lit. Comemorarea a fost acceptată) când cei de față își urează unul altuia *Le șhana ha-baa bi-Irușalaim*.¹⁰

Note bibliografice:

1. **Dicționar Enciclopedic de Iudaism**, Ed. Hasefer, București, 2001, p. 604
2. **Ibidem**
3. **Ibidem**
4. **Ibidem**
5. **Ibidem**
6. **Ibidem**, p. 605
7. **Ibidem**
8. **Ibidem**
9. **Ibidem**
10. **Ibidem**

Daniel STEJERAN

Caiete Silvane

Creștinism și inițiere* (II)

René Guénon

Există aici o eroare ce ni se pare cu totul evidentă: inițierea, așa cum am explicat-o de multe ori, conferă într-adevăr celui care a primit-o un caracter dobândit o dată pentru totdeauna și care este cu adevărat de neșters; însă această noțiune a permanenței caracterului inițiat se aplică ființelor umane ce o posedă, și nu riturilor sau acțiunii influenței spirituale cărora acestea le sunt destinate să-i servească drept vehicul; e absolut nejustificat de a o transfera de la unul din aceste două cazuri la celălalt, ceea ce în realitate ar însemna chiar a-i atribui o semnificație cu totul diferită, și suntem siguri că n-am spus niciodată nimic care să poată da loc unei asemenea confuzii. În sprijinul acestei obiecții, s-a adus ideea că acțiunea ce se exercită prin sacramentele creștine se raportează la Duhul Sfânt, ceea ce este perfect exact, dar cu totul în afara chestiunii; de altfel, fie că influența spirituală e desemnată astfel conform limbajului creștin, fie altfel după terminologia proprie cutărei sau cutărei tradiții, e deopotrivă de adevărat că natura sa este esențialmente transcendentă și supra-individuală, pentru că, dacă n-ar fi așa, n-am mai avea de-a face cu o influență spirituală, ci cu o simplă influență psihică; acest lucru fiind admis, ce-ar putea să se opună ca aceeași influență, sau o influență de aceeași natură, să acționeze conform unor modalități diferite și în domeniul de asemenea diferite, și în afară de asta, dat fiind că această influență este în ea însăși de ordin transcendent, ar trebui ca și efectele sale să fie în mod necesar la fel în toate cazurile? Nu vedem deloc de ce lucrurile ar sta așa, ci suntem chiar încredințați de contrariu; într-adevăr, am avut întotdeauna cea mai mare grijă de a indica faptul că o influență spirituală intervine deopotrivă în riturile exoterice și în riturile inițiatice, dar se-nțelege de la sine că efectele pe care ea le produce n-ar putea să fie nicidecum de același ordin în cele două cazuri, altfel distincția însăși între cele două domenii corespondente n-ar mai subzista.⁷ Mai mult, nu înțelegem de ce ar fi inadmisibil ca influența ce operează prin intermediul sacramentelor creștine, după ce a acționat mai întâi în ordinul inițiativ, să-și exercite acțiunea

(în alte condiții și din rațiuni ce depind chiar de aceste condiții) în domeniul religios și exoteric, astfel încât efectele sale să fi fost limitate din acel moment la anumite posibilități de ordin exclusiv individual, având ca finalitate "mântuirea", dar păstrându-și totuși, în ce privește aparențele exterioare, aceleași suporturi rituale, deoarece acestea aveau instituție hristică și fără ele n-ar mai fi existat tradiție în mod propriu creștină. Că a fost realmente așa în fapt, și că, în consecință, în starea prezentă a lucrurilor și chiar de la o epocă foarte îndepărtată, riturile creștine nu pot fi considerate în nici un fel ca având un caracter inițiativ, va trebui să arătăm cu mai multă precizie; însă suntem nevoiți de altfel să remarcăm că există o improprietate de limbaj în a spune că ele și-au "pierdut" acest caracter, ca și cum acest fapt ar fi fost pur accidental, căci noi credem, dimpotrivă, că ar trebui să se vorbească aici de o adaptare care, în pofida consecințelor regretabile pe care le-a avut în anumite privințe, a fost pe deplin justificată și chiar necesită de circumstanțele de timp și de loc.

Dacă se ia în considerare, în epoca de care e vorba, starea lumii occidentale, adică a ansamblului țărilor cuprinse atunci în Imperiul roman, ne putem ușor da seama că, dacă creștinismul n-ar fi "coborât" în domeniul exoteric, această lume, în totalitate, ar fi fost curând lipsită de orice tradiție, cele care existaseră până atunci, și în special tradiția greco-romană ce devenise firește predominantă, ajungând la o extremă degenerescență care indica faptul că ciclul lor de existență era pe punctul de a se încheia.⁸ Această "coborâre", insistăm încă o dată, nu era așadar nicidecum un accident sau o deviație, ci trebuie dimpotrivă privită ca având un caracter cu adevărat "providențial", de vreme ce a împiedicat Occidentul să cadă din această epocă într-o stare ce ar fi fost în fond comparabilă cu cea în care se găsește actualmente. Momentul în care ar fi trebuit să se producă o pierdere generală a tradiției, precum cea care caracterizează în mod propriu timpurile moderne, nu venise încă; era necesar deci să fi existat o redresare, și doar creștinismul putea s-o opereze, însă cu condiția de a renunța la

caracterul ezoteric și "rezervat" pe care-l avea la început,⁹ și astfel "redresarea" nu era doar benefică pentru umanitatea occidentală, ceea ce este prea evident pentru a mai insista asupra acestui fapt, ci ea era în același timp, cum este de altfel în mod necesar orice acțiune "providențială" ce intervine în cursul istoriei, în perfect acord cu legile ciclice înseși.

Ar fi probabil imposibil de a fixa o dată precisă pentru această schimbare ce a făcut din creștinism o religie în sensul propriu al cuvântului și o formă tradițională ce se adresează tuturor fără deosebire; dar, în orice caz, e sigur că ea era deja un fapt împlinit în epoca lui Constantin și a Conciliului de la Niceea, astfel încât acesta n-a făcut decât s-o "sanționeze", dacă se poate spune așa, inaugurând epoca formulărilor "dogmatice" destinate să constituie o prezentare pur exoterică a doctrinei.¹⁰ Aceasta nu putea de altfel să se-nțelească fără câteva inconveniente inevitabile, căci faptul de a închide astfel doctrina în formule clar definite și limitate a făcut mult mai dificilă (chiar pentru cei ce ar fi fost realmente capabili de acest lucru) pătrunderea sensului ei profund; mai mult, adevărurile de ordin în mod mai propriu ezoteric, care erau prin însăși natura lor inaccesibile majorității oamenilor, nu mai puteau fi prezentate ca "mistere" în sensul obișnuit al acestui cuvânt, adică, în ochii vulgului, ele nu mai trebuiau să apară drept ceva imposibil de înțeles, ori chiar interzis să fie aprofundat. Aceste inconveniente nu erau totuși dintre cele ce se puteau să se opună constituirii creștinismului în forma tradițională exoterică sau să-i înlăture legitimitatea, dat fiind, așa cum am spus deja, imensul avantaj ce a rezultat din el pentru lumea occidentală; de altfel, dacă creștinismul ca atare înceta prin aceasta să fie inițiativ, rămânea încă posibilitatea care va subzista, în interiorul său, a unei inițieri specific creștine pentru elita ce nu putea să rămână doar la punctul de vedere al exoterismului și să se închidă în limitările inerente acestuia; dar aceasta este o altă problemă pe care o vom examina puțin mai târziu.

Pe de altă parte, trebuie remarcat că această schimbare în caracterul esențial și, s-ar putea spune, în însăși natura

creștinismului, explică perfect faptul că, cum am spus-o la început, tot ceea ce l-a precedat a fost învăluit în întuneric, și chiar că nu putea să fie altfel. E evident, într-adevăr, că natura creștinismului original, în măsura în care era esențialmente ezoteric și inițiativ, trebuia să rămână în întregime necunoscută celor ce au fost apoi admiși în creștinismul devenit exoteric; în consecință, tot ce putea fi cunoscut sau măcar bănuț din ceea ce era realmente creștinismul la începuturile sale trebuia să le fie ascuns de un vâl impenetrabil; bineînțeles, nu ne revine nouă să cercetăm prin ce mijloace a putut fi obținut un asemenea rezultat, aceasta ar fi mai degrabă treaba istoricilor, dacă totuși le-ar veni ideea să-și pună o asemenea chestiune, care de altfel le-ar părea fără îndoială aproape insolubilă, neputând să-i aplice metodele lor obișnuite și să se sprijine pe "documente" care, evident, n-ar putea exista într-un asemenea caz; dar ceea ce ne interesează aici, e doar de a constata acest lucru și de a-i înțelege adevărata cauză. Adăugăm că, în aceste condiții, și contrar a ceea ce ar putea gândi despre asta amatorii de explicații raționale (întotdeauna superficiale și "simpliste"), nu se poate nicidecum atribui această "obscurizare" a originilor unei ignoranțe evident imposibilă la cei ce ar fi trebuit să fie cu atât mai conștienți de transformarea creștinismului cu cât au luat parte la ea

mai mult sau mai puțin direct, nici să se pretindă (conform unei prejudecăți destul de răspândită printre modernii care le atribuie foarte ușor celorlalți propria lor mentalitate) că ar fi fost din partea lor o manevră "politică" și interesată, din care nu prea vedem de altfel ce profit ar fi putut avea în mod efectiv; dimpotrivă, adevărul este că această transformare a fost riguros cerută de însăși natura lucrurilor, pentru a menține, în conformitate cu ortodoxia tradițională, distincția profundă a domeniilor exoteric și ezoteric¹¹.

* Acest text constituie capitolul al doilea al volumului postum *Aperçus sur l'ésotérisme chrétien*, Éditions traditionnelles, ediția a 5-a, Paris, 1988 (prima ediție a apărut în 1954), volum prefațat și îngrijit de Jean Reyor – n.t.

⁶ Să remarcăm în trecere că aceasta ar avea drept consecință mai ales faptul de a interzice influențelor spirituale producerea unor efecte ce privesc ordinul corporal, ca vindecările miraculoase de exemplu.

⁷ Dacă acțiunea Duhului Sfânt nu s-ar exercita decât în domeniul ezoteric, pe motiv că el este singurul cu adevărat transcendent, îi întrebăm pe preopinienții noștri, care sunt catolici, ce ar trebui gândit despre doctrina conform căreia El intervine în formularea celor mai evidente exoterice dogme?

⁸ Bineînțeles că, vorbind despre lumea occidentală în ansamblul ei, exceptăm o elită care, nu doar că își înțelege încă propria tradiție din punct de vedere exterior, dar care, în plus, continuă să primească inițierea în mistere; tradiția ar mai fi putut încă să se mențină astfel,

mai mult sau mai puțin timp, în medii din ce în ce mai restrânse, însă acest lucru este în afara problemei pe care o examinăm acum, deoarece e vorba de majoritatea occidentalilor și pentru aceasta a trebuit să vină creștinismul să înlocuiască vechile forme tradiționale în momentul în care ele au ajuns să nu fie pentru ea decât niște "superstiții" în sensul etimologic al acestui cuvânt.

⁹ Sub acest raport, s-ar putea spune că trecerea de la ezoterism la exoterism a constituit aici un veritabil "sacrificiu", ceea ce este de altfel adevărat pentru orice coborâre a spiritului.

¹⁰ În același timp, "convertirea" lui Constantin implica recunoașterea, printr-un act oarecum oficial al autorității imperiale, a faptului că tradiția greco-romană trebuia considerată de acum înainte ca stinsă, deși, firește, au mai supraviețuit din ea rămășițe încă destul de mult timp, care nu puteau decât să degereze tot mai mult înainte de a dispărea definitiv, și care sunt ceea ce a fost desemnat puțin mai târziu prin termenul disprețuitor de "păgânism".

¹¹ Am remarcat altundeva că această confuzie între cele două domenii este una din cauzele ce dau cel mai frecvent naștere "sectelor" heterodoxe, nefiind imposibil ca în fapt, dintre vechile erezii creștine, o parte să fi avut această origine; așa se explică precauțiile luate pentru a evita această confuzie în măsura posibilului, căroră nu li s-ar putea reproșa eficacitatea în această privință, chiar dacă, dintr-un cu totul alt punct de vedere, e regretabil că au avut ca efect secundar de a fi ridicat dificultăți aproape insurmontabile pentru studiul aprofundat și complet al creștinismului.

Traducere de Daniel HOBLEA

Vremurile sumbre

Cosmosul se învârtă turbionar spre sfârșitul rezidual. Sfârșitul acestei lumi trebuie însă considerat atât din punct de vedere macrocosmic cât și microcosmic. Ființa umană participă la devenire, existând o relaționare reciprocă de influențe între micul și marele univers. Acest lucru este un fapt evident pentru orice individ care are cât de cât contact cu realitatea.

Ceea ce putem percepe cu claritate - iar această percepție nu face decât să reflecte nivelul influențelor reciproce de care tocmai am amintit -, este o covârșitoare generalizare a ignoranței (*avydia*), ale cărei manifestări grosiere pentru ființa umană sunt frica, disperarea, însingurarea ruptă de comuniunea pe verticală (aflându-se așadar la antipodul reclusiunii cenobite sau anahorete), durerea și moartea¹. Omul devine o mașinărie organică, docilă, maleabilă, confundabilă și dispensabilă în dezindividualizarea anonimă a maselor formate din indivizi-unități, cuantificabili în departamente de "resurse umane" ce-și reflectă natura sinistru și imbecilă în numele pe care îl poartă. Nu e nimic surprinzător în faptul că aceeași imbecilitate caracterizează tot ceea ce se situează la nivelul "guvernământului" și a tot ceea ce se constituie sub denumirea de "structuri și aparate de stat", a căror menire este de a ține cu orice preț să implementeze o ordine bizară în dezordinea și dezechilibrul generalizat ale acestor conglomerări de astfel de indivizi².

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

Fără a insista asupra iluzoriei "evadări din sistem", în sensul bravadelor comerciale farmaceutice, natural-halucinogene, al gonflărilor cultural-artistice, al activismelor unor rebeliuni sentimentalizate și puerile, avem încredințarea că durerea nu poate fi evitată. Ceea ce constituie o sperietoare pentru o întreagă societate umană, nu este decât existența umană. Iar aceasta din urmă este durere. Singura modalitate de eliberare din condiționările devenirii este parcurgerea și epuizarea acesteia. Ceea ce rămâne la sfârșitul acestui parcurs eroic - prin nimic senzațional pentru standardele acrilice ale zgomotoasei propagande - este o carcasă spartă prin care curge un balsam polar, arhaic și arhetipal.

Mihnea CĂPRUȚĂ

¹ Așa cum eliberarea (*moksha*) e posibilă în condițiile existenței terestre, tot astfel individul poate muri continuând să existe în interiorul aceluiași condiționări.

² Pentru noi, orice formă de escapism din acest peisaj sinistru, care merge în sensul narcotizării psihedelice, mediatice sau sentimentale nu face decât să se situeze în interiorul aceleiași orbiri și manifestări imbecile ce-și are originea în atrofierea grotesc-caricaturală a funcțiilor eroice și sacerdotale, al căror sens este tocmai revitalizarea și renovarea unei societăți decrepite și senilizate. În aceeași măsură, mirabilul din macrocosmos s-a retras lasând la "vedere" o coajă împietrită, ternă și stearpă. Aventura acestei umanități și parcursul său simptomatic sunt mersul cu racheta printre bolovanii extraterestri și cucerirea așa-numitului "spațiu cosmic" pentru constituirea aceluiași structuri leșinate și implementarea ordinii corespunzătoare.

Caiete Silvane

Propoziții de tăcere

(haiku)

Motto:

"Aceste poeme care urmează sunt pentru tine și pentru mine și nu pentru toată lumea."

(E. E. Cummings)

xxx
liniște-n toată
casa. sunt doar cu naistul
dintr-un tablou
xxx
peste zăpadă
doar o căruță cu fân
și-a lăsat urma
xxx
un ziar purtat
de vânt - după el corbii-și
răsucesc zborul
xxx
frunza-n cădere
mișcă mâna întinsă
a milogului

xxx
salut soclul gol -
culcușul căprioarei
mâncate de lup
xxx
clopotele de
la schitul din deal
despletesc rândunele
xxx
înghit lumină
copii pe fugă spre un
balon de săpun
xxx
printre rufe
întinse la uscat azi
un fluture mort
xxx
trec grauri și e

pe acoperișul de
tablă pisica
xxx
mai păziți macii
ca ieri: s-a lungit umbra
sperietorii
xxx
iar cad pietre din
cer - pe deal speriată
turma de capre
xxx
nici cai în galop
nici cărți răsturnate: e
vântul prin trestii
xxx
cu cozile sus
alături cu muntele
trei căprioare

xxx
un gândac pe
asfaltul scris cu linii.
de nu le-ar încurca
xxx
pisica pe gard
își plimbă puii - coada-i
mătură luna
xxx
zburdă iar iezii
mai devreme ca petalele
de cireș
xxx
de unde cercuri
pe apă? hai să număr
din nou stelele

(Viorel Mureșan)

Sentences of Silence

(haiku)

Motto:

"The poems to come are for you and me and not for everybody."

(E. E. Cummings)

xxx
silence in all the
house. only me and the
panflutist
in a painting
xxx
over the snow on
the ground only the traces
laid by a hay cart
xxx
newspaper carried
by the wind - behind it the
crows wind their flight
xxx
the falling leaf is
shaking the extended
hand of the beggar
xxx
salute the empty pedestal-

the lair of the deer
eaten by the wolf
xxx
the bells from the small
wooden monastery on the
hill unbraided swallows
xxx
children swallow light
as they are running
towards
a soap bubble
xxx
among the laundry
spread on the drying rack
a dead butterfly
xxx
starlings passing by
and the cat is walking on
the roof made of tin
xxx

poppies are safer than
yesterday: the scarecrow's
shadow
has become longer
xxx
there are rocks falling
again from the sky - on the
hill the frightened goats
xxx
nici cai în galop
nici cărți răsturnate: e
vântul prin trestii
xxx
holding their tails
upwards next to the
mountain
there are three deer
xxx

a beetle on the
walkway painted with
lines.
If only it didn't tangle them
xxx
the cat on the fence
takes her kittens for a
stroll-
its tail sweeps the moon
xxx
goat kids frisk again
earlier than the petals
of cherry trees do
xxx
where are these circles
on water from? let me
count
the stars once again

(traducere Aura Dîrjan)

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

George Lazăr: "America One"

Traducerile fac victime. Mai ales în domeniul science-fiction-ului. Multitudinea de mici festivaluri și târguri de carte din Occident și S.U.A. dau iluzia multor editori români că premiile primite reprezintă garanția valorii; poate a valorii în bani. Piața de carte science-fiction s-a umplut de traduceri-fluviu, la baza acestora stând confuzia între romanul "comercial" și cel "subțirel". După modelul manelelor, compilații ale unor voci detestabile, grefate pe melodii vechi, de excepție, au apărut romane SF diluate, tip "manea", lucrări lipsite de originalitate, conținând idei extrase din surse mai vechi.

Acesta e modelul vestic. El păcălește mulți autori români, care, în lipsa banilor pentru tot felul de premii, recurg la publicitatea agresivă; cei care au posibilități materiale și morale.

Unul dintre autorii cu posibilități este George LAZĂR, conducător de ziar local și, mai nou, de revistă care publică traduceri SF; mai prăfuite sau mai puțin prăfuite. El a publicat romanul cu titlul "românesc" "America One". Cartea a apărut la "Tritonic", o editură bazată, ca majoritatea editurilor din România, mai mult pe traduceri. Ca român, poți publica la o astfel de editură dacă ești prieten cu patronul sau cu vreun redactor de carte.

Până pe la mijlocul textului, am fost tentat să mă gândesc la influența lui Kim Stanley Robinson asupra domnului Lazăr. Robinson a luat ca pretext terraformarea planetei Marte, idee destul de subțire, pentru a povesti tot felul de lucruri pe vreo 3.000 de pagini. Și ideea românului George Lazăr e subțire: Pământul după inundațiile catastrofale generate de încălzirea globală. Sunt cărți-fluviu și, prin formatul lor mai îngust, romane-cărămidă. Domnul Lazăr se întinde pe doar câteva sute de pagini, dar ne promite mult mai mult decât atât; să-și vadă cartea ecranizată.

Ce nu știu foarte mulți scriitori de azi e faptul că nu scrii cărți doar pentru că îți propui acest lucru. Pentru că ai condiții materiale și morale de publicare, nici atât.

După un episod în care este descrisă traversarea Oceanului Atlantic pe sub Pământ mi-a venit în gând Jules Verne, un autor interesant la vârsta căutărilor mai mult științifice, adică între 10 și 16 ani. În plus, slujitorul anticipației franceze, nu numai că e depășit, dar e și arhicunoscut; n-ai cum să-l imiți. Dacă o faci, ori o faci

accidental, dând dovadă de stilistică deficitară, ori o faci înadins, dând dovadă de gol în cultură.

"America One" e un roman ce pare scris de Jules Verne, dar e foarte diluat. Găselnița cu tunelul e la fel de banală ca drumul la Lună cu ghiuleaua.

La vremea lor, Verne și Wells puteau debita aberații științifice de tipul "călătoriei spre centrul Pământului" sau al unui "om invizibil", dar cărțile aveau idei valabile doar atunci și, cum s-a văzut, transpuse, mai târziu, în realitate. Cine nu aduce lucruri noi în SF, nici măcar la nivel stilistic, poate să atragă atenția asupra lui, pe moment, prin lansări la târguri de carte, postări pe Internet sau cronici prietenești, dar gloria asta durează o secundă.

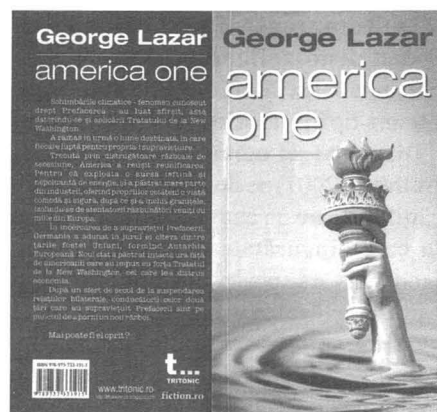
Editorul consideră acest roman ca fiind un thriller SF, pentru a-l putea băga în colecția "Fiction.ro". La "cererea expresă a autorului". Romanul nu e deloc un thriller. Science-fiction, nici atât.

Mai degrabă pot fi considerate thriller-e SF romanele lui Isaak Asimov, din cauza caracterului pseudo-polițist, dar, ah, ce încântare! Acestea spun ceva. Te țin în priză până la sfârșit. Nu te adorm.

Toate vechi și nouă toate, dar, dacă nu cu aceleași mijloace tehnico-literare, măcar nu cu instrumente primitive să trateze românii noțiunea de thriller. Nu are nici un rost să redescoperim America; e de ajuns să ne-o imaginăm. America nu e o țară cât un continent; e un concept. Nu trebuie să mai așteptăm americanii, să ne învețe arta scrisului, iar dacă îi așteptăm, nu trebuie să-i așteptăm pe cei imaginați de strămoșii noștri; sau nu așa.

Fără ironie, fără aluzii, fără gadgeturi etc., sarea și piperul oricărei literaturi americane de valoare, ce mai rămâne din biata literatură de peste orice ocean? Știu că e mai ușor să-l pasițezi pe Robinson, tatăl terraformării planetei Marte, dar benefic ar fi să ai talentul de a crea un personaj credibil și o atmosferă demne de condeiul lui Defoe, tatăl adevăratului naufragiat Robinson.

E foarte bine că editura face reclamă agresivă, dar, dacă îl păcălește de prea multe ori pe câinele lui Pavlov, se trezește că acesta nu mai înghite nici lucruri de valoare. Totul e în detrimentul genului science-fiction. În urma unei astfel de politici editoriale, tot mai mulți cititori

ajung să afirme că "SF-ul nu merge".

Eu aș spune că romanul acesta e o distopie, dar foarte diluată.. Și foarte departe de distopia lui Mordecai Roshwald despre un eventual război atomic, care are încărcătură emoțională și azi, sau "1984"-ul lui George Orwell, de exemplu. La aceștia, comercialul a venit firesc, n-a fost forțat. Încălzirea globală evocată de George Lazăr nu poate duce decât la mutații genetice, care să facă specia umană să evolueze. Ontogenetic, nu literar-artistic.

Dacă despre puține cuvinte de geniu se poate vorbi la infinit, despre o mare de cuvinte goale se pot spune prea puține.

O distopie, utopie, uchronie sau ce-o și-o mai fi considerând autorul scrierea, aceasta trebuie să se înscrie într-un context istoric. Orwell a fost bine primit de publicul speriat de "războiul rece", Roshwald a fost bine primit de publicul speriat de iminența declanșării unui conflict atomic. De ce ar fi speriat publicul de o glaciațiune pornită cu zeci de mii de ani în urmă, care, insesizabil, continuă și azi? Să ne transforme în oameni.

Cartea nu e nici măcar slăbuță; mai rău, e convențională. E comercială, dar în sens negativ, ca la TV, unde reclamele merg cât timp sunt plătite. Cu toate că a beneficiat "numai de cronici favorabile", după ce termeni de citit un roman ca acesta, simți nevoia să-l faci cadou unui dușman. Cum nu poți ști cine îți e prieten și cine dușman, poți să-l dai oricui.

Un astfel de autor nu trebuie încurajat; ajunge mare și deturbează sensul real al literaturii SF în cine știe ce direcție. Când omul recidivează în rău, își pierde până și obiceiul de a-și cere scuze.

Victor MARTIN

Caiete Silvane

Cărțile României

• Remarcată în veșnicul stil triumfalisto-zeflemitor cu care ne-a obișnuit Alex Ștefănescu, volumul de versuri tipărit de **Gelu Bogdan Marin** ("Diavol cu șal mătășos", Ed. Fundației Antrares, 2007) se dovedește a fi una din cărțile pe care un autor le scrie la o vârstă la care singurătatea nu mai poate fi ignorată. Ce se poate spune despre cineva care scrie: "*mâna ascunsă ce mă caută/ mă arde pe dinăuntru*" (poemul "**pe malul mării eu măsoar ecoul**")? Că e unul din mulții pelerini întârziți prin Bucureștiul plin de alte tentații decât versurile? Ideal împărțită în patru (**Arta convertirii, Teologia rataților, Viața scurtă a unor cuvinte, Fidelități contradictorii**), cartea lui **Gelu Bogdan Marin** trebuie citită de la început până la sfârșit, nu pe sărite. Nu poți intra în misterul ei decât pe poarta primei părți, iar de ieșit, ieși dacă te lasă inima. Personal, revin uneori asupra ei datorită poemului "**plecat de acasă...**", pe care-l redau în întregime: "*cu un patetism subcutanat/ simt fascinația cerului gol// fără înger/ fără Dumnezeu/ maidanul ce mă înconjoară/ doar fierbintea iluzie a morții*".

• Cine încheie o carte cu o pildă prea puțin cunoscută de marea majoritate a oamenilor și care sună așa: "*Avva Pimen a zis, despre avva Ioan cel Pitic, că, odată, l-a rugat pe Dumnezeu și i-a ridicat patimile, devenind fără griji. S-a dus și i-a zis unui bătrân: <<M-am liniștit, nu trebuie să mă mai războiesc cu nici o patimă.>>. Bătrânul îi zice: <<Du-te și roagă-L pe Dumnezeu să-ți dea războiul înapoi, ca să-ți revină zdrobirea și smerenia pe care le aveai. Sufletul înainteză războindu-se.>>*".

S-a rugat și, după ce a primit din nou războiul, nu mai cerea să-i fie luat. (...)", acela este sigur un om care cunoaște că gândirea e o dimensiune scumpă. Vorbesc aici despre volumul "**Când Dumnezeu se exilează-n tine**" (Ed. Brumar, 2005), al poetului și scriitorului **Aurel Curcă Udeanu** din Târgoviște. Cartea acestuia este un exercițiu spiritual care se cere mereu reluat. Nu este o carte pe care o citești și apoi o lași să zacă în bibliotecă. Voltajul înalt la care a fost construită presupune din partea cititorului un intelect și o putere de disecție semantică pe măsură. Închei această scurtă prezentare cu un fragment semnificativ: "*Sunt pline orașele, mustesc, sunt invadate, luate cu asalt de copaci căsăpind oamenii acre urlă și fug înnebuniți, cu mâinile acoperindu-și capul. Nu rămâne nici un om, bărbat, femeie, copil, bătrân, în nici un oraș, care să scape de urgia copacilor puși pe treabă, hotărâți să-și ducă opera până la capăt.*". Este inutil să mai spun că același Alex Ștefănescu, făcându-și nobila meserie de malaxor al cărților ce apar fără girul său, l-a pus la punct și pe acest autor care a dat României o carte cum puține mai apar în zilele noastre.

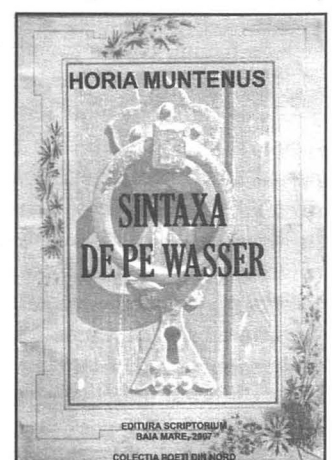
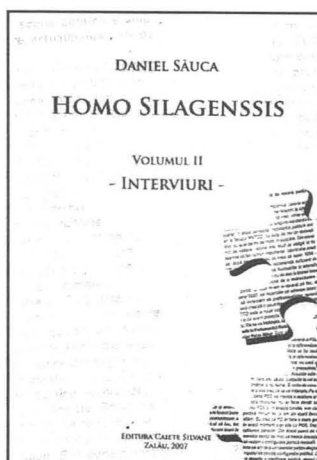
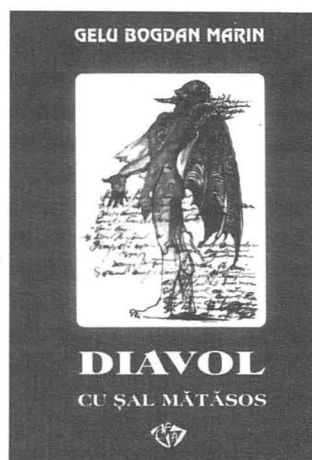
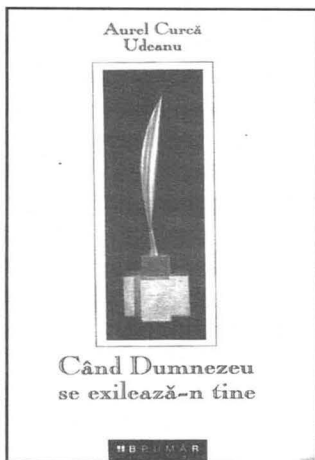
• "*Printre atâtea superstiții/ Care mi-au strâns inima/ Ca între cătușel/ De-atâtea ori Tu/ Mi-ai legat ochii/ Să nu-i pot adânci/ În privirea-ți săgetătoare.*" (poemul "**Orb**"), spune poetul **Horia Muntenuş** în volumul "**Sintaxa de pe Wasser**" (Ed. Scriptorium, 2007). Scrisă probabil în timpul peregrinărilor autorului prin Maramureș, cartea se revendică a fi una scrisă de dragul locului și prietenilor săi. Altfel, de ce ar

mai spune, în poemul "**Cântec**": "*Azi - dragi camarazi - n-am reușit să scriu nimic./ Versurile s-au rătăcit și stă să plouă (...)*"? Este o carte ca o coloană vertebrală a apropierii omului față de om. **Horia Muntenuş** reface o scară sentimentală din versuri, pe care mulți dintre noi au uitat-o sau n-au cunoscut-o niciodată. Cine are îndoieli, să citească poemul "**Sintaxa în Ocoliş**" și mai ales partea I, denumită "**Symposion**".

• Volumul II din "**Homo Silagenssis**" al lui **Daniel Săuca** a fost deja prezentat în paginile acestei reviste. Revin cu o părere proprie și scurtă, remarcând ideea că interviurile din această carte pot fi o excelentă bază de date pentru istoriografii de mâine. Autorul a adunat în volum o serie de discuții cu diverse personalități ale momentului pe care le-a publicat în presa sălăjeană. Incitante sunt paginile din finalul cărții, în care **Daniel Săuca** publică reacțiile celor ce au citit primul volum al lui "**Homo Silagenssis**".

În acest context, este interesant de citit expozeul lui Alex Ștefănescu publicat în "**Ziarul de Duminică**" sau cel publicat de către același în "**România literară**" din anul 2006. Acesta n-a citit cartea, ci a răsfoit-o, așa cum face, de fapt, cu toate cărțile pe care tinerii autori din România i le trimit, sperând într-o reacție cât de cât pozitivă. Părerea mea: cele două volume "**Homo Silagenssis**" se constituie într-un document de epocă ce ia pulsul județului Sălaj. Ar fi ideal să existe în fiecare județ câte un **Daniel Săuca**. Să ne salveze memoria - nu de alta.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Împărăția Anei

Transformând - ironic și surâzător - proza vieții în poezie, călătorind printre mode și contingente poetice pe care - persiflându-le - rareori și le asumă, Mircea Petean reunește în volumul "Poemele Anei" (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007) toate creațiile dedicate generoasei (și casnicei) sale Muze de-a lungul a treizeci de ani, cărora le adaugă un număr însemnat de inedite. Din "Câteva cuvinte lămuritoare" (scrise sub impulsul confesiunii fruste și cuceritoare), aflăm că apariția Anei a declanșat - irevocabil- adevărata Poezie, întrucât simplele exerciții de scris, de până atunci, fuseseră doar niște "dibuiele" ce aveau să anunțe lunga "aventură existențială și artistică" a poetului ardelean. Aceasta, în ciuda faptului că primul poem al Anei a fost zămislit "încă înainte de-a o cunoaște," poem care - cine știe? - "poate chiar să-i fi grăbit apariția." Păstrându-și - mereu intacte - prospețimea, naturalețea și candoarea, versurile lui Mircea Petean datorează mult "triadei salvatoare: IUBIREA, POEZIA, CĂLĂTORIA". O dovedesc, cu prisosință, cele 115 poeme care atestă - fiecare dintre ele - o profesiune de credință, pe cât de lucidă, pe atât de pasională: "Am scris și voi scrie în continuare la *Poemele Anei*, câte zile voi avea, căci în iubire se află izvoarele poeziei, celelalte întâlniri, care sunt apanajul călătoriei, întetind focul și al uneia și al celeilalte. Este vorba despre o religie și despre o estetică, în același timp."

Suita lirică (alcătuită din nouă grupaje, unitare, bine cumpănite) e precedată de poemul "Domeniul" ale cărui secvențe ("Imprecație," "Invocație," "Cântec") reprezintă, de fapt, variante stilistice ale poetului de la Jucu Nobil. Din "hățișul de carne și sânge", ni se dezvăluie, apoi, o poetică, în care cuvântul din "primordii" ființează și "în-ființează" deopotrivă Poezia și Iubirea, ambele oferind iluzia nemuririi. Tonalitatea solemnă, comparația revelatorie, alura sobră și hieratică sunt definitorii pentru acest poem remarcabil, scris cu multă evlavie: "vreau să te strig/pe nume/cade ca o sămânță/depărtarea/cuvântul nu se rostește - /se în-ființează/mă cheamă din marginea/ceea/răvășesc la doi pași de/aici/hățișul de carne și sânge/al celui mai aproape/al celei mai aproape/cu mâinile oarbe//cine poate să pășească peste moarte/ca pe ape/a lui va fi împărăția numelui(I, 1)." De altfel, comparația simplă ori dezvoltată și tendința de a parafraza sunt doar câteva constante ale poeziei lui Mircea Petean: "sar în urma mea cuvintele/ca lăcustele(I, 9)"; "mă aplec

deasupra ta precum deasupra/primei noastre întâlniri(I, 5)"; "apa îmi curgea printre degete ca anii tineretelor(VI, 68)" sau: "vino-n codru la izvorul/care somnolează pe frunze putrede și nămol/ia-ți cazmaua și lopata/și urcă-n mașină(IX, 100)." Există o mare diversitate a vocilor poetice, inclusiv a tipurilor de vers utilizate(alb, clasic, liber), semn al unei libertăți premeditate, dar, mai ales, al unei lirici care e departe de a fi monocordă. Poetul e când tandru, când autoironic, ludic ori sentențios: "viața deocamdată aduce-a gospodar nătărău/bătrâne(V, 65)." În fond, poemele sunt fie rodul unui pelerinaj, la munte (un veritabil laitmotiv înfrățit cu "marginea marginii", de unde însinguratul "infirmier al speranței" veghează somnul dulce al iubitei), fie rezultatul unui periplu, cotidian și banal, prin urbea transilvană. Poate, de aici, și acest permanent contrast al capricioaselor acorduri, diafane sau - deliberat - prozaice: "dormi/surâsul în colțul gurii uitat/ca un fluture viu//e un fel al vieții/ de a-și răspunde sieși/o/auzi cum bate un os/ în toaca de lemn verde/a pântecului tău(I, 6)" ori: "ninge neașteptat/aud la postul local de radio vocea unui bărbat/în chip teatral surprins de zăpada care pune stăpânire/pe orașul până deunăzi copleșit de noroaie(VI, 78 - *Praf, noroaie, zăpezi*"). Oscilând între nostalgie, exuberanță și scepticism, majoritatea creațiilor sunt, totuși, subtile imnuri naturiste din care nu lipsesc Munții Maramureșului, brazii, cerbii, Prundurile, izvoarele, râul, "înverzita vale" și multe alte indicibile elemente ale de mult întâmplătei "sihăstriei" de la Borșa. Persistă, oricum, tendința de a radiografia, "dintr-o răsuflare", tot ce stă (cum altfel, decât) în umbra Anei, de vreme ce împărăția ei se află, oriunde duc drumurile "călătorului de profesie", dincoace și dincolo de munți. Pătruns, până în măduva oaselor, de cenușul exasperant și monoton al "capitalei provinciei," veșnic tânărul trubadur "solfegează aproape zilnic/diverse partituri de fețe(II, 18)" sau se lasă copleșit de prezența celor mai sofisticați companioni, neuitând, în schimb, de jumătatea lui cea de toate zilele: "c-un pahar de țuică-n mână/cu mânie tandră-n priviri/c-un țaran ajuns cadru didactic și poet//de talie județeană alături/ e fac exerciții de sintaxa străzii/comentând iest/ cu voioșii straniul cotidian//nu-i cu cine vorbi - nu știu -/fără tine Ana/viața-i un muzeu pustiu(IV, 53-*În capitala provinciei*)." Jovial este Mircea Petean mai cu seamă în poemele unde revin, din restriște, Nicanor, Bazil ori scribul Ilie, cel care "fișa de zor

coapse de femei tinere în bibliotecă (IV, 42)" și dorea "pe vremea aceea/să scoatem împreună/o revistă anuală de puericultură(IV,44)".

Poemele închinat Anei caută - și găsesc, de fiecare dată - "o cale zeiască" înspre făptura ei suavă, "ceresc de pământescă (IV, 39)". Versul redevine ceremonios și galant, căci dragostea înaripează sufletul, purtându-l spre stele, și înfrânge - astfel - anii ce trec impasibil: "la fel de înaltă și dreaptă ca acum treizeci de ani/Ana/pășești prin inima mea(IX, 108)". Încărcate, mereu, de o proaspătă gingășie, până și invocațiile păstrează, în miezul lor, starea de beatitudine specifică tânărului îndrăgostit pentru care unică și neasemuită e orice întâlnire cu stăpâna inimii sale: "toate poemele de amor zămislite de-a lungul mileniilor/nu fac cât întâlnirea aceasta/Ana/tu înflorești în mijlocul deșertului meu (VII, 86)". Tulburătoare și pline de grație, gesturile de tandrețe ale iubitei sunt ca o tainică și mirabilă binecuvântare: "Ana își trece mâinile peste fața mea de parc-ar mângâia/circumvoluțiunile scoarței terestre (V, 64 - *La aniversară*)" sau: "mut e jocul degetelor al palmelor și al privirii/mut și de o tandrețe fără de sfârșit(VII, 81)." Finalul acestei peregrinări săvârșite în numele iubirii e parcă răvășit de melancolie, pietate și venerație: "Dumnezeul tău este Ana/vei muri și vei renaște în împărăția ei (VII, 87)."

Imagismul debordant ori șagalnic, tentația explorării perpetue a fețelor veacului încercănat, dorința de a nu literaturiza cu orice preț împărăția diafanei Ana sunt tot atâtea semne că ne aflăm în preajma unui poet reverențios, înzestrat cu resurse inepuizabile, de o mare complexitate a trăirilor și rostirilor abisale.

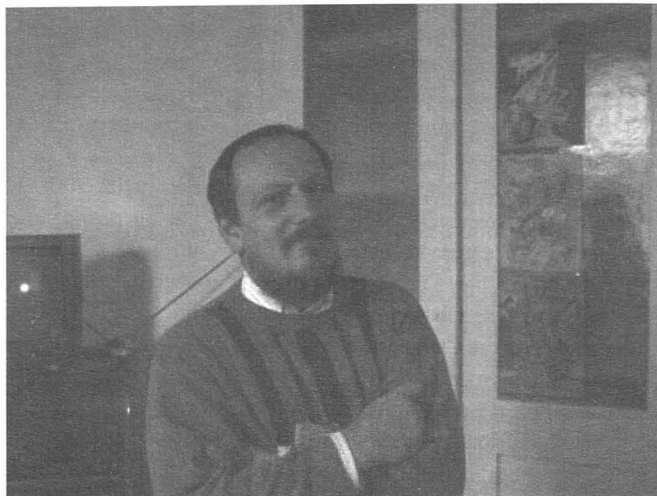
Marcel LUCACIU

Caiete Silvane

Pictorul Gheorghe Ilea în expoziții de succes

Nu știu câți dintre Dvs., stimați cititori, știți că la începutul acestui an pictorul Gheorghe Ilea - artistul "atins se aripa îngerului", cum s-a autodefini într-un interviu acordat revistei noastre în iunie 2005 și "unul dintre cei mai mari pictori contemporani", cum îl numește critica de specialitate - și-a deschis o galerie de artă numită simplu "Galeria de artă ILEA". Nu știu câți ați intrat în această lume de linie și culoare (într-o sală închiriată în spatele BCR Zalău), nu neapărat să cumpărați (fie și în rate) o lucrare pentru casa dvs. sau pentru cineva drag, ci doar să zăboviți o clipă în fața celor peste 100 de lucrări dăruite de pictor iubitorilor de frumos ca într-o permanentă și mereu înnoită expoziție. Nu știu câți ați aflat că, recent, Ministerul Culturii și Cultelor, a achiziționat două lucrări ale pictorului Gheorghe Ilea pentru Muzeul Național de Artă Contemporană din București, unde mai există și alte lucrări cu semnătura sa, ca de altfel și la muzeele de artă din Cluj-Napoca, Oradea, Ploiești, Zalău, ori în colecții din țară și străinătate - Germania, Anglia, Franța, Ungaria, Olanda, Austria.

Cert este că artistul Ilea e concitadinul nostru care ne onorează cu alegerea sa de a trăi și a crea în municipiul Zalău și pe care, cu siguranță, și l-ar dori alături mulți locuitori din multe orașe ale țării. L-au avut aproape și l-ar dori mai des clujenii, în orașul de pe Someș pictorul expunând în toamna anului trecut (septembrie-octombrie 2007) lucrări din cel mai recent proiect al domniei sale - "Document". Lucrări din același proiect, la care se adaugă lucrări din proiectul "Lada de zestre" și lucrări de grafică - 50 în total - expune Gheorghe Ilea la Galeriile UAP din Bistrița. Vernisajul expoziției sale a avut loc joi, 27 martie a.c., expoziția urmând să fie deschisă până la începutul lunii mai. Un public larg, avizat, oameni de cultură și iubitori de artă au admirat superbe imagini cu Biserica de lemn din Păușa, unul din lăcașurile de cult - monument de arhitectură tradițională din Sălaj valorificate, până în prezent, în proiectul "Document" aflat în derulare (după deja consacratele proiecte "Fânul", "Casa Aerului" și "Lada de zestre" - toate realizate din '90 încoace). Reunită sub genericul "Între alb și negru" - "între putere și nepăsare, între a fi și a nu fi" sau, cum afirmă Mircea Oliv, criticul de artă care a îngrijit și albumul editat cu acest prilej și tipărit la Editura Eikon din Cluj-Napoca, "a profita de constrângere exterioară pentru a desăvârși o perfecțiune interioară" - expoziția este structurată pe cicluri - proiectul "Document" ocupă sala mare a Galeriilor UAP Bistrița, iar Ciclul Evanghelia, Ciclul Pieptul, Lada de zestre, Împăratul din gunoi, Natură statică și Negru pe Negru ș.a. celelalte săli ale galeriei. "Triunghiuri, pătrate, cercuri... toate se întâlnesc într-un loc și, în esență, înseamnă același lucru, adică se întâlnesc acolo unde ne

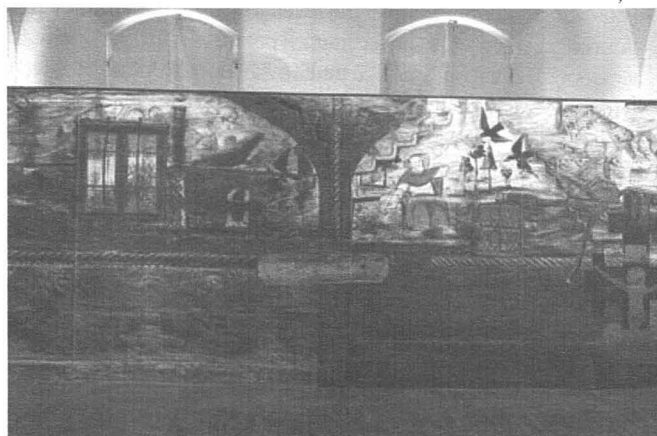
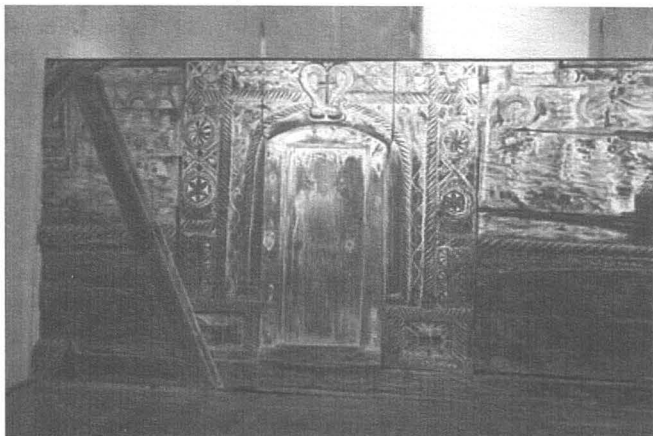

invită Gheorghe Ilea în acest moment al Postului Mare. (...) Așa arată o biserică dintr-un sat din Transilvania. (Biserica din Păușa, n.n.). Satul acesta este la 20 de km de Zalău, la 60 km de Cluj și la 5 km de Românași, acolo unde, în urmă cu mai bine de 200 de ani, a trăit un om, pe numele lui Ioan Pop, zugrav, pictor din Românași, care a făcut aceste isprăvi (pictura Bisericii din Păușa, ca, de altfel, a multor biserici din județul nostru și nu numai..., n.n.) Probabil, a fost un om de o formidabilă intuiție artistică și de un talent rar. Din cauza nesimțirii noastre contemporane, a lipsei noastre de prezență la propriul nostru prezent, acest monument, dar nu numai acesta, există cu zecile de astfel de exemple, încet, încet încep să-și piardă chipul.

Ca de fiecare dată în cariera lui, Gheorghe Ilea a făcut gesturi atât de înalte, încât (în timp se va vedea!) de acum unii dintre noi simțim (...) faptul că a avut intuiția excepțională de a reda în scară de 1/1 modul de a se prezenta în vara anului 2007, în luna iulie, la 207 ani, după ce acea biserică a fost pictată de Ioan Pop, și o aduce aici, vie, între noi... I-a reprodus interiorul cu minuția artistului miniatural. Acesta mi se pare un gest de noblețe (...) - afirmă criticul de artă Mircea Oliv.

Bucuria acestei reușite din viața sa artistică - succesul expoziției de la Bistrița - este de ordinul trecutului pentru pictorul Gheorghe Ilea. Domnia sa continuă să lucreze la proiectul "Document" (urmează Biserica de lemn din Ciurmăna?). În toamnă, mai precis în octombrie, lucrările sale vor lua drumul capitalei, următoarea mare expoziție a artistului Gheorghe Ilea fiind găzduită de municipiul București.

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Cunoașterea, puterea și controlul

Se spune că, din vremuri imemorabile, conștiința colectivă a fost setată pe o matrice imuabilă. Cu alte cuvinte, aria de cunoaștere a realității din jur ar trebui să fie mărginită - e drept, printr-o vecinătate suficient de mare pentru ca orizontul omenesc să poată tinde spre infinit. Prin dezvoltarea sa continuă, rasa umană nu face altceva, decât să dea la o parte, rând pe rând, vălurile unei înțelepciuni ancestrale, omniprezente, autosuficiente și neschimbătoare.

Un sceptic ar obiecta, de bună seamă, că, prin aceste condiții inițiale, evoluția omenirii, asemenea evoluției Cosmosului, ar trebui să se desfășoare în exact trei etape: a expansiunii, a momentului culminant și a regresului. Exemple binevenite în acest sens ar fi istoriile marilor culturi. Mayașii, egiptenii, romanii, perșii au avut perioada lor de înflorire, de strălucire și opulență. Însă, după prăbușirea lor, omenirea nu a încetat să existe. Ba chiar, societățile ulterioare au fost în stare să găsească valoroase puncte de plecare în politica, tradițiile, arta, știința și cultura acestora, în străduința lor de a exploata bagajul imens de cunoștințe acumulat de predecesori și de a ocoli, pe cât posibil, greșelile acestora.

În realitate nu se întâmplă așa.

Există trei concepte în strictă interdependență: cunoașterea, puterea și controlul. Cunoașterea alimentează înseși metodele coercitive ale puterii, care devine aptă să controleze acțiunile, activitățile, *happeningul*. Cunoașterea pură, nelimitată în sine, poate fi încătușată între barierele unei puteri retrograde sau ale unui control de tip reacționar, opus progresului. Din antichitate, s-a pus problema controlului cunoașterii și puterii, etica unui astfel de control, precum și metodologia unui astfel de act. Cine să fie cel care deține puterea controlului? Cât de mult i se poate permite omului să știe, în termeni reali, despre lumea în care trăiește? Este omul obișnuit, *homo vulgaris*, în stare să accepte cunoașterea, sau cât anume poate să accepte acesta? Cine decide, cum, cui și cât din termenii de mai sus se poate divulga, fără a periclita bunul mers al societății?

Politica, ea însăși cheia de boltă a oricărei societăți, este întotdeauna orientată spre interesele clasei sociale aflate la putere. Astfel, aceasta decide atât modul de abordare al cunoașterii, cât și pârgghiile de implementare, control și mediatizare a acesteia.

Bunicii noștri au fost educați după lozinca: „ai carte, ai parte” (respectiv: „cunoașterea dă putere”). Însă pe fondul unui orar încărcat și al unui curriculum stufos, pierdut între materii și cerințe cărora nu le vede rostul sau finalitatea, cu un ochi la ghettoul din cartier și cu celălalt la barul din colțul străzii, epigon sânguinos al cântăreților semianalfabeți și al filmelor „de acțiune”, elevul de azi consideră anii de școală o țară a societății, un loc în care ți se aplică pedeapsa plictisului pentru vina de a nu fi atins încă vârsta majoratului. După un calcul sumar reiese că un elev are, în medie, șase ore de curs în

gimnaziu, șapte la liceu și module de învățare cu orar variat la facultate. Mai adăugați câte o oră pe zi în cazul minorităților (unde limba maternă se studiază „în plus”, limba a doua „la cererea părinților”, iar numărul zilelor de examene crește cu până la trei în plus față de colegi, ducând la o evidentă debalansare a echității educaționale și la perceperea studiului în limba maternă ca handicap).

Pe de altă parte, pentru atingerea unui nivel minim/mediu de succes școlar, este necesar ca un elev să citească cel puțin o dată lecția pentru a doua zi și să-și facă temele. Este suficient să alocăm un minim de 20 minute pentru fiecare dintre cele șase/șapte ore de curs pentru a doua zi și găsim o estimare destul de realistă a timpului pe care elevul este obligat să-l aloce studiului, în fiecare zi, cinci zile pe săptămână. Însumând cele de mai sus, se acumulează aproximativ de 9-10 ore, pe care îi pretindem elevului de vârstă preuniversitară să-i petreacă zilnic, așezat pe un scaun, în studiu intens, față de cele opt ore de serviciu ale adultului, pentru care acesta este retribuit cu salariu. Copiii li se oferă modele de urmat pe toate căile posibile. Canalele media prezintă la ore de vârf „ajunșii” societății, de la cântăreții de manele până la „politicieni” agramați, pe filiera hoților, violatorilor, prostituatelor și criminalilor care se consideră eroi în cele câteva minute în care apar la știri, sau pe filiera prezentării „căpșunarilor” plecați în străinătate. Să ne mai mirăm atunci că elevul de azi nu-și dorește decât să meargă „dincolo”?

Cui folosește această stare de fapte? Care pot fi interesele obscure care manipulează procesul educațional, de la vârsta preșcolară până la vârsta adultă? Nu cumva elevul de azi, bombardat cu non-valori, lipsit de posibilitatea unui proces educațional performant, nemotivat și incapabil de reconversie profesională la nevoie, va deveni adultul ideal, dependent de kitsch precum drogatul de aurolac, ușor de manipulat de către guvernanți, gata să se înroleze în armata oricărui demagog („nu ne vindem țara”, „îi vom strânge pe toți ungurii pe stadioane și-i vom mitralia”, „noi muncim, nu gândim”, „moarte intelectualilor”), care ar putea să le solicite prezența în masă în fața Guvernului, „ca să planteze flori”??

Nefiind un adept al teoriilor conspiraționiste, la o sumară trecere în revistă a acțiunilor fiecărui guvern post-decembrist, rămâne varianta unui numitor comun puțin flatant: comoditatea. Este mai ușor să lași lucrurile în canonul lor, eventual cu o poleială și un tighel de suprafață, decât să te întorci la originea lor și să încerci să le analizezi, pentru a putea remedia stricăciunile.

Încet dar sigur, puterea se transformă într-un angrenaj de frânare în calea progresului informațional.

Cunoașterea nu are specific etnic. Internetul, azi principala cale de acces spre informațiile stocate în miliarde de fișiere și pagini web, este accesibil oricui, care dispune de minimale aptitudini de navigare.

Desigur că navigarea pe net reprezintă nu numai posibilitatea de a studia milioane de pagini de informație din orice colț al lumii, ci și primejdia unei globalizări greșit înțelese (folosirea, cu precădere, a limbii engleze, pentru navigare), sau a pierderii de sine prin meandrele informațiilor ne semnificative, a jocurilor on-line sau a ofertelor nedorite. Apare astfel necesitatea protejării informației, problema dreptului de autor

(copyright), etica citărilor și recirculării informației din alte surse. Educatorii și părinții cer și realizează protejarea minorilor prin introducerea de clasificări (safe surfing, de exemplu).

Navigarea prin hățișul informațional devine, din necesitate, materie de studiu obligatorie în orice școală care se respectă. Nu este suficient ca o școală să fie echipată cu un singur calculator (în cazul școlilor rurale) și o legătură la net. Educatorii trebuie să înșiși educați, pentru a nu rămâne în urma propriilor elevi, în ceea ce privește cultura informațională. Bazat pe obștesca tablă neagră și cretă albă, sistemul educațional are toate șansele să se împotmolească la mal. Dascălul o fi el mereu dornic de perfecționare, însă cu condiția ca activitatea în sine să fie pregătită la nivel profesionist, să existe posibilitatea aplicării în timp real a cunoștințelor nou acumulate și posibilitatea acumulării unei biblioteci pentru studiul individual ulterior.

Banalele accesorii de birotică (tonerul de imprimantă sau xerox, hârtia, markere, planșe, flipcharturi, dar și CD-uri, software, aparate de proiecție) - sau, mai ales, lipsa lor - duc înapoi la scrierea lecției și testelor pe tablă și la pierderea inutilă a timpului. Ceea ce se uită este că profesorul nu trebuie să se simtă vinovat dacă solicită multiplicarea în 25 de exemplare a unui test la secretariatul instituției. Nu trebuie nici să scoată toți acești bani din buzunarul propriu (hârtie, CD-uri, cartioane, afișe, markere etc.), din moment ce ele folosesc îmbunătățirii activității educaționale. Guvernul trebuie să aloce fondurile necesare, prin buget. Că nu se face astfel, în schimb se pedalează *sine die* pe lipsa banilor, pe caracterul non-productiv al educației (jignire proprie epocii postdecembriste; de parcă nu școala ar produce forța de muncă aruncată în producție la 18-20 de ani), pe rea-voința unor dascăli, reticenți la implementarea „directivelor de la centru”, rea-voință care poate fi contracarată numai prin metode coercitive sugerate chiar de un ministru (acțiunea percutantă a pumnului părintesc în masa, ori, sugerat subliminal, în gura dascălului), este semnul agravant al incapacității puterii de a controla procesul educațional și de a-i imprima o avansare pozitivă, fie și cu pași de melc.

Ne întorcem așadar, la relația dintre cunoaștere, putere și control. Fără cunoștințe (educație), omul este supus controlului și manipulării excesive din partea puterii (puterea statală, dar și angajatorul). În lipsa unei educații eficiente și cuprinzătoare, personalitatea individului nu se dezvoltă satisfăcător și lasă loc instaurării devierilor comportamentale. Cu cât mai puține cunoștințe solide are un om, cu atât este mai reticent față de inovații. Stagnarea dezvoltării sale poate avea la bază motive psiho-somatice, dar se poate datora și gândirii retrograde moștenite de la generațiile anterioare, sau inoculate prin manipulare conștientă de către diverse organizații sau asociații de interes.

Individul care, o dată ieșit de pe băncile învățământului obligatoriu, nu mai pune mâna pe o carte nu numai că devine un ratat, dar își va devia și copiii în aceeași direcție. Individul

incapabil de autoperfecționare este sortit să trăiască la marginea societății, din firimiturile lăsate de alții, având un nivel de trai redus sau moderat și acumulând datorii (taxe, impozite, servicii) pe care nu le mai poate plăti. Un astfel de individ este ușor de șantajat, condus și manipulat de cel care îi promite o ridicare cât de neînsemnată a nivelului de trai (de aici și popularitatea unor lideri politici).

Sistemul educațional prin care omul poate evita ratarea profesională este ținut în frâu de către puterea conducătoare. Dacă este interesată de dezvoltarea individului ca persoană și ca membru al societății, precum și de dezvoltarea societății, puterea trebuie să aloce fondurile necesare unei educații care începe cu grupa mică de la grădiniță și se termină, oficial, cu absolvirea unei facultăți de profil. În realitate, procesul instructiv-educativ n-ar trebui să fie limitat, tot în atribuțiile puterii intrând și fundamentarea unei platforme de educație adultă, accesibilă oricărui segment profesional, oricărui individ al societății, dornic de autoperfecționare.

Concepte ca *învățare avansată*, *e-learning*, *adult learning*, *gândire critică* etc. nu ar trebui să rămână numai lozinci răsuflete, vânturate prin fața alegătorilor în perioada electorală, iar sistemul de perfecționare a cadrelor didactice ar trebui revizuit drastic și nu tratat cu indiferența și aviditatea pecuniară caracteristică momentului. Instituțiile culturale, bibliotecile publice și școlare ar trebui să beneficieze de restaurare morală, pe lângă alocarea de fonduri, reparație care să contracareze denigrarea pe care au suferit-o în mod constant în ultimii 60 de ani, chiar prin aplicarea unor metodologii, programe și metode coercitive care să-l facă pe elevul de azi să le calce mai des pragul.

Clasa socială conducătoare, prin puterea cu care a fost investită în urma alegerilor, ar trebui să fie în deplina cunoștință a faptului că, implementate de sus în jos, schimbările sunt schimbări.

În bine sau rău.

Simone GYÖRFI

Sztalmári J. Otto

Sălăjeanul

Caiete Silvane

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

Două poete

În cadrul ultimelor două ședințe de cenaclu, din 21 februarie și 20 martie a.c., au citit Carmen Ardelean și respectiv Iulia Drugaș. Prima, profesoară de limba și literatura română la Liceul "Gh. Șincai" Zalău, este debutantă în cenaclu. Poemele prezentate de ea au surprins plăcut pe toți cei prezenți... "Versuri memorabile! O geografie a sentimentelor poziționate, poetic, neașteptat; păstrând proporțiile, o capacitate similară poeziei stănesciene de a aranja sensuri în alt fel decât în mod obișnuit" (Dina Horvath); "Poezie a simplității asumate... Ai sentimentul că oriunde în univers întinzi mâna dai peste poezie. O voce ce stăpânește bine ceea ce se numește stare poetică. Există aici o știință a apropiării de lucrul mărunț dar substanțial" (Florin Horvath); "Texte din etape diferite; grupajul nu este unitar. Sensibilitate liniștită, jocul stăpânit. Titluri ludice. Avem de-a face cu un «bolnav» de poezie" (Ion Pițoiu-Dragomir); "Preferință pentru titluri muzicale. Are experiența scrisului și cultura necesară. Poeta a asimilat creator poezia românească. Poezia ei e o lungă confesiune; poezie de factură modernă, dar nu cu tendința de persiflare a tradiției, ci de păstrare a unui echilibru între nou și vechi" (Iuliu Suciuc). Ne bucură faptul că, în aceste vremuri grobiene, mai apar oameni pentru care poezia reprezintă un reper important în "ecuația" existenței lor.

Iulia Drugaș aproape că nu mai are nevoie de prezentare pentru cititorii revistei "Caiete Silvane". Elevă în cls. a XII-a la Colegiul Național "Silvania", ea a câștigat concursuri de creație județene și

naționale, a apărut în antologii de poezie și a debutat în volum (*Hazard*, Editura Pro-Transilvania, București, 2006). La ședința din 20 martie a.c., Iulia ne-a prezentat un grupaj substanțial de poeme și câteva fragmente dintr-un viitor roman. În ce le privește pe cele din urmă, părerea unanimă a celor prezenți a fost că autoarea nu are, încă, suficientă experiență pentru a aborda acest gen, dar că ar putea fi interesante pentru colegii ei de generație, dacă ar fi aranjate în genul unui jurnal de felul celui al lui Mircea Eliade din perioada adolescenței sale. Dacă ține neapărat să le publice în volum, i-am sugerat un titlu de genul *Așa cred eu - jurnalul unei adolescente...*

Poemele citite, în schimb, au reconfirmat cu prisosință talentul de excepție al tinerei poete. Caracterizarea poeziei Iuliei, făcută de dl. prof. Iuliu Suciuc, președintele cenaclului, în recent apăruta antologie alcătuită de domnia sa (*Poeți sălăjeni ai cenaclului "Silvania"*, Editura "Silvania", Zalău, 2008), surprinde definitiv, credem, una dintre trăsăturile ei cele mai importante: "Poezia Iuliei Drugaș e asemenea unei erupții vulcanice. Ea impresionează prin incandescența expresiei, prin forța, adesea, devastatoare a cuvântului".

Pentru următorii patru ani Iulia ne va părăsi, urmând să facă studii în domeniul criminalisticii tocmai la... New York. Nădăjduim că nu va întoarce spatele creației poetice, deoarece e evident că muza poeziei o are în grațiile sale. Ar fi mare păcat și o mare pierdere...

D. HOBLEA

Carmen Ardelean

Hram pe ram

Freamătă în mine o idee și-un dor
de când mă știu așa,
aplecă peste
peste taina mea,
peste cântecul meu de nălucă visând,
peste capul pe care-l port cu fală neînțeleasă
peste cât au născut în mine
ideea și dorul.

Chem la sfat ursitoarea cuvântului în deșert
și îi cer dram de înțelegere
și hram freamătului meu
la care să poftescă neam de neamul meu
neam de neamul tău
și să spovedim
pe tăcute
ce am făcut bine
și să ascundem încă o zi
ce am greșit nouă înșine.

Pască în tihnă dorurile neostoite
și crească și împlinescă-se cele adăpate
adu-mi în fiecare zi bucuria cântecului nerostit
și nu lăsa pacea pe sufletul meu
nici o secundă.

Timpi și timpuri

și-n primăvara asta
îmi voi prinde în păr aceleași idei
și voi agăța la gât absențele tale
prinse în șiragul fără început și fără sfârșit
sub a cărui greutate
mă închin

și-mi scot scofâlcitele ghetete ale privegherii
și ard în rugul gândului cuvintele
ca pe niște frunze strânse grămadă
în fundul grădinii

iar mai apoi
îmi așez scaunul în poarta casei tale
cea de peste drum de tăcerea mea.

"N-ai mai măturat de mult, vecine!
mai șterge-ți din când în când
grinzile nepăsării
de buza mea nouă
și lasă-mi dreptul să-ți mai șoptesc
Liniște"

Popas la pas

Se întâmplă să închid ochii
și să încerc să arunc toate culorile din mine
peste drumul pe care zic eu că-l știu
de la atâta bătătorit zi de zi.
Caldă bucurie mă împresoară tăcut și îmi zic:
"uite cum crește pământul peste tot!"

vreau să cânt prin locurile pe care le-am deștelenit
nu mă gândesc că anotimpurile din curtea mea
au și ele iernile lor
mă gândesc doar că uneori,
obosit
sau mirat
trist
sau contrariat
plutind
sau simțind curentul invers
stăpânul casei se învește strâns în furtuna
spaimelor sale
și încalecă grăbit pe stelele pe care i le-am țesut
pe mână
și mă lasă preț de un anotimp
să mă mai așez pe genunchi
și pe coate
ca să-mi amintesc că exist.

Iulia Drugaș**Existență la 18****Terapia cu lume****Din tine**

Să-mi plângi atingerea
arome de snacksuri putrede îmi cos pielea
să beau
la subsoluri și-n ceruri
o să mă vopsesc
am să-mi lipesc pe piept și tricouri steaguri
și imagini cu fluturi selenari cumpărați de pe
net
mă voi crea din cărpe și resturi
să mă venerați ca pe-o Monalisa cu sânge regal
cu sânge în care celulele cântă rock
voi vorbi din sateliți altor specii
le voi hipnotiza
și voi hibridiza pământul
așa, să evoluăm în stil modern
prin procreare și imitație
să fim noi, să fim noi
un singur lucru nu aș vinde în epoca asta a
gloanțelor
atingerile tale.

toate moliile de cărți, toate ruperile de cer
își află casă în golul din mine
toate durerile își găsesc ecou între pereții peșterii
mele din piept
sfârșiturile plâng în tălpile mele ca o jucărie
stricată
bruiază tăcerile din albume
rugile, caloriferele calde
nimic nu mai are sens de când a început să
ningă în case și-n scări de bloc
afară totul e ca o mănușă,
corpul unei mumii stoarsă de miez și credințe
înotăm sub țesuturile ei și bem
poate vom fi descoperiți, disecați și eliberați de
cușca asta
care trăiește prin noi
de acest pământ egoist, colector de trupuri
e rece și tot ce simt e părul cum îmi crește
să fug în spitale
să sărut bolnavii în somn
să le fac cruce peste paharul cu apă
și să mint mutând ceasurile în urmă

În cafeena oamenilor îmi par plăpânzi
cu inimi neînțelepte de copil
trăgând din țigări uriașe
lumea asta curge în mine ca
tablourile în degetele lui Picasso
"I don't paint things as they are
I paint as I see them"
eu nu descriu lumea cum e
eu o percep cum vreau să fie
uneori, când merg pe stradă
toate înverzesc
blocurile
capătă culoarea teiului
iedera îmi ruginește la glezne
aud morții sub mine cum se iubesc
toată nevroza mea de greier frustrat
se pierde în sunetul trenului
în drumul dus plâng cei care fumează
cei care se încălzesc la trupul pietrelor
care spun monologuri triste la lumina
mucurilor de tutun
stelele au fost învelite în staniol
și vândute demult celor
cu suflute dureroase și pline
câtă răbdare îți trebuie să fii Dumnezeu?
simt cum îmi cresc în celule zilele viitoare
cum apar la orizont ca o lumină de far
e-atâta iubire în știința asta
e-atâta știință în iubirea asta
țărâna asta e vie, e caldă, e iubitoare
și mă tot naște

Festivalul "Primăvara poeziei", fără B. Simon György (25 iulie 1957, Luduș, Mureș - 6 aprilie 2008, Zalău, Sălaj)

A opta ediție a Festivalului "Primăvara Poeziei" se va desfășura, anul acesta, fără unul dintre poeții invitați: B. Simon György. Poetul a decedat duminică seara, la Zalău, după o lungă și grea suferință.

Absolvent al Liceului nr. 1 din Târgu Mureș (1980), a lucrat ca operator chimist la Combinatul "Azomureș" între 1980 și 1988, apoi ca tapițer la Fabrica de mobilă din Șimleu Silvaniei, între 1988 și 1990. În anii următori, B. Simon György activează ca profesor suplinitor de limbă și literatură maghiară la școlile generale din Vârșolt (1990-1991), Boghiș (1991-2003), Nușfalău (2003-2004),

Zăuan (2004-2005); apoi la Grupul școlar Agricol "Ioan Ossian" din Șimleu Silvaniei. Corespondent al Radio Tg. Mureș (1991-1993). Debut în poezie în revista clujeană "Utunk". Între 1987-1988 este membru al Cenaclului literar de pe lângă revista "Igaz Szo" din Tg. Mureș. Publică în mod regulat poezii, articole în reviste din țară și din străinătate, cum ar fi: *Helikon*, *Helikon Évkönyve* (*Anuarul Helikon*, 1990), *Szilágyáság*, *Szilágyási Vidéki Napló*, *Hepehupa*, *Népújság* (Tg. Mureș), *Versmondó* (Budapesta), *Szarvas és Vidéke* (Ungaria), *Limes* (Zalău), *Caiete Silvane* (Zalău). Volum de

debut: *Szilágybagos 800 éves monográfia* (*Boghiș la 800 de ani - monografie*, Zalău, 2005). Prezent în antologiile: *A 750 éves Szilágyssomlyó* (Șimleu Silvaniei la 750 de ani, Șimleu Silvaniei, 2001), *Poeme-Versek-Gedichte* (Zalău, Editura Caiete Silvane, 2004), *Zece poeți - Tíz költő - Poeme Versek* (Zalău, Editura Caiete Silvane, 2006). Este amintit în: "750 éves Szilágyssomlyó" (Șimleu Silvaniei la 750 de ani, Șimleu Silvaniei, 2001), Baza de date a Bibliotecii Județene "Ioniță Scipione Bădescu" din Zalău, *Romániai Magyar Ki Kicsoda* (Who-s who în România, Oradea, Editura Scripta,

1997); *Erdélyi Magyar Ki Kicsoda* (Who-s who în Transilvania, Oradea, Editura Scripta, 2000).

Colegii și prietenii de la Centrul Culturii Tradiționale Sălaj și revista "Caiete Silvane" sunt alături de familia îndurerată. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

D.SĂUCA

"Maior e longinquo reverentia"*

(Tacitus)

Mărturisim, dintru început, sfiala cu care așternem pe hârtie aceste cuvinte despre un om cărui îi erau cunoscute subtilitățile câtorva limbi și în a cărui vorbire jocurile de cuvinte, calambururile și proverbele se înlănțuiau fără căutare, cu ușurință.

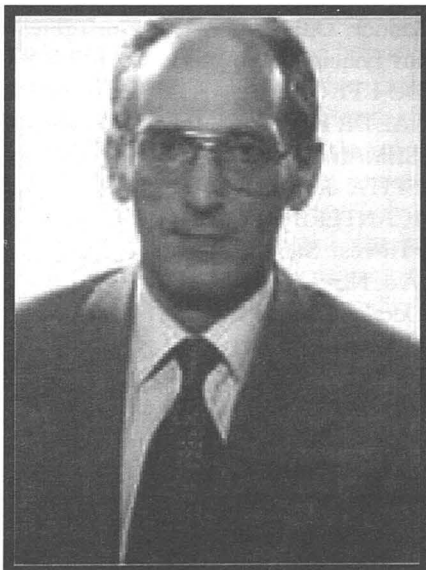
George Pruteanu (1947-2008) rămâne cunoscut atât prin activitatea sa literară și publicistică cât și prin aceea de "om al cetății", implicat în domenii și structuri ce țin de cultură. Despre prima depun mărturie cărțile sale (eseuri, monografii, traduceri) iar despre a doua numeroasele premii și diplome primite, fie "pentru poziția în apărarea demnității naționale", fie pentru "contribuția adusă la propășirea idealurilor culturale".

Rămâne în conștiința și amintirea omului de rând mai ales prin emisiunile de televiziune la care a participat sau pe care le-a realizat; prezența lui George Pruteanu într-o emisiune asigură acesteia nu numai nuanțări ale temei puse în discuție, nu numai puncte de vedere surprinzătoare, ci și un grad sporit de urbanitate. Sutele de "episoade" ale emisiunii "*Doar o vorbă să-ți mai spun*" (la "Tele7abc"), devenită apoi "*Doar o vorbă să-ți mai spun*" (la TVR 1) au fost urmărite de milioane de telespectatori. Dacă unele episoade erau comentate, *cum grano salis*, "boroboatele" din exprimarea amatorilor (dar și a profesioniștilor!), în altele erau expuse, prietenos și cu umor, fapte de istoria limbii, de frazeologie, de topică, de pronunțare, etc. Multe emisiuni a dedicat invaziei de anglicisme, fapt care l-a determinat să creeze, după model francez, termenul de *romgleză*.

Eforturile de a închea un "dialog" cu telespectatorii erau

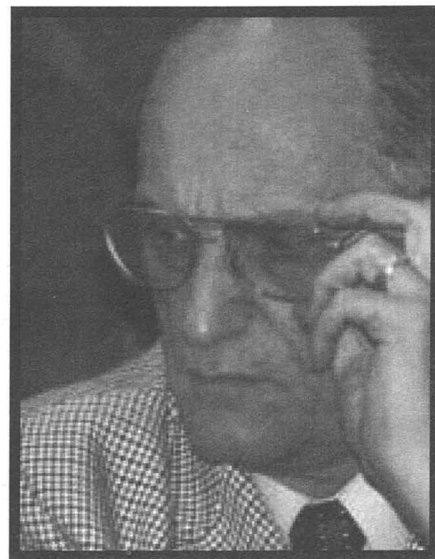
susținute de gesturi, de mimică, de intonație. Formulele de salut și de adresare către telespectatori, interogațiile și exclamațiile vor întreține și în viitorul text tipărit (sperăm) senzația de oralitate.

Observând abaterile de la normele limbii literare, explicând cauzele greșelilor de exprimare și îndemnând, prin propria vorbire coerentă, bogată și variată, la corectitudine și claritate, Profesorul se dovedește a fi un apărător al limbii române. De altfel, în 1997 a fost ales "Omul anului" pentru "fermitatea cu care apără limba română". A contribuit la aceasta, de bună seamă, și faptul că a fost

inițiatorul și autorul "Legii pentru Protecția Juridică a Limbii Române". Deși preocupările lui George Pruteanu de cultivare a limbii datează de două decenii, acestea au devenit imperative pe măsură ce "agramatica limbii române se răspândește cu o vigoare diluvială, zi de zi, ceas de ceas" prin "contribuția" hotărâtoare a "micului (dar răului) ecran" care "revarsă cotidian mii de modele lingvistice negative".

Emisiunea lui George Pruteanu

era un "antidot" nu numai prin caracterul alert, ci și prin dibăcia (Alex. Ștefănescu îl numea un "scriitor cu geniul pedagogiei") cu care reușea să transmită cunoștințe "grele" într-o formă atrăgătoare, astfel încât noțiuni dintre cele mai aride deveneau accesibile prin felul cum erau exemplificate, prin trimiterile la alte limbi, prin asocierile livrești, etc.

În mod paradoxal, în ciuda valorii restrictive a primelor două cuvinte din titlu ("*Doar o vorbă...*"), spectatorul avea convingerea că "serialul" va continua și că nu poate fi frânt de nimeni (faptul s-a produs, totuși, de două ori, emisiunea fiind întreruptă "la solicitarea puterii politice"). Acum, când speranța revenirii s-a stins, nu ne rămâne decât să așteptăm strângerea într-un volum a ceea ce, cu o voce inconfundabilă, ne-a lămurit în "cinci minute de televiziune" George Pruteanu, veghind la "creșterea limbii românești".

Un cuvânt a mai rămas de spus: *adio*; ba nu două: *ad Dio!*

Gheorghe MOGA

* lat. "Mai mare este respectul de la distanță"

Regizorul Szabó K. István:

"Port cu mine anii petrecuți pe meleagurile natale, sălăjene"

Regizorul artistic Szabó K. István s-a născut la 21 iunie 1977, în orașul Jibou, județul Sălaj. A absolvit Școala Normală Gheorghe Șincai din Zalău și, în 2000, Universitatea de Artă Teatrală Târgu Mureș, Facultatea de regie, secția română. Actualmente este director al Teatrului Arca din București.

Între 2005 - 2007 a fost regizor artistic al Teatrului Maghiar de Stat Csiky Gergely din Timișoara, în perioada 2000 - 2006 director artistic al Teatrului Tomcsa Sándor, Odorheiu Secuiesc, între 2004- 2006 director executiv, director artistic al Teatrului Tomcsa Sándor, Odorheiu Secuiesc, iar între anii 1999 - 2006 regizor artistic al teatrului menționat anterior.

Dintre spectacolele montate

• Teatrul Tomcsa Sándor, Odorheiu Secuiesc MADAME DE SADE, după Yukio Mishima și De Sade • Teatrul Maria Filotti, Brăila MENAJERIA DE STICLĂ, de Tennessee Williams • Teatrul Tomcsa Sándor, Odorheiu Secuiesc COPII TERIBILI, de Forgách Andras, după Cocteau • Teatrul Tomcsa Sándor, Odorheiu Secuiesc DIN VIAȚA RÂMEI, de Per Olov Enquist • Euro Theater Central, Bonn (Germania) AȘTEPTÂNDU-L PE GODOT, după Beckett • FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE TEATRU ATELIER SIGHIȘOARA INFIRMUL din INNISHMAN de Martin MC Donagh • Teatrul Maria Filotti, Brăila ISPITA de Vaclav Havel • Euro Theater Central, Bonn (Germania) CANTERBURY, musical de Tömöry - Horváth • Teatrul Hevesi Sandor, Zalaegerszeg, (Ungaria) Gara ANA KARENINA de Nagy Andras, după L. Tolstoi • Teatrul Tomcsa Sándor din Odorheiu Secuiesc MAMA LOLITA de Radu Macrinici • Teatrul Maghiar de Stat Csiky Gergely din Timișoara SCHUMANN'S NACHT de Sven Holm • Euro Theater Central, Bonn (Germania) EDWARD după Marlowe • Teatrul Național Mihai Eminescu, Timișoara GOGOL: REVIZORUL, sau REVIZORUL GOGOL de Zalan Tibor după Gogol • Teatrul Maghiar de Stat Csiky Gergely NOISES OFF de Michael Frayn • Teatrul Tomcsa Sándor din Odorheiu Secuiesc (domnișoara) NASTASIA după G.M. Zamfirescu • Teatrul G.A. Petculescu din Reșița COPILUL RECE de Marius von Mayenburg

Premii, distincții profesionale

Premiul pentru regia spectacolului NUNTA după Wyspiansky - Festivalul Internațional de Teatru Imagine 2002, Târgu Mureș; Distincție PRO URBE, acordată de Primăria Municipiului Odorheiu Secuiesc, pentru activitate teatrală; Premiul pentru regia spectacolului "Copii Teribili", după Cocteau, Festivalul TOPFEST Târgu Mureș 2004.

Aprecieri despre spectacolele sale

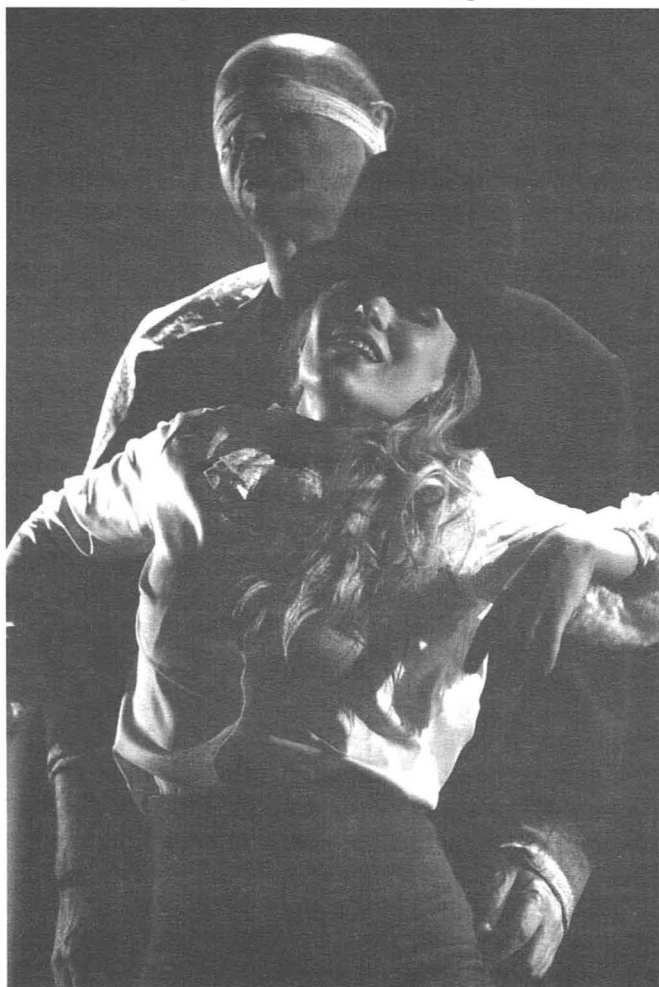
• "Edward al II-lea de Christopher Marlowe, poartă pecetea lui Szabó K. István. E primul spectacol pe care îl văd semnat de acest tânăr regizor, despre isprăvile căruia mai auzisem, cum ar fi

activitatea sa de la Odorheiu Secuiesc sau montările de la Tg. Mureș, unde a și urmat Facultatea de teatru, apoi despre alte realizări pe scene din țară sau Ungaria și Germania. Și pot spune acum, în cunoștință de cauză, că Radu Afrim pare o iluzie față de acest inedit regizor, cu un nume care trimite la cel mai mare regizor de film maghiar, cu al cărui Mephisto poate fi comparat și Edward al său. Szabó K. István ni se revelează aici ca un ochi cu totul proaspăt, singular în peisajul teatrului românesc, tot mai prăfuit, static și învechit. Szabó vine cu o prospețime și o imaginație pe care Afrim, Tocilescu, Dabija, Măniuțiu și alții ca ei nu le au. Stilul lui Afrim, nonconvenționalismul de care se face atâta caz, considerându-l novator, este o păpușărie, o mozoleală, cum scriam în cronică la Krum, față de performanța plastică la care a ajuns Szabó K. István, față de naturalețea cu care exprimă imposibilul, jocul împotriva naturii, excesul, anomalia, crima, homosexualitatea și tot ce se leagă de realitatea evocată de Marlowe în piesa sa."

Grid Modorcea

(pe marginea spectacolului "Edward" montat la Teatrul Național Mihai Eminescu din Timișoara)

• "Pentru un spectacol de trei ore, cu două pauze, există destul

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

de puțin text în montarea lui Szabó K. István de la Brăila. Există în schimb o retorică a cruzimii (o rafinată întrepătrundere a imaginilor de sadism cu cele creștine, în special ale crucificării) foarte bine stăpânită, și o construcție simbolică făcând ca fiecărui element să-i corespundă un altul, deschizându-și sensurile unul către celălalt".

Iulia Popovici - Observator Cultural

(pe marginea spectacolului Madame de Sade la Teatrul Maria Filotti din Brăila)

• "Descifrez aici și o ambițioasă preocupare a regizorului de a pătrunde nu numai în intimitatea motivației unor biografii de excepție, dar și de a încerca să se apropie de spiritul scrierilor lui Mishima, fapt lăudabil nu numai prin curajul artistic, ci și prin realizarea sa, parțială, spre deosebire de alte demersuri teatrale văzute de noi, "paralele" cu esența operei marelui dramaturg."

Ion Parhon - România Liberă

(pe marginea spectacolului Madame de Sade la Teatrul Maria Filotti din Brăila)

"M-au călit încrederea și prietenia unor oameni deosebiți"

Rep.: Ce proiecte imediate și de perspectivă ai?

Szabó K. István: Imediat după premiera spectacolului "Copilul rece" de la Teatrul Național din Sibiu, mă stabilesc pentru o vreme la București, unde voi urmări pregătirea lansării unei noi stagiuni la Teatrul Arca, o stagiune ambițioasă, cu titluri și artiști de excepție, ca Zoltan Octavian Butuc, Coca Bloos, Florentina Tilea, Nicu Mihoc, Pavel Bartos și regizori ca Tompa Gabor sau Radu Alexandru Nica. Totodată voi începe repetițiile la spectacolul "Blasted", titlu românesc "șocant", de Sarah Kane, un proiect ce sperăm să cutremure conștiința spectatorului contemporan. La sfârșitul stagiunii 2007-2008, începutul următoarei stagiuni voi pregăti un spectacol bazat pe una dintre

cele mai incitante piese din opera lui Shakespeare, "Furtuna", spectacol pe care-l voi realiza la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț. Sfârșitul lui noiembrie mă va găsi la Teatrul Clasic de la Arad, unde voi elabora un spectacol ce va avea premiera la începutul anului 2009, cel mai probabil bazat pe textul lui Bulgakov, "Cabala bigoților". În februarie 2009 mă voi întoarce la Teatrul Național din Sibiu pentru a realiza un nou spectacol, cu titlu neprecizat deocamdată, ca după aceea să închei stagiunea tot cu un studiu Shakespeare, de această dată "Măsură pentru Măsură", pe care-l voi monta cu Teatrul G. A. Petculescu în colaborare cu un celebru Festival Shakespeare din Canada, premiera fiind chiar în cadrul acestui Festival.

Rep.: Cum te raportezi la Sălaj, Jibou, Zalău ca locuri natale?

Szabó K. István: Dispun de puțin timp pentru a mă reculege venind acasă, dar port cu mine anii petrecuți pe meleagurile natale, sălăjene, perioada formării mele. Am avut șansa de a urma mai multe școli, printre care Școala Cenaclului Sylvania, un cadru deosebit în care am avut prilejul de a sorbi cultură și omenie. M-au călit încrederea și prietenia unor oameni deosebiți, dintre care permite-mi să-l evidențiez pe regretatul Valentin Meseșan, într-un fel mentorul meu.

Rep.: Îmi spuneai la un moment dat de un proiect la Zalău...

Szabó K. István: Mă ispitește de ceva vreme gândul unui proiect mai amplu la Zalău, care este printre puținele orașe, reședință de județ, fără un teatru, fără un cadru propice relizării și prezentării unor spectacole capabile să formeze un public receptiv la arta interpretativă a începutului de secol XXI. Existența Teatrului în Cetate reprezintă un pas istoric, o reformă în conștiința colectivă a locului, un Forum al Artelor înseamnă o etapă de dezvoltare, superioară Arenelor. Voi tatona, în viitorul apropiat, posibilitățile realizării unui astfel de proiect cultural aici.

Daniel SĂUCA

Date biografice

- 1808 - 21 iulie/2 august - se naște Simion Bărnăuțiu, în satul Bocșa Română, jud. Sălaj, fiul cantorului Ioan Bărnăuțiu și al soției sale Ana, născută Oros.
- 1817-1820 - urmează cursurile școlii primare la Șimleu Silvaniei.
- 1820 octombrie - se înscrie la Gimnaziul Romano-Catolic din Carei.
- 1820 - 1825 - este elev la gimnaziul din Carei unde este notat cu "eminent" în toți anii.
- 1825-1826 - Simion Bărnăuțiu urmează cursurile de filosofie la Liceul Greco-Catolic din Blaj.
- 1826- 1829 - studiază teologia trei ani la Blaj.
- 1829, 4 noiembrie - este numit profesor de sintaxă la gimnaziul din Blaj.
- 1830 - este numit arhivar consistorial la Blaj, iar în octombrie, același an, este numit profesor de filosofie, având și îndatorirea de prefect al seminarului din Blaj.
- 1832- 1833 - predă la liceul din Blaj filosofia și istoria universală.
- 1834, 16 mai - este numit notar consistorial la Blaj, în această calitate devenind mâna dreaptă a episcopului Ioan Lemeni.
- 1835, 19 aprilie - primul act scris de mâna lui Simion Bărnăuțiu din câte se cunosc: o adresă în calitate de notar consistorial către Izidor Alpini, vicarul foraneu al Silvaniei, în care cere să i se trimită o "cauză" a lui Grigore Oncianu.
- 1842, 13/25 februarie - Simion Bărnăuțiu termină de redactat prima sa scriere cunoscută, *O tocmeală de rușine și o lege nedreaptă*, răspuns la tentativa de deznaționalizare a Dietei de la Cluj, cunoscută în manuscris, care s-a tipărit în 1853 la Cluj.
- 1845, 23 februarie - din ordinul primatului catolic de la Esztergom, Simion Bărnăuțiu este înlăturat de la catedră, alături de alți colegi care îi împărțeau ideile. Este trimis ca preot paroh în satul Beiud, dar refuză să se supună acestui ordin.
- 1846 - 1848 - studiază dreptul la Academia Săsească de Drept din Sibiu.
- 1848, noaptea de 24 spre 25 martie - îi dictează lui Ioan Pușcariu celebra *Provocațiune* cu care debutează revoluția românească din Transilvania. Tot atunci dictează și *Manifestul românilor transilvani*. Ambele manifeste se vor răspândi în copii manuscrise.
- 1848, mai 2/14, în ajunul Marii Adunări - rostește în Catedrala din Blaj vestitul discurs, cel mai important document revoluționar românesc din secolul al XIX - lea.
- 1848, mai 3/15 - ia parte la Adunarea Națională de la Blaj, fiind desemnat vicepreședinte alături de George Bariț.
- 1849, 6 iunie - este la Constantinopol de unde ia drumul Vienei (sosește la Viena pe 23 iunie), unde intră în legătură cu membrii delegației române ardeleni din capitala imperiului.
- 1851-1854 - își continuă studiile de drept la Viena și la Pavia (Italia) unde în 6 iunie își susține doctoratul cu teza intitulată *Argomenti di giurisprudenza e di scienze politiche*.
- 1854, septembrie 29 - acceptă invitația de a ocupa catedra de filosofie de la Academia Mihăileană din Iași.
- 1855, mai - devine locțiitor al Inspectorului General al școlilor din Moldova.
- 1856, 7 martie - rostește discursul inaugural la deschiderea facultăților de filosofie și drept de la Iași, unde va ocupa catedra de filosofie I și de drept natural public și privat.
- 1856 - 1863 decembrie - perioadă calmă și fructuoasă, în care se ocupă doar de cursurile universitare și de elaborarea operelor de la Iași: *Dreptul public al românilor*, *Dreptul naturale privat*, *Dreptul naturale public*, *Pedagogia*, *Psicologia empirică și logica*, *Estetica*, *Istoria filosofiei*,

Caiete Silvane

CONSILIUL JUDEȚEAN
SĂLAJ

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
„I. S. Bădescu” SĂLAJ

SIMION BĂRNĂUȚIU

200 de ani de la nașterea marelui om politic,
gânditor, cărturar și pedagog
(1808 - 2008)

„Cel mai mare bărbat al Sălajului și una din cele mai luminoase figuri ale generației de la 1848.”

„Țineți cu poporul toți, ca să nu rătăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag străinii așa de ușor în partea lor...”

2008

Filosofia peste tot, Doctrina dreptului rației, Dreptul ginților, Fiziologia, Metafizica ș.a, tipărite postum sau rămase în manuscris până astăzi.

- 1860, noiembrie 1 - rostește din partea profesorilor discursul inaugural la deschiderea cursurilor Universității din Iași, prima din istoria românilor.
- 1860, noiembrie 21 - refuză demnitatea de cel dintâi rector al Universității din Iași.
- 1863, septembrie - face o călătorie în Transilvania, vizitându-și rudele din Sălaj.
- 1863, decembrie 7 - solicită, printr-o adresă, consiliului academic, să fie suplinit la catedre, din motive de boală. Nu mai poate ține cursurile.
- 1864, ianuarie 2 - nepotul său, Ioan Maniu, îi comunică în scris intenția unor fruntași ardeleni de a-l alege episcop greco-catolic la Gherla.
- 1864, mai 3 - cere consiliului academic un concediu de cinci luni pentru a-și îngriji sănătatea.
- 1864, la jumătatea lunii mai - Simion Bărnăuțiu îl cheamă pe nepotul lui, Ioan Maniu, din Șimleu Silvaniei, să îl ia acasă în Ardeal pentru a se putea îngriji. Căruța pentru călătorie îi este pusă la dispoziție de domnitorul Alexandru Ioan Cuza.
- 1864, mai 28 - moare la marginea satului Sînmihaiu Almașului, pe când se apropia de satul natal, Bocșa Română. Este îngropat în cimitirul din satul său.

Opera

1. *Dreptul public al românilor* (Iași, 1867)
2. *Dreptul naturale privat* (Iași, 1967)
3. *Dreptul naturale public* (1870)
4. *Dreptul ginților natural și poziția politică (doctrina constituțiunii)*
5. *Constituțiunile statelor principale cu introduțiuni*

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

6. *Antropologia*
7. *Psicologia empirică și Logica*
8. *Enciclopedia filosofiei teoretice*
9. *Metafizica*
10. *Estetica*
11. *Știința virtuții*
12. *Pedagogia*
13. *Românii și ungarii. Discurs rostit în Catedrala Blajului, 2/14 mai 1848, Cluj, 1924*
14. *Discursul de la Blaj și Scrieri de la 1848, prefață de Ion Rațiu, ediție îngrijită de Ioan Chindriș, Cluj Napoca, 1990*
15. *Istoria Filosofiei, ediție princeps după manuscris inedit coordonată de Ioan Chindriș, I-II, Editura România Press, București, 2000-2002*
16. *Filosofia după W.T. Krug, ediție princeps după manuscris inedit, studiu introductiv de Ionuț Isac, text îngrijit, cronologie și notă asupra ediției de Ioan Chindriș, Napoca Star, Cluj Napoca, 2004*

Cuvinte peste vremi...

Simion Bărnuțiu

- "Unicul scop care vă leagă pe toți este mântuirea neamului."
- "Maiestatea poporului român e însăși puterea supremă ce i se cuvine lui, și numai lui, în toată întinderea teritoriului său, a indivizilor săi..."
- "...NAȚIUNEA este o comunitate unită prin origine, limbă, drept, relații sociale și economice. Un rol important având cultivarea limbei și dezvoltarea unitară a culturii..."
- "...Astăzi răsună cuvântul cel dulce a LIBERTĂȚII în toate cetățile și mâine va răsună în toate satele. Astăzi este ziua învierii popoarelor moarte..."
- "...Cine să nu se închine înaintea înălțimii omenești, când se uită la această adunare măreață, care face să salte inima fiecărui român bun..."
- "...Limba și naționalitatea nu pot fi negociate la nivelul "Lasă-ți limba și eu îți dau drepturi." Căci trăiește încă poporul român și va trăi până va trăi limba română în gura lui și iubirea ei în inima lui..."
- "...Încă o dată fraților! Fără naționalitate - pentru noi și republica e numai un despotism afurisit..."
- "...Eu zic că Libertatea cea adevărată a verărei națiuni nu poate fi decât națională."
- "...Rămâneți credincioși numelui și limbei voastre. Apărați-vă ca frații, cu puteri unite, în pace și război."
- "...țineți cu poporul toți, ca să nu rătăciți pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag străini așa de ușor în partea lor..."
- "...Care națiune de pe pământ nu s-ar ridica, de la mic până la mare, când își vede numărate zilele vieții..."
- "Inima românilor a bătut întotdeauna pentru libertate, și cine să nu se miște acum, care popor să nu se aprindă de acest spirit Dumnezeiesc, ce anunță căderea tiraniei și servituții la toate popoarele, renașterea Europei, prin libertate."
- "Noi toți gloria noastră într-aceea o punem, că sîntem nepoții romanilor."
- "Valoarea fără cultură, cultura fără libertate și libertatea fără existență națională nu e posibilă."
- "Rămâneți credincioși numelui și limbei voastre, apărați-vă ca frați cu puteri unite... vedeți cum ne-am luptat noi pentru limba și romanitatea noastră; luptați-vă și voi și le apărați ca lumina ochilor voștri..."
- "Omul nu e, nici nu i se cuvine să fie numai naționalist, patriot, dar și cosmopolit. Misiunea noastră e, prin urmare, îndoite legitimă, și pentru voi, și pentru Europa. Unicul scop care vă leagă pe toți este mântuirea patriei."
- "Limba națională e cel mai prețios monument istoric și pentru națiunea română ca pentru fiecare altă națiune."
- "Libertatea e condiția cea dintâi a oricărei națiuni."
- "Cultura fiecărui popor e măsura fericirii și a siguranței lui."
- "Dintre spițele averii cele mai felurite numai limba... e o avere dinlăuntrul... limba e averea cea mai scumpă a omului nescricat și a

poporului necorupt. Omenirea nu poate răspunde chemării sale fără cultura și cultura e întemeiată pe limbă."

Citate apreciative

G. Sion

"Un bărbat în adevăr superior: la cuvintele de patrie, națiune, românism, el se entuziasma ca un poet; figura lui lua un aer de om inspirat, de profet; vorba lui, un accent simpatic și dureros; căutătura sa svârlea scânteii de curaj."

Nicolae Iorga

"Sunt oameni pe care îi fac evenimentele bieți oameni sub vremuri, cum ar spune cronicarul, dar sunt oameni care hotărăsc mersul vremii."

Ovidiu Papadima

"Bărnuțiu a fost un fanatic al latinității noastre de drept, după cum Petru Maior și ceilalți au fost apostoli ai latinității noastre istorice și lingvistice."

"Direcția școlii latiniste în care se înglobează Simion Bărnuțiu reprezintă fanatismul național, solemnitatea sacerdotală împodobită cu laurii erudiției și ai retoriceii academizante. E un gen ce trăiește până în zilele noastre, dând culturii românești un aspect inedit."

"Bărnuțiu reprezintă una din ultimele - și din cele mai disperate zăcăniri de viață ale instinctului de conservare al României patriarhale, al României care se ducea față de cea nouă, capitalistă care se năștea, haotică și adesea absurdă, dintre ruine."

"A fost un bloc de gândire românească... A fost un om în care eu căpătat glas de trâmbiță aproape toate dezideratele sfinte ale nației noastre."

"Chip statuar cu două fețe... Bărnuțiu reprezintă în adevăr, într-o înmănușiere care te miră cum a fost cu puțință, tristețea sălbatică a trecutei României care murea și voința dârză, înfruntătoare de oameni și veacuri, a noii României de a se clădi ea însăși."

Al. Marcu

"Omul acesta îmbătrânit înainte de vreme, de trudă și necazuri - atât de sfios în pelerina lui sură de cărturar singuratic și bolnav, dar atât de răspicat și profetic în convingeri, putea în adevăr să cuprindă în sufletul și gândul lui toată această frământare nelămurită a vremii și a noastră."

"Referitor la problema țărănească Simion Bărnuțiu arăta... când e bărbatul la cărat de grâu, de fân, de vin domnesc sau cu aratul în alodiul domnesc, atunci femeia e în curte la cernut, la dires, la scos de cânepă, la tors. Casa colonului e rămasă numai în grija pruncului din leagăn."

Radu Pantazi

"Dacă în viața lui Bărnuțiu, ca de altfel în a oricărui om pământean, vei afla pe lângă virtuți sublime și unele opinii eronate, însă de bună credință, în schimb puritatea caracterului său va ieși curată ca diamantul, iubirea sa către națiune și patrie va semăna cu a martirilor care au căzut victime credinței lor."

"Simion Bărnuțiu este unul dintre numeroșii gânditori români de la jumătatea veacului trecut care au militat consecvent pentru eliberarea națională a poporului român și s-au pronunțat totodată împotriva aspirării naționale, sub orice formă."

Ionuț Isac

"Istoria filosofiei" lui Simion Bărnuțiu e prima încercare românească de sistematizare a istoriei filosofiei universale, Bărnuțiu realizând... cea mai completă expunere de până atunci a filosofiei antice și medievale."

"În istoria filosofiei românești, Bărnuțiu reprezintă o etapă superioară celei ilustrate, bunăoară, de Samuil Micu, Eufrosin Poteca sau Eftimie Murgu; dă dovezi elocvente de erudiție deosebit de amplă, cunoaște toate sursele bibliografice moderne majore ale istoriei filosofiei antice și medievale (Bayle, Schleiermacher, Ast, Kruij, Bekker, Didot ș.a.), chiar și comentatorii secundari."

Iuliu Maniu

"Tot ceea ce Simion Bărnuțiu a propovăduit ca formă de manifestare națională pentru fiii națiunii sale, virtuțile neamului românesc și binecuvântarea atotputernicului ne-a dat să

înfăptuim. Avem libertate națională, avem împărăția noastră proprie, în ea avem votul universal și avem dezrobirea iobagilor și exproprierea. Dar să nu uităm că toate acestea le-am realizat pentru că poporul românesc de dincoace de Carpați și-a ținut jurământul sfânt dat acum 82 de ani pe Câmpia Blajului în fața lui Dumnezeu, de 40 000 de români adunați, de a nu-și părăsi credința și nădejdea în Dumnezeu, de a nu-și părăsi limba și datinile și și-a dat viața pentru drepturile națiunii care sunt mai scumpe decât oricare alte bunătăți."

"Fără aceste trei calități mari: geniul, munca și spiritul de jertfă, nimeni nu se poate ridica la rolul de a întemeia ori de a organiza o viață națională și o viață de stat. Simion Bărnuțiu le-a avut pe toate trei în măsură deplină - a muncit mult, a studiat la carte zi și noapte, a învățat pe alții, prin frig și flămând a bătut drumurile, cu toate că era bolnav, agitând și făcând propagandă pentru a lumina întreg neamul românesc și a-l pune, în serviciul ideii naționale... Învățătura lui a fost nouă, a stabilit principii noi, a propovăduit idei noi și a descoperit mijloace noi... El a stabilit marele principiu că libertatea nu poate fi numai națională, care singura poate fi izvorul de fericire al națiunilor și al fiilor ei."

Traian Frențiu - episcop unit de Oradea

A fost un scump fiu al neamului nostru... Luptător pentru drepturile poporului său, apărător al legii și pământului, Simion Bărnuțiu a fost deschizător de drumuri noi și făuritor al viitorului acestei țări."

Vasile Goldiș

"Mândria neamului nostru... apostolul libertății naționale... părintele adevărat al neamului nostru care ne-a adus zorile învierii și ne-a trezit din neștiință la cunoștință."

G. Panu

"Aveam un fel de respect religios noi, elevii cei mici, pentru dânsul, respect pe care desigur îl căpătaser prin tot felul de istorisiri extraordinare ce ajunseseră până la noi despre acest mare învățat, atât din Transilvania, cât și de la noi din țară."

D.D. Roșca

"Acum o sută de ani, inteligența și sufletul lui Bărnuțiu au fost ochii cei mai departe și mai limpede-văzători pe care neamul nostru îi deschisese spre Europa: prin oratorul doctrinar din Catedrala Blajului, Europa îmbia poporul român de pretutindeni rațiuni universale omenești în sprijinul unor drepturi și realități naționale."

BIBLIOGRAFIE

- cărți -

1. C. Albu, *Simion Bărnuțiu*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985 (Col. "Știința pentru toți" - 250).
2. Gh. Bogdan-Duică, *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu*, București, Tip. "Cultura Națională", 1924, 244 p.
3. I. Chindriș, *Simion Bărnuțiu. Suveranitate națională și integrare europeană. O hermeneutică de texte*. Cluj-Napoca, 1998, 400p.
4. V. Dărăban, *Elemente raționaliste și spiritul antiteologic în gândirea lui Simion Bărnuțiu*, 1974, 63 p. (ms. Dactilo. Teză de licență).
5. V. Dărăban, *Folosirea kantianismului în ideologia pașoptistă românească din Transilvania*, 1981, 155 p. dactilo. Teză de doctorat, cond. Șt. Radu Pantazi, Institutul de Filosofie București.
6. Petre Pandrea, *Filosofia politico-juridică a lui Simion Bărnuțiu*, București, Fundația pentru Literatură și Artă «Regele Carol II», 1935, 233 p. (Biblioteca de filosofie românească).
7. R. Pantazi, *Simion Bărnuțiu. Opera și gândirea*, București, Editura științifică, 1967.
8. C. Suci, *Correspondența lui Ioan Maniu cu Simion Bărnuțiu (1851-1864)*. [Lucrare publicată cu prilejul serbărilor unirii, aranjate pentru comemorarea primului deceniu de la înfăptuirea unității naționale

a tuturor românilor (10-20 Mai 1929) Blaj], Tip. Seminarului Teologic Greco-Catolic, 1929, 470 p.

- articole -

1. A. Papiu Ilarian, *Istoria Românilor din Dacia Superioară*, Tomul II. Viena, 1852, p. 212 (Discursul de la Blaj)
2. I. Grozescu, *La momentul lui Simeone Barnutiu*, în *Foaie pentru minte, inimă și învățătură*, XXVII (1864), nr. 5, p. 40 (Versuri funerare. Reproducere din *Umoristu*) 1864
3. Ion M. Popu, *Simion Bărnuțiu*, în *Amicul școlii*, 1866.
4. T. Maiorescu, *Dreptul public al românilor și școala lui Bărnuțiu*, 1868, republicat sub titlul *Contra școlii lui Bărnuțiu*, Iași, Edițiunea și imprimăria societății "Junimea", 1868; *Critice*, București, Editura Elion, 2000, p. 387-415.
5. G. Barițiu, *Urmările primei publicațiuni a lui Simion Bărnuțiu*, în "Observatorul", IV, 1881, nr. 6, p. 21-22; nr. 7, p. 25-26.
6. G. Barițiu, *Documente relative la procesul de la Blaj dintre anii 1843-1846*, în "Observatorul", IV, 1881, nr. 8, p. 29.
7. G. Sion, *Bărnuț și adunarea de la Blaj*, (din *Suveniruri contemporane*, 1888), în *Familia*, 1889, p. 314-316.
8. I. Vulcan, *Bărnuț. La a 25-a aniversare a morții sale*, în *Familia*, Anul XXV (1889), nr. 27, 2/14 VII, p. 313; *Școala Noastră*, Anul IV, Nr. 3/1994, p. 103-104.
9. I. Pop, *Simion Bărnuțiu - Schiță biografică - ideile și lucrările lui*, în *Amicul Familiei*, XIV nr. 1, 2, 3, 4/1890
10. I. Vulcan, *La mormântul lui Bărnuț*, în *Familia*, XXXVII (1901), nr. 30, 29 VII/11 VIII, p. 349-350.
11. G. Panu, *Amintiri de la "Junimea" din Iași*, vol. I, București, 1908, p. 12-13; București, Minerva, 1974, p. 18-21.
12. I. Rațiu, *Simeone Bărnuțiu (1808-1864)*, în *Luceafărul*, VII, Nr. 15, 1 aug. 1908, p. 355-365; *Dascălii noștri*, Blaj, 1908, p. 70-71
13. D. Stoica, I. P. Lazăr, *Schița monografică a Sălajului*, Șimleu, 1908, p. 117-120.
14. M. Strajan, *Rolul lui Bărnuțiu în 1848*, în "Luceafărul", Sibiu, an. XIII, nr. 10, 16 mai 1914, p. 287-292 și nr. 11, 1 iunie 1914, p. 326-332.
15. Aurel A. Mureșianu, *Simion Bărnuțiu în preajma mării adunări naționale a Românilor din Ardeal și Ungaria din 3/15 Mai 1848. Cu o scrisoare inedită a lui Bărnuțiu din 7 Aprilie 1848*. Sibiu, Tip. Arhidiecezană, în Transilvania, 1921, L 11, p. 244-259.
16. Gh. Bogdan-Duică, *Simion Bărnuțiu. Cu prilejul aniversării a 60-a a morții sale*, în *Convorbiri Literare*, 56, nr. 6 iunie 1924, p. 432-436. [Despre *Dreptul public al Românilor* de Simion Bărnuțiu].
17. G. Bogdan-Duică, *Despre Simeone Bărnuțiu*, în *Societatea de Mâine*, 1925, 11, p. 581.
18. C. Suci, *Bărnuțiu, candidat de episcop*, în *Cult. Creștină*, 1926, XV, p. 291-296
19. C. Suci, *Ioan Maniu și Simeone Bărnuțiu. Fragmente din corespondența între nepot și unchiu*, în *Societatea de Mâine*, 1926, III, p. 623-624.
20. G. Bogdan-Duică, *Notițe literare-culturale. (S. Bărnuțiu)*, în *Transilvania*. 1927, LVIII, p. 106.
21. P. Pandrea, *Izvoarele doctrinei lui Bărnuțiu. Contribuțiune la istoria dreptului public român. Savigny și Bărnuțiu*, în *Revista de drept public*, III, 1928, nr. 2, p. 370-400.
22. P. Marcu-Balș, *Semnificația lui Bărnuțiu*, în *Gândirea*, 1929 IX, p. 195-199.
23. S. Dragomir, *Simion Bărnuțiu*, în *Universul*, 1930, XLVIII, No. 216, p. 6
24. C. Suci, *Două capitale din viața lui S. Bărnuțiu*, în *Patria*, 1930, XII, No. 189, p. 14.
25. I. Ardeleanu Senior, *Oameni mari ai Sălajului. Simion Bărnuțiu (1808-1864)*, în *Școala Noastră*, an 10, nr. 7, septembrie 1933, p. 249.
26. N. Iorga, *Simion Bărnuțiu*, în *Oameni cari au fost*, I, București, 1934, p. 196-199.
27. O. Papadima, *Simion Bărnuț. Un profet al naționalismului de azi*, în *Familia*, 1935, II, No. 7-8, p. 3-17

28. N. Roșu, *Simion Bărnuțiu naționalist și democrat*, în *Conv. Lit.*, 1935, LXVIII, p. 122-131.
29. Ioan Ardeleanu Senior, *Simeon Bărnuțiu*, în *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Zalău, Tip. "Lucașfăru", 1938, p. 111-116.
30. D. D. Roșca, *Europeanul Bărnuțiu*, Sibiu, Tip. Dacia Traiană, 1944; idem *Oameni și climate*, Cluj, 1971, p. 71-101.
31. E. Hodoș, *Din corespondența lui Simion Bărnuțiu și a contemporanilor săi*, Sibiu, Tip. Vestemehan, 1944.
32. R. Pantazi, *Simion Bărnuțiu*, în *Contemporanul*, nr. 22, 1964.
33. R. Pantazi, *Simion Bărnuțiu*, în *Istoria gândirii sociale și filozofice în România*, București, Editura Academiei R. P. R., 1964, p. 202-205.
34. P. Teodor, *Memento în memoria lui Simion Bărnuțiu*, în *Tribuna*, 8, nr. 23, 1964, p. 9.
35. Șt. Pascu, *Viața și activitatea lui Simion Bărnuțiu*, în *Studia Universitatis Babeș Bolyai. Series Historia*, 1964, fasc. 1, p. 7-17; *Pietre de temelie din trecut pentru vremurile de astăzi*, Cluj, 1967, p. 125-135.
36. N. Grigoraș, *Activitatea lui Simeon Bărnuțiu la Iași*, în "Steaua", XVII, nr. 8/august 1966, p. 82-90.
37. P. Teodor, *Simion Bărnuțiu*, în *Istoria literaturii române*, vol. 2, București, Editura Academiei R. S. R., 1968, p. 562-566.
38. I. Iliescu, *Geneza ideilor estetice în cultura românească (secolele XVI-XIX)*, 1972, p. 265-284 (*Simion Bărnuțiu și primul curs de estetică în cultura românească*).
39. R. Pantazi, *Simion Bărnuțiu*, în *Istoria filosofiei românești*, București, Editura Academiei RSR, 1972, I, p. 226-252.
40. P. Teodor, *Bărnuțiu și Iancu*, în *Tribuna*, 16, nr. 36, 1972, p. 13.
41. V. Muscă, *Discursul bărnățian și legitimitatea libertății*, în Făclia, Cluj-Napoca, XXIX, 1973, nr. 8241, p. 1-2.
42. V. Netea, *Simion Bărnuțiu luptător pentru drepturile poporului român*, în *Pe drumul unității naționale*, Cluj-Napoca, 1975, p. 57-82.
43. V. Dărăban, *Unele aspecte ale raportului dintre limbă, cultură și libertate națională în gândirea lui Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, I, 1977, p.305- 3 10.
44. V. Dărăban, *Libertate națională - libertate ecleziastică în gândirea lui Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, II, 1978, p. 339-349.
45. D. Mănuță, *Simion Bărnuțiu*, în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei, 1979, p. 92-94.
46. A. Andea, *Concepția juridică a lui Simion Bărnuțiu în lumina dreptului natural privat predat la Blaj*, în *ActaMP*, IV, 1980, p. 489-499.
47. M. Popa, *Ultimii ani ai lui Simion Bărnuțiu la Iași*, în *ActaMP*, IV, 1980, p. 525-531.
48. A. Andea, *Concepția pedagogică a lui Simion Bărnuțiu în perioada activității de la Blaj*, în *ActaMP*, IV, 1982, p. 425-433.
49. N. Nistor, *Simion Bărnuțiu și Sibiul*, în *Transilvania*, 1983, 12, nr. 8, p. 27-28.
50. Al. Zub, *Bărnuțiu în perspectiva regenerării naționale*, în *Transilvania*, 1983, 12, nr. 8, p. 26-27.
51. C. Albu, *Universitatea românească a Transilvaniei în concepția lui Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, VIII, 1984, p. 435-444.
52. I. Chindriș, *Simion Bărnuțiu, istoric al filosofiei*, în *Manuscriptum*, XVI, 1985, nr. 3, p. 124-137.
53. I. Chindriș, *Simion Bărnuțiu la 1848*, în *Tribuna*, XXXIII, 1989, nr. 25, p. 8.
54. E. Goron, V. Dărăban, *Busturile lui, Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, 1990-1991, XIV-XV, p. 511-548.
55. G. Neamțu, *Acțiunea sălăjenilor de ridicare a unui monument la Bocșa în memoria lui Simion Bărnuțiu (1863-1878)*, în *ActaMP*, 1990-1991, XIV-XV, p. 495-510.
56. V. Dărăban, *Simion Bărnuțiu*, în *Școala Noastră*, an I, serie nouă, nr. 1-2-3, 1991, p. 14.
57. M. Coloșenco, *Simion Bărnuțiu, figură solitară și controversată*, în *Școala Noastră*, 1994, IV, nr. 4, p. 51-58.
58. G. Antonescu, *Bărnuțiu Simion* în *Dicționarul scriitorilor români*, A-C (coord. M. Zăciu, M. Papahagi, A. Sasu), București, Editura Fundației Culturale Române, 1995, p. 245-247.
59. S. Mândruț, *Simion Bărnuțiu, student la Universitatea din Viena (1851-1852)*, în *ActaMP*, 1995, XIX, p. 203-211.
60. G. Nemțu, *Din corespondența lui Simion Bărnuțiu (1848-1849)*, în *ActaMP*, 1995, XIX, p. 183-190.
61. Corneliu Coposu, *Actualitatea lui Simion Bărnuțiu*, în *Gazeta de Duminică*, serie nouă, an IV, nr. 19(144), 15 mai 1997, p. 4; nr. 20(145), 22 mai 1997, p. 6; nr. 21(146), 29 mai, 1977, p. 6.
62. V. Dărăban, *Problema limbii naționale în ideologia pașoptistă din Transilvania*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 11-35.
63. V.Z. Teodorescu, *Simboluri de for public dedicate cinstirii lui Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 251-255.
64. E. Burlacu, *Simion Bărnuțiu și concepția sa despre limba națională*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 301-305.
65. I. Burlacu, *Concepția pedagogică a lui Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 307-310.
66. C. Dinu, *Un discurs al lui Simion Bărnuțiu prilejuit de inaugurarea Universității din Iași (1860)*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 313-315.
67. I. Muscă, *Fonduri documentare ieșene despre activitatea lui Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 317-356.
68. V. Bițu, *Memoria documentelor Bibliotecii «Astra»: Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 357-370.
69. G. Vasiliu, *Considerații pe marginea «Notesului de însemnări al lui Simion Bărnuțiu»*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 371-375.
70. M. Popa, *Simion Bărnuțiu - epistolierul. Corespondența cu G. Barițiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 377-387.
71. M. Radu, *Corespondența Simion Bărnuțiu - în arhiva Mureșenilor din Brașov*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 389-395.
72. A. Marinescu-Nour, *Dramaturgie românească - Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 413-417.
73. Gh. Șora, C. Pădurean, *Vasile Goldiș despre Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 419-423.
74. D. Pop, *Societatea culturală "Sălăgeana" din Cluj și bustul lui Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 425-432.
75. I. Oros, *Dr. Valentin Dărăban - un exeget al operei lui Simion Bărnuțiu*, în *ActaMP*, XXII, 1998, p. 433-443.
76. C. Grad, D.E. Goron, *Corneliu Coposu despre Simion Bărnuțiu*, în *Limes*, 1998, I, nr. 2-3, p. 11-26.
77. *150 de ani de la Revoluția română din 1848. Simion Bărnuțiu văzut de Corneliu Coposu*, în *Graiul Sălajului* nr. 1680, 4 mar. 1998, p. 3.
78. *Simion Bărnuțiu - contemporanul nostru. 150 de ani de la revoluția pașoptistă, 190 de ani de la nașterea lui Simion Bărnuțiu*, în *Graiul Sălajului*, V, nr. 1705, 15 apr. 1998, p. 2.
79. *Bocșa - satul lui Simion Bărnuțiu: (monografie)*, în *Transilvania Jurnal*, V, an 2, nr. 156, 30 ian. 1999, p. 10.
80. *Nemurirea lui Simion Bărnuțiu*, în *Graiul Sălajului*, V, an 11, nr. 2014, 20 oct. 1999, p. 6.
81. C. Mesaroș, *Considerații asupra logicii lui Simion Bărnuțiu. Cursul de Logică tipărit la Iași în 1871*, în *ActaMP*, XXIII/2, 2000, p. 473-483.
82. I. Chindriș, *Simion Bărnuțiu și idealul pașoptist*, în *Alma Mater Porolissensis*, an 3, nr. 9-10, dec. 2002, p. 36.
83. Camil Mureșan, *Lângă cripta de la Bocșa*, în *Alma Mater Porolissensis*, an 3, nr. 9-10, dec. 2002, p. 37-38.
84. D. Ardelean, *Omagiul marilor înaintași. Simion Bărnuțiu*, în *Graiul Sălajului*, V, nr. 2962, an 15, 2 dec. 2003, p. 3.
85. M. A. Mureșan, *195 de ani de la nașterea lui Simion Bărnuțiu*, în *Graiul Sălajului*, V, nr. 2878, an 15, 5 aug. 2003, p. 3.
86. M. Pop, *Simion Bărnuțiu (1808-1864). Comemorare -140 de ani de la moartea sa*, în *Curierul Administrației Sălăjene*, an VII, nr. 8, mai 2004, p. 2.
87. I. Ivănescu, *Simion Bărnuțiu - sfetnicul lui Cuza-Vodă*, în *Graiul Sălajului*, V, nr. 3505, an 18, 20 ian. 2006, p. 6.
88. M. Pop, *Simion Bărnuțiu comemorat de către sălăjeni, în prima jumătate a secolului al XX-lea*, în *Caiete Silvane*, serie nouă, an II, nr. 6 (18), iulie 2006, p. 8-9.

Eveniment cultural la Zalău

Lansarea volumului *Poeți sălăjeni ai Cenuclului "Silvania"*

A cunoaște. A iubi. Încă-o dată iar și iară /a cunoaște-nseamnă iarnă/ a iubi e primăvară... Am reprodus din memorie versurile lui Lucian Blaga pentru că între iarnă și primăvară, între cunoaștere și iubire s-a întâmplat la Zalău lansarea volumului *Poeți sălăjeni ai Cenuclului "Silvania"* - antologie semnată de prof. Iuliu Suci, mentorul vieții literare sălăjene de mai bine de 35 de ani.

Sala de conferințe a Casei de Cultură a Sindicatelor din Zalău - patronul statornic al cenuclului de la înființarea lui și până în prezent - a fost plină joi, 6 martie a.c.

Sărbătoarea poeziei a fost prefațată de sărbătoarea muzicii,

ca o dovadă că granița dintre artele-surori este atât de fragilă încât poți aluneca în dulce trăire din una-n alta... Reuniunea "Camerata Academica Porolissensis" - dirijor, prof. Ioan Chenzan -, soprana Rodica Pop Seling și solista Denesi Kinga (oboai) au dăruit celor prezenți un moment muzical de excepție.

Legătura cu poezia a făcut-o scriitorul Ion Pițoiu Dragomir, care, în stilul-i caracteristic, a prezentat și momentul muzical. Dinu Iancu Sălăjanu, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor, patronul cenuclului și sponsorul acestei antologii, a vorbit despre aniversarea cenuclului, despre importanța lui în viața cetății și-a felicitat pe cei ce se lasă iubiți de muze. Și-au mai

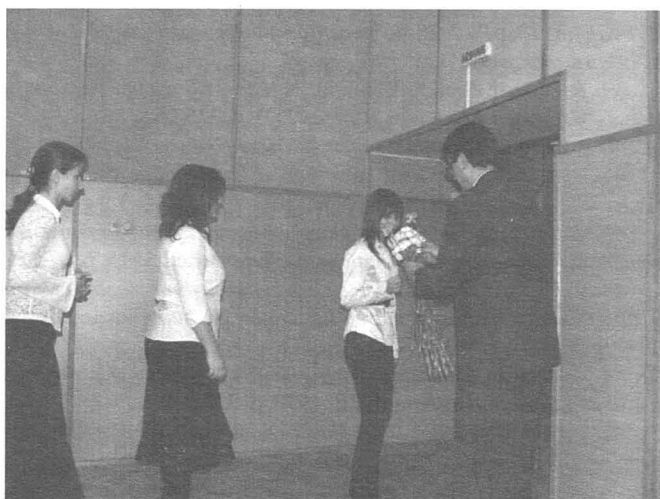
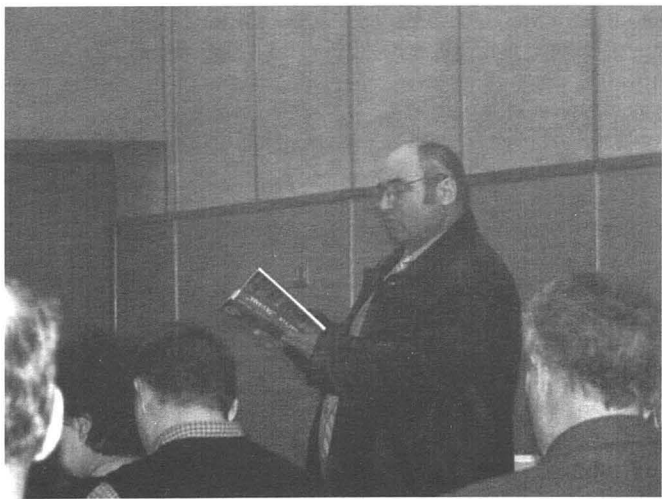
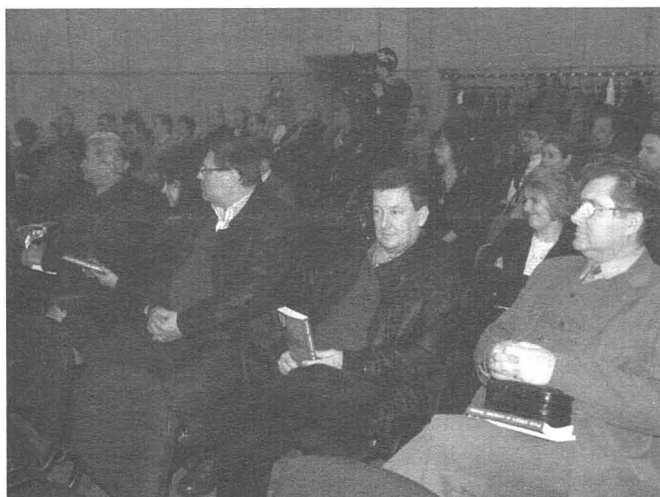

foto D.SĂUCA

exprimat opinia și au rostit cuvinte de apreciere domnii Tiberiu Marc, președintele Consiliului Județean Sălaj, dl. Radu Căpâlnașiu, primarul municipiului Zalău, părintele protopop Ștefan Lucaciu, dr. Liviu Gârbea, poetul Marcel Lucaciu, inspector școlar, prof. Silvia Bodea, prof. Ion Pițoiu și alții. Ileana Petrean-Păușan și-a exprimat mulțumirea că această antologie, de 436 de pagini, a văzut lumina tiparului la Editura Sylvania a Direcției pentru Cultură (...). La reușita ei nu au contribuit numai autorul antologiei, cei 30 de poeți selectați, editura și tipografia Tehno-Print, ci și pictorul Gheorghe Ilea care a acceptat ca lucrări din grafica sa să illustreze această carte care, desigur, va căpăta valoare și mai mare - inclusiv

documentară - în timp. Profesorul Iuliu Suciu, autorul acestui "mozaic al liricii sălăjene" care "vreme de peste trei decenii a fost mentorul Cenaclului *Sylvania* și a susținut cu dăruire și competență afirmarea tuturor celor care au bătut la porțile creației", a vorbit cu emoție despre demersul său, despre diversitatea tematică și stilistică a creațiilor selectate, "în care se pot distinge tendințe de la cele neoromantice la cele tradiționaliste, de la cele moderne la cele postmoderne".

Seara s-a încheiat, cum e și firesc, cu poezie. Autorii prezenți la lansarea volumului au citit din creațiile lor cuprinse în carte.

Umbră adolescenței peste câmpiile roșii

(fragment de roman)

Trenul șuieră scurt, pufăi, se înecă din nou și porni ca un bătrân pe a cărui șiră a spinării ne urcărăm noi, puștani de liceu, strălucind ca niște celule mustind de sânge, de răs și de viață. Trenul arăta ca o mașină apocaliptică. Am rămas impresionat de drumul până la S.M. Era iarnă. O zăpadă furioasă părea să oprească înaintarea trenului. Aripile vântului se încurcau printre vagoane, roți, zdrelindu-se. Câmpiile viscolite păreau adevărate puste rusești. Zburam prin univers, zburam prin timp. Eram adolescenți neștiutori. Miroseam a miel, a țafă, a iarbă. Și ce dacă? Am coborât din tren. Un fotograf îmi făcu o poză în gară. Aveam o frumusețe de păr, o piele tânără, atât de pufoasă, că aș așeza fiecare sărutare să îi soarbă prospețimea. Ochii îmi erau temători ca de căprioară, însă plini de trufia și inocența tinereții.

O stradă lungă, lungă, mai lungă decât tot universul. Întrebam pe fiecare trecător unde se afla școala. Îmi răspundeau grăbiți: "Spre centru, tot înainte!" Înaintam în necunoscut. Priveam câteva afișe amărâte, bătute de ploie. Afișe cu Cenaclul *Și totuși iubirea*. Suna frumos și astfel am început să iubesc spiritul cenaclului. Cine era Adrian Păunescu, mentorul cenaclului? Nu mai doream să știu. Cunoașterea pervertește totul. De ce să nu urlu, cum am făcut cândva într-o sală amărâtă de cinema, pe o voce baritonă a poetului - *Și totuși iubirea*?

Blocuri înșirate perfect, anost. Nu mă caracterizau. Doream să caut, să iscodesc, nu să mă îngrop în monotonie și cenușii blocurilor. Deocamdată mergeam spre centru, spre liceul meu. Părinții avuseseră un vis: să intru la liceul sanitar. Am fost admis cu o medie grozavă.

Am trecut printr-o piață. Era atât de pustiu. Vorba "Se aduna lumea ca la piață" nu se potrivea deloc. Câțiva oameni stăteau după o tejghea, cu priviri suspicioase. Aici se vindeau la negru *American jeans*, adidași *Puma*, cafea și țigări *Snagov*.

Orașul era pentru mine un labirint. Era cel mai mare pe care l-am întâlnit vreodată. Poate numai New York-ul îl mai întrecea. Eram în centru, în Corso, cum îl numeau localnicii. Din clădirea Centrală a PCR o sirenă cu un sunet plăcut măsură fiecare oră a orașenilor. Străzi lungi încadrate de câte două rânduri de tei se desfăceau simetric dinspre Corso înspre periferia orașului, ca niște aripi gata să-și ia zborul cu case și blocuri cu tot înspre cer. Liceul meu se afla între două cinematografe. Desenul subtil de alei, împânzit cu garduri verzi, alei cu tei, ronduri de trandafiri, mă făceau să mă simt într-un loc exotic din Hawaii.

Într-un colț ascuns al pieței era o biserică. Tatăl meu mi-a zis să nu intru vreodată în ea, căci acolo voi întâlni draci în sutane negre. Pentru a fi mai convingător, mi-a spus de pocăita, vecina noastră, doamnă de oraș, mare degustătoare de seriale sud-americane și cărți gen *Isabela, frumoasa negresă*, care după o viață destrăbălată, retrasă la pensie în satul părinților, își plângea păcatele dulci de altădată.

Nu știam ce să cred. Infuzia de sentimente se dovedea mai puternică decât orice argument. Era atmosfera copilăriei care mă urmărea încă. Tatăl meu scria poezii, grozave. Stătea nopți lungi până le orchestra, le cânta, mă rog, pentru a fi cât mai muzicale. În spatele lui, printre rotocoale de fum, se distingea un raft încărcat cu multe cărți roșii, de un roșu de purpură, care mi-au luat mințile prin frumusețea nefirească a lor. Miroseau a naftalină. Mulți ani n-am știut ce cărți erau. Și nici nu m-a interesat titlul lor. Parfumul și roșul acela care îmi împânzea ochii îmi erau de ajuns. Să aflî mai mult însemna exces. Mai târziu, am aflat că purpuriul

coperților adăpostea discursurile lui Ceaușescu.

O viață întregă de elev am purtat uniformă și cravată de pionier, cu inelul acela ca de diamant, cu tresele acelea galbene sau roșii pentru comandant de unitate sau de grupă. Am fost atât de gelos pe colega mea de clasă pentru că ea era comandant de unitate, iar eu numai de grupă. Ea avea o tresă de un galben splendid, omogen, auriu, chiar glorios, pe când eu dețineam nu unitatea, ci fragmentul - o minusculă grupă de pionieri - și, de aceea, chiar vedeam roșu în fața ochilor, de furie. Din păcate, toate aceste obiecte simbol ale copilăriei noastre le-am pierdut. Cu o ură inexplicabilă, la schimbarea regimului, le-am aruncat pe un foc aprins în curte: cravată, discursurile lui Ceaușescu, totul. Mai mult, din prea multă râvnă, am cercetat toată biblioteca tatălui meu. Am selectat toate cărțile de poezie. Aruncam la gunoi orice volum în care găseam cuvinte ca *partid*, *Ceaușescu*, *roșu*, *odă*, *luptă*. Tata mi-a descoperit isprava. Multe cărți erau cu dedicație de la prieteni de-ai lui. Cum am îndrăznit să-l înfrunt, să-i calc trecutul în picioare? Am primit o bătaie egală cu o lecție cât toată înțelepciunea lumii: "Nu te atinge de trecutul meu. Dacă îmi omori trecutul, mă omori pe mine!"

Toată copilăria am luptat din răpuzeri să fi dovedesc kolegei mele de unitate că sunt mai bun ca ea. Nu conta că fetele erau mai precoce decât băieții. Nici nu prea știam multe lucruri despre fiziologia băieților sau a fetelor. Masturbarea am descoperit-o cu totul întâmplător, accidental. Știu că în clasa a VIII-a profesorul de biologie ne-a separat de fete pentru a ne iniția în tainele fiziologiei sexuale. La pufniturile noastre de răs, profesorul ne întâmpină cu o nuia uriașă și cu un "Bată-vă Dumnezeu să vă bată". Am cunoscut sexul prin răs, pentru prima dată.

Adolescent, cu mustața mijind consistent, am trecut pe lângă biserică, fără să cunosc, din fericire, dracii dinăuntru de care îmi vorbise tatăl meu. Am intrat în liceu, într-o viermuală de nedescris, unde toți vorbeau și nimeni nu asculta. Ne cazărăm într-un internat amărât. M-am bucurat că la gura bârlogului nostru se afla un teren de fotbal. Haide Steaua! Sevilla! Cupa Campionilor Europeni! Duckadam! Steaua aceea pe care ar fi cumpărat-o uzina de mașini Ford, dar nu am dat-o, pentru că noi suntem patrioți. Nu ne vindem țara în nici un fel, nici măcar o bucățică.

De altminteri, eu mă credeam mare patriot. Trebuie să ai acest patriotism în sânge. Am văzut cândva un film. Eram pitic, din aștia, care de-abia scot o mare brânză de vorbă din gura lor știrbă, cu dinți de lapte. Mă uitam la *Ecaterina Teodoroiu* a lui Sergiu Nicolăescu pe care îl adoram pentru filmul acela, *best seller*, cum zicea americanul, *Pistruiatul*. Urmăream filmul evenimentelor și, înspre final, m-am trezit spunând, sub impresia strașnică a morții eroinei: "Tată, vreau să mă fac Român". Tata a răs sonor: "Dar nu ești român, băiete?" Așa mi-am descoperit cetățenia în lumea asta mare.

Prima colegă pe care am întâlnit-o era în clasa a XI-a. Ea m-a alintat, când în poarta liceului plângeam ca o fată mare, după fața mamei. Mămica mea scumpă mă lăsa singur, pentru prima dată, după 14 ani de viață. În copilărie, eram de-a dreptul panicat când mă trezeam rătăcit de mama mea în vreo mulțime. Urme din acest sentiment se mai păstrau chiar și acum. Gabriela, așa o chema pe colega mea, mi-a pus o mână pe braț, înfiorându-mă de plăcere și de tandrețe. M-a cuprins în brațe, așa caldă și protectoare și cu ceva suplimentar față de mama mea. M-a sărutat în colțul gurii, umedă. Mi-a zis un simplu: "Haide... Se apropie ora stingerii. La

culcare cu noi!"

În urma despărțirii mele de sat, de mamă, Gabriela îmi ținea loc de mamă cu mare talent. Mă sfătuia amuzată. A reușit chiar un lucru grozav. M-a convins să nu iau lucrurile prea în serios. Nu merita să le pui la sufler. Aceasta era rețeta fericirii. Am hotărât să o urmez întocmai. În pauze stăteam zgribuliți, lipiți de calorifere. Afurisita de Gabriela sosea, numai zâmbet și viclenie ascunsă. Se lipea de mine așa ca într-o joacă, cu fundul ei rotund de femeie adevărată, așa de minunat încât tot sângele meu fierbea, iar ea chicotea, iar la sfârșitul pauzei îmi atingea cu mâna fața lung, lung și râdea, râdea... În timpul orelor, clocotul sângelui mă umilea. Penisul mi se ridica, în timp ce mă luptam să-l ascund sub faldurile pantalonilor bleu ai uniformei. Noaptea visuri confuze, încinse de o febră ascunsă la coapse, mă înfierbântau. Lăsam urme de spermă pe cearceaf.

Trebuia să-mi lămuresc toată vuirea necunoscută a sângelui. Într-o noapte, câțiva băieți mai mari ne-au luat și pe noi bobocii la o ședință video cu filme porno pe săturate. Era în Satu Mare, la graniță. La TV priveam posturi ungurești și ucrainiene. Prin 88-89 i-am văzut pe unguri maimuțărindu-l pe Ceaușescu. Mi se părea o infamie. Dar pe mine mă interesau filmele video. Niciodată nu am văzut atâta amar de scene scabroase, dar, zău, că mă interesa să văd cum merge treaba asta. Stăteam culcați pe paturi în fața TV-ului. Adio, mamă, provincialisme și complexe de copil, acum în pragul bărbăției. În sfârșit, știam ce dorea Gabriela!

Mai ales că aflasem că ea nici nu era atât de inocentă. Era, firește, femeie adevărată. Cel puțin, așa îmi dăduse de înțeles un coleg mai mare. Un tânăr neștiutor ca mine, ce-și putea dori mai mult? Pe culoarele liceului ea se lipea tot mai strașnic de mine. Râsul acela al ei mă enerva. Pentru mine treaba aceasta devenise fantastic de serioasă și ea râdea. Când i-am propus prima dată în șoaptă, a râs strașnic și mi-a tăiat-o scurt: "Mai vorbim, așteaptă să-ți mai crească puful, băiețas". M-a umilit teribil. De ce se juca cu mine, stărnindu-mă, ca să mă facă apoi să alerg ca un câine hăituit?

Eram hotărât să tranșez o dată problema aceasta pentru totdeauna. Între timp, cunoscusem un tip, fiu de secretar de partid al orașului, Adrian. Mă ademenise cu niște benzi de magnetofon, raritate pe atunci, la care ascultam Madonna, Modern Talking și Sandra. Mă corupea cu țigări Snagov, luate de pe piață de la ruși, prin niște intermediari. De rezerva tatălui său nu se atingea - erau țigări confiscate de milițieni. Era un băiat stilat, mă rog, avea și de unde. Îmi povestea deseori aventurile lui. Îmi zicea de o colegă pe care îl secret o admiram. O chema Ioana. Poate chiar aș fi vrut să o iubesc. Acea iubire pe care o pui pe un altar și o lași acolo până când de la o vreme se dezumflă. Nu-mi plăceau laudele. Dar ceea ce îmi spunea era prea de tot. Și nici nu știam dacă puteam să îl cred sau nu. Îmi zicea că Adriana s-ar fi îndrăgostit de el la Balul Bobocilor într-un mod pasional. Ea îl căuta pe Adrian pretutindeni.

-Într-o seară, nu știu de unde îmi aflase adresa, continuă el. M-am trezit cu ea la mine singură, singurică. A venit la mine, mi-a înșirat iubirea ei ca pe ață, privindu-mă ca o Marilyn Monroe și, la un moment dat, a început să se dezbrace în fața mea, goală, în toată floarea ascunzîșului ei, știi ce vreau să spun. S-a apropiat de mine firesc, ca și cum de mult timp îmi aparținea, fără sfială, fără pudoare. M-a întrebat dacă o găsesc atrăgătoare. O priveam înghițind în sec. Nu am mai văzut atâta dezinhibație, atâta maturitate sexuală la vreo femeie, deși, evident, era virgină.

-Deci ai cunoscut-o..., am îngăimat descurajat.

-Nu, mă, eu sunt om serios, nu am profitat..., de ce? a ridicat din umeri, în hohote de râs. Ca după aceea să nu mai scap de ea? Mă, Dane, nu mă încurc cu fete sentimentale, se țin apoi ca scaiul

de tine. Poate că aș fi profitat de ea, de ce să nu recunosc. E frumoasă și are un corp superb. Însă nu aveam niciun prezervativ. Nu, nu-mi dă tata așa ceva, mă omoară de aude de așa ceva. I-am luat odată unul în secret și s-a uitat lung la mine, dar văzându-mă așa pîrpiriu, nu m-a crezut că aș fi în stare de o așa ispravă...

- Dar se putea și fără prezervativ..., am încercat să-i sugerez.

- Ce ești nebun? se încruntă el. Nu mai fac așa ceva. Am pățit-o cu o proastă care nu știa câte prune are-n straiță. A avut niște dereglări, întârzieri, știi, la ciclu. Era sigură că a rămas însărcinată. Am crezut că înnebunesc. N-am dormit câteva nopți din cauza ei. Era ultima fată pentru care aș fi avut cât de cât o urmă de afecțiune. Sarcina ei m-ar fi putut încurca groaznic. Gândește-te, eu fiu de secretar județean, cum m-aș fi descurcat? Niciun doctor nu ar fi stat de vorbă cu mine, mai ales că tata m-a cam purtat la toate întrunirile sale, și nu le eram străin. Toți mă știau ca pe fiul secretarului prim.

-Dar poate ar fi mers ea, nu? am descoperit brusc iluminat.

-Cine? Mămăliga aia? a replicat plictisit, cu fața contractându-se pentru scurt timp. Unde o pui, acolo rămâne, mă Dane! Nu îndrăznesc să-i spun două cuvinte împotriva, că-i dau lacrimile și plânge așa pe ascuns, ca o măgăriță... Deci înțelegi de ce nu am vrut să mă încurc și cu Ioana, continuă după o clipă de gândire. Mi-a fost destul să pățesc o dată. Am grijă cu ce fată umblu. Mai curajoase, care știi ce vor, nu niște mucoase, care de-abia descoperă că au și ele ceva de oferit...

Nu am vrut să mai aflu nimic. Ioana nu mă mai interesa. Dimpotrivă, Gabriela, colega care făcea și pe mămica cu mine, era singura iubire. De la ea doream ceva precis, clar, pe care însă mă rușinam să îl pronunț. Nu înțelegeam de ce cu multe colege trebuia să practic un limbaj dublu: unul al vorbelor amicabile, colegiale și altul al sângelui, al hormonilor care lătrau în mine. Numai Gabriela mă înțelegea. Își lipea fundul ei imens și rotund, de mine, amuzându-se de lupta sexului meu din dosul hainelor, de muțenia mea, în zarva colegilor mei care își spuneau vrute și nevrute.

Alte evenimente însă m-au îndepărtat de țelul dorinței mele. A sosit Ștefan Bănică Junior la noi în liceu. Un popor de fete a început să se isterizeze la sosirea vedetei din filmul *Liceenii*. Aveam, firește, o privire specială pentru aceste personaje sosite de pe alte planete. Țin minte că mă uitam la meciurile lui Dinamo în cupele europene. Echipa asta a Miliției Române spulbera Europa. Ovaționam numele fiecărui jucător. Lupu, Răducioiu. Cât m-am bucurat când echipa a sosit în orașul nostru pentru un meci amical! Era gata să mă prăbușesc pur și simplu, când după un colț de stradă era gata să mă izbesc de însuși Mircea Lucescu. Am spus un pardon nenorocit, în loc să caut o bucată de hârtie ca să-mi dea un autograf. Atunci ce să mai zic de fetele acestea care, la vederea idolului lor din film, au început să urle ameteite de o nouă nebulie?

Deocamdată însă eram la școală. Era multă disciplină. Orice tentative de bravadă se pedepsea drastic. Oricum nu era niciun stimul din exterior. Orașul era de o cuminenție mută. Am intrat ordonați la ore. Rânduri perfecte. Toți îmbrăcați în uniformă. Dar la una dintre clase, la ora de dirigenție, se afla eroul adulat din film. Nu puteam să-mi închipui atmosfera din clasă. Colegele mele au plâns câteva zile în șir numai la pomenirea numelui. Când să iasă Ștefan Bănică din clasă, dădu cu ochii de un culoar de fete înnebunite să-l atingă, să-l adore, să-l pipăie că există cu adevărat și că nu e o plâsmuire a ecranului. Pentru a nu fi agreat s-a retras în clasă, a sărit peste pervazul geamului larg deschis, și, deși la o înălțime apreciabilă, a aterizat pe una din străzile alăturate, cu o mulțime de fete după el. L-au purtat pe bietul Bănică prin tot orașul, hăituit de aceste bachante întruchipate peste noapte. A doua zi un articol a apărut în ziarul local potrivit

căruia la Liceul Sanitar din S. M. se va turna *Licenii II*. N-a fost să fie decât varianta *Rock'n roll*. Bună și aceea.

Pe mine mă tulbura altceva. Marcela începuse un alt joc în care am căzut ca într-o plasă. Ea a reușit să mă facă gelos. Pe culoarele liceului ea se lipea de colegii mai mari, mai robuști, trecând de la unul la altul cu o ușurință imposibilă. Am fiert câteva zile de o furie care mă epuiza. Deși știa de suferința mea, mă alina, trecându-și palma ușor peste fața mea îmbujorată de mânie. Aceste stări mă paralizau. Nu eram în stare să îngaim un cuvânt, să-mi dovedesc bărbăția. Din punct de vedere psihic, mă comportam ca un copil. Stăteam la baia publică într-o cameră cu aburi. Simțeam că trupul meu se dematerializează, că plutește, că dispăre în această poveste nenorocită, că apoi zboară sus, sus, desupra orașului, că se desprinde de un corp, care numai pacoste îmi aduce. Vedeam cum se mișcau în camera de aburi contururi de bărbați goi, fiecare cu povestea femeii în sânge, circulând mai vijelios sau mai domol, mai încins sau mai indiferent prin artere.

Gelozia era un sentiment nou și dureros. Dragostea era mult mai întunecată decât aș fi crezut. Dar ce știam de dragoste? Cunoșteam doar această dorință fizică de nepotolit. Aceasta fierbea în noi, fără să putem să-i dăm vreo expresie, să o comunicăm cuiva. Nu discutam cu prietenii despre fete. *Love is illegal*, cum spunea un cunoscut hit. Ne lipseau pilulele contraceptive, ne lipsea banalul prezervativ. Orice comportament erotic era riscant. Chiar dansul și muzica erau armonie și nu provocare sexuală. Limbajul ne era steril până la sufocare. Nu eram noi înșine, ci niște marionete care maimuțăream un vid, un gol care ne măcina până la disperare.

"Ole, ole, ole, Ceaușescu nu mai e!" Incredibil! Istoria ne-a auzit. Și-a schimbat cursul. Am presimțit că se va petrece ceva. Cu câteva zile, înainte de a intra în vacanța de iarnă, într-o dimineață cețoasă, niște securiști, cu figuri acre, ștergeau de pe zidul imens al cinematografului urmele unei vopsele proaspete din timpul nopții. Am reușit să descifrez: *Jos Ceaușescu*.

-Mișcă mă, n-auzi, că îți iau imediat amprente, de te ia dracu! sună o voce guturală care mă înfioră de atâta răutate.

-Am înțeles, să trăiți, tovarășe milițist, am spus bălbâindu-mă, și am grăbit pasul.

Numai la amintirea acelei voci inuman de aspre și stridente, am început să strig și eu din coșul pieptului: "Ole, ole, ole, Ceaușescu nu mai e!" O muzică a libertății, o simfonie a curajului, a pumnului gol, a unor inimi de golan.

După reluarea cursurilor, am intrat în liceu. Același strigăt triumfător. Un popor de fete și câțiva băieți printre ele scandau: "Jos directoarea! Jos diriginta! Ole, ole, ole, directoarea nu mai e! Jos dictatura profesorilor!" M-am înfiorat de mulțumire. N-am apucat revoluția în stradă. Revoluția izbucnise la începutul vacanței. Părinții ne-au oprit în case ca pe niște pui de porumbei care ar fi încercat să zboare întâiași dată. În timpul revoluției, unii dintre noi eram la țară, unde încă mai găseam frumusețea sărbătorilor de Crăciun, colindele, steau, craii...

Acum a sosit momentul nostru de glorie. Profesorii au primit vestea chiar în plex. Ei, care strigaseră fiecare după puteri "Jos Ceaușescu!", acum au devenit obiectele hulei, ale urii noastre tinerești. Noi puteam greși, fiindcă noi eram cei mai credibili, ei niciodată. Doar noi, tinerii, am făcut revoluția...

Directoarea se agita în direcțiune, la a nu știu câta ședință a Consiliului profesoral. Se luau hotărâri importante. Profesorii doreau să stingă încă din fașă protestul spontan al elevilor, pentru că își temeau posturile. Le era frică de evenimentele tulburi din țară, de ziarele care așteptau avide orice sămânță de scandal. Profesorii citeau lista de revendicări scrise în pripă de un comitet revoluționar al tinerilor liceeni. *Ne-am ratat viitorul, cariera, din cauza incompetenței voastre; N-am făcut fizică, chimie și*

anatomie decât de mântuială, deci nu vom avea șanse la medicină. Vrem înlocuirea acestora cu profesori competenți; Orele de dirigenție să fie mai aproape de problemele noastre tinerești. Nu mai vrem același stil comunist, utecist de a discuta de sus, moral, problemele noastre. Vrem să fim și noi auziți. Suntem oameni și noi, nu obiecte...; Am devenit sanitari, fără să fi pus mâna pe o seringă, pe un ac de sutură. Vrem mai multă practică!

O bufnitură... Geamurile ușilor sparte... O mulțime de eleve au năvălit în Sala profesorală.

-Vrem să fim ascultate! Ne-am săturat de minciună și impostură! Tratați-ne ca pe niște prieteni! se auzeau voci exaltate.

-Ieșiți afară, derbedeilor! Nu vă e rușine, după tot ce am făcut pentru voi cu sacrificii, în condițiile vitrege ale comunismului... a intervenit directoarea cât mai autoritară.

-Comuniștii! Comuniștii! Jos comuniștii! au răspuns mai multe voci provocate de ieșirea nepotrivită a directoarei.

Greva a durat două săptămâni. Am descoperit libertatea chiulului de la ore. Am descoperit bucuria protestului. Am descoperit că, după o adolescență redusă la tăcere, puteam să ne revoltăm, așa cum ne porunca firea. Eram, în sfârșit, noi înșine: *adolescenții rebeli* ai lui Nichita Stănescu, care aveau puțința să-și ia aripile și să zboare ferm spre alte zări mai înalte.

Am revăzut-o la un bar pe Gabriela. Era schimbată. Râsul ei dispăruse. Ochii ei batjocoritori se stinseră în spatele unei suferințe neașteptate. Îi urmăream buzele ei cărnoase, gata să rânjească la insatisfacția mea sexuală. Nu mă așteptam la atâta dezarmare din partea ei. În sfârșit, își lăsase toate armele acasă. Pieptul îi tresălta de o respirație nouă. Mă miram că are și ea dorințe. M-am lăsat purtat de jocul privirilor, brațelor, sânilor, șoldurilor ei uriașe. Ochii îmi erau atârnați de carnea ei. Am dus-o la internat. Toți colegii mei erau la grevă sau prin baruri. Am iubit-o cu ură, ca o revanșă după multe partide pierdute. Nu doream să-mi las prada din mână. Era a mea, după atâtea umiliri care rămăseseră să mocnească în sângele meu. Îi cutreieram formele pentru a găsi simetria lor, dar beția simțurilor le pulveriză într-o contopire îndelungă și definitivă. Nu mă interesa ce simțea ea. Nu mă interesau ochii care arătasera până în acest moment numai ironie și batjocură. Mă interesa doar posesia mea masculină, puterea mea, mușchii mei jubiland de sportul și beția nouă.

La despărțire, nici nu ne-am privit. Fiecare își luase prada, victoria, umilința și eșecul. Nici măcar nu ne-am mai propus să ne mai întâlnim. Până la urmă, greva a încetat pentru că descoperiserăm provocările noi ale libertății. Cu greu, ne-am întors la cursuri de prin localuri. Pe baricade mai rămăseseră un pumn de fete fanatice, revoluționare, nu glumă. Am renunțat cu toții la grevă, fără să schimbăm absolut nimic. Ne aștepta bacul. Eram în pragul absolvirii. Vârsta inocenței se sfârșise. Umbra viitorului urma să dezlege limbile tinereții noastre. Nu eram cu totul inocenți. În sufletul nostru s-a strecurat aripa îndoielii, a urii, a curajului prost înțeles. Am stricat cea mai frumoasă prietenie, cu profesorii. I-am detronat din inimile noastre, prin greva noastră. Ei ne-au aruncat înainte, spre viitor, ca pe niște jucării dereglate. Inocența ne-a fost inundată de îndoială și regret. Nu mai era posibilă o revedere de 10 ani cu profesorii. Nici măcar cu noi înșine. Am zburat după absolvire ca un stol de porumbei fără țintă, într-o teribilă dezordine. Nu învățaserăm nici să zburăm, nici "mersul pe valuri în picioare". Urma să ne răfuim cu viitorul de la care așteptam totul, de la care așteptam poate prea mult. Am învățat de timpuriu că iubirea e și ură, că inocența e și vinovăție. Umbra adolescenței ne urmărea pe fiecare din noi...

Dinu BĂLAN

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

B.D. de la A la Z

În lumea largă, inițialele "B.D." nu înseamnă nicidecum "Brigada Diverse", cum ne-au obișnuit comediiile "milițiste" din ciclul de filme cu Toma Caragiu, Dem Rădulescu, Puiu Călinescu, Jean Constantin, Sebastian Papaiani (nemașocotind și câinele) în rolurile principale: "B.D. intră în acțiune" (1970), "B.D. în alertă" (1970), "B.D. la munte și la mare" (1971).

În mod obișnuit, B.D. înseamnă "benzi desenate", ca și "bande dessinée" (prescurtat: "bédé") în franceză, mediu cultural și artistic cu care graficienii noștri au păstrat legături strânse chiar și pe vremea lui Ceaușescu. Wikipedia o definește drept: "un mijloc de comunicare pe cale grafică, alcătuit cu ajutorul imaginilor și, adeseori, a cuvintelor, în scopul de a ilustra un fir narativ." Transpunerea unor povești într-o succesiune ordonată de secvențe desenate datează din zorii omenirii, precum ne dovedesc picturile rupestre ale vânătorilor primitivi. Miturile sculptate în basoreliefurile din templele egiptene, poveștile imprimate cu blocuri de lemn pe hârtie de chinezi, succesiunea de tablouri ce înfățișează Patimile Celui Răstignit de Paști din multe biserici creștine, toate au pregătit terenul pentru apariția acestei simbioze între artele grafice și literatură. B.D. este socotit de unii ca fiind a noua artă.

Unii au profitat de popularitatea genului în scopuri politice, dar el și-a păstrat eterna prospețime și candoarea datorită opțiunilor publicului. Pionierii și șoimii patriei de odinioară au crescut cu seria de romane publicate până la începutul anilor '70 de Editura Stadion (transformată apoi în Editura Sport-Turism), s-au distrat cu aventurile lui Mac (personaj creat de Lucia Olteanu și Rusz Lívia), stripurile desenate de Pompiliu Dumitrescu în "Cutezătorii". Nic Nicolaescu propunea probleme tehnice (seria "Greșeala isteților") în "Racheta cutezătorilor", revistă care a organizat și concursul "Minitehnicus are o idee" (un roboțel emblematic, creat de José Cabrero Arnal, părintele lui Pif și Hercule).

După revoluție, printre valurile de flux și reflux provocate de convulsiile tranziției, s-a remarcat revista "Carousel", propulsată de cel mai cunoscut desenator profesionist român, Sandu Florea, unul **Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008**

dintre graficienii cei mai bine cotați de la celebra editură Marvel Comics. Printre autorii de scenarii B.D. s-au numărat Horia Aramă, Ion Băieșu, Dinu C. Giurescu, Ion Hobana, Corneliu Leu, Marcel Luca, Leonid Petrescu, Mircea Sîntimbreanu, Radu Theodoru ș.a.

În fapt, B.D. sunt "o adevărată industrie colorată și alb-negru pe hârtie", cum se arată în postfața "Dicționarului benzii desenate din România", ediția a II-a, scrisă de Dodo Niță și Virgil Tomuleț. Prima ediție cu acest titlu a apărut în 1996, la editura AIUS, cu ocazia centenarului american al primelor "comics" și a cuprins 100 de autori (câte unul pentru fiecare an trecut de la apariția lui "Yellow Kid" de Richard Felton Outcault în cotidianul "New York World"). Să notăm că Dodo Niță a început prospectarea teritoriului în 1992, când a publicat "Istoria benzii desenate românești".

Noua ediție, tipărită după nici un deceniu, în 2005, la Editura MJM din Craiova, a dublat numărul de articole. Aflăm cu această ocazie că printre cei 200 de graficieni renumiți se numără parlamentarul Radu F. Alexandru, arhitectul Marian Radu, primul primar post-revoluționar al Constanței, Gabriel Rusu, directorul Școlii de Poliție din Cluj.

Virgil Tomuleț e un grafician și caricaturist, tot clujean, mare suporter al echipei Universitatea. La vremea apariției "Dicționarului B.D." era vicepreședinte al Asociației Caricaturiștilor Profesioniști din România. Este o prezență obișnuită la marile saloane internaționale de umor, precum cel de la Piracicava (Brazilia) sau Saint-Just-le-Martel (Franța). A debutat cu stripuri de bandă desenată în 1959, în revista "Napsugár" și a publicat apoi constant în "Jóbarát", "Arici Pogonici", "Cutezătorii", "Luminița". După revoluție, la îndemnul regretatului Horia Aramă, creează seria "D-ale lui Cosmonică" pentru revista "Start 2001".

Dodo Niță este craiovean și încă unul de frunte. În prezent, în calitatea sa de președinte, conduce Asociația BD-iștilor din România. Este membru al Asociațiilor de Benzi Desenate "Les Amis de Herge" din Belgia și "ART 12" din Franța, corespondent al revistelor "La Lettre de Dargaud" și "HOP!" din Franța, "Phumettoteca" din Italia, "AQQ" din

Polonia, precum și a ziarelor portugheze "Barlavento", "Noticias do Entroncamento" și "Jornal de Almada". Pentru contribuția sa la promovarea francofoniei în România, prin intermediul benzilor desenate, Dodo Niță a primit în 2001 titlul de Cavaler al Ordinului "Les Palmes Academiques" (Franța), iar în 2006 pe cel de Cavaler al Ordinului "Leopold al II-lea" (Belgia). A mai publicat volumele: "Europa benzilor desenate" (2001), "Tintin en Roumanie" (2003, 2007), "Vârsta de aur a benzii desenate românești" (2004, împreună cu Virgil Tomuleț).

De altfel, Craiova s-a impus de mult timp ca o capitală a B.D.-ului românesc, lucru care se vede și din ilustrația copertei, unde trudesc de zor ("O desenaș, vere?") artiștii Viorel Pîrligras, Marian Mirescu și Valentin Iordache. Primul este realizatorul revistei "Fergonaut", al doilea a editat vreme de peste un deceniu "magazinul evazionist de subcultură pentru toate elitele" AHBD (numerele apărute se pot descărca gratuit în format PDF de la <http://ahbd.syndicart.net/>), iar cel de-al treilea a publicat peste 100 de B.D.-uri, de la "Argonaut" și "Orion" până la "Academia Cațavencu".

Prin prezența în ziare și reviste, banda desenată românească a devenit o componentă socială cotidiană a vieții noastre. Prin prezentul "Dicționar", ea își afundă puternic rădăcinile în sol și ne arată câte crengi pline de roade poartă.

GYÖRFI - DEÁK György
Caiete Silvane

O istorie supranaturală

Balauri, dragoni, zmei

În luna aprilie, îl celebrăm pe Sfântul Gheorghe, voinicul care l-a omorât pe balaurul opoșit în preajma lacului de lângă cetatea regală și a salvat-o pe prințesa oferită drept jertfă în schimbul accesului la apă. Sărbătoarea marchează momentul în care iarna pierde răpusă de lancea de raze incandescente a Soarelui, stratul montan de zăpadă și gheață începe să se topească, râurile se umflă și irigă ogoarele, câmpurile. E momentul în care debutează un nou ciclu vegetal, aducător de roade.

Sângeorz, ziua de 23 aprilie, e o dată importantă și în calendarul păstorilor, deoarece vitele pornesc să urce la munte. Atunci se angajează ciobanii, paznicii, slugile; de obicei, până la Sfântul Dumitru, când coboară înapoi în văi și își primesc simbria.

Porțile și ferestrele sunt împodobite cu ramuri verzi (urzici, rug, salcie, tei etc.), sistem magic de apărare împotriva vrăjitoarelor care încearcă să fure mana vacilor. Cine doarme în noaptea de ajun în staul aude cum vorbesc animalele între ele și le înțelege graiul. Tot atunci, alunul cel magic își scutură florile. Copiii renunță la ciubote și au voie să umble desculți, iar oamenii se pot așeza pe iarbă fără să se teamă că vor căpăta dureri de șale.

Viteazul sfânt militar umblă călare și poartă de obicei un scut alb cu o cruce roșie, precum e steagul Angliei. El este tânăr, aidoma lui Făt-Frumos din povești, dar ei nu sunt singurii omorători de jivine din vremurile mitice.

Sălajul se poate mândri cu faptul că cetatea Șimleului Silvaniei a fost fieful neamului princiar al familiei Báthory, al căror blazon cuprindea trei dinți albi de dragon, rânjiți pe un fond roșu, așezați ulterior în centrul imaginii unei reptile ce-și înghițea coada. Legenda spune că stirpea descindea dintr-un păstor viteaz ("bător", în limba maghiară), care a înfruntat și a ucis un balaur lângă Nagyecsed (Eceda Mare). Cum însă se știe precis că cetatea dintre mlaștini a intrat în posesia familiei abia în 1325, printr-o donație a regelui Carol Robert de Anjou, este evident că episodul respectiv s-a petrecut în alt timp, cu totul într-altă parte. Confruntarea ar fi putut

avea loc lângă balta Ceheiului, azi rezervație naturală, despre care se zice că n-are fund (de fapt, are o adâncime maximă de 2,6 m) și unde trăiește Triturus cristatus, tritonul cu creastă, un batracian cu coadă viu colorat din neamul salamandrelor, care seamănă derutant de bine cu o șopârlă.

Cum liniile narative ale legendei și basmului sunt înșelător de asemănătoare, lumea îi încurcă adesea pe balauri cu zmeii și cu dragonii. Scriitorul polonez Stanislaw Lem s-ar fi împăcat cu ideea că-s "tot un drac", nu însă Cerebron Emtadratus, personajul său din "Ciberiada", profesorul care a predat vreme de patruzeci și șapte de ani Teoria Generală a Balaurilor, la Școala Neantică Superioară. În "Expediția a III-a sau balaurii probabilității" aflăm că deși nu există dragoni, ei pot fi clasificați din punctul de vedere al inexistenței lor în trei categorii, conform probabilității de apariție: nuli, negativi și imaginari. O lucrare monografică scrisă cu tot atâta savoare este "Enciclopedia Zmeilor" de Mircea Cărtărescu.

Etologul britanic Karl P. N. Shuker a abordat problema într-un fel mult mai serios și a încercat să facă o oarecare ordine printre diferitele tipuri de jivine în cartea "Dragons. A Natural History" (Balauri. O istorie naturală), tipărită inițial în 1995 de Simon and Schuster. Ea a cunoscut mai multe ediții și a fost tradusă într-o sumedenie de limbi, printre care și maghiara.

Volumul este frumos ilustrat cu imagini și poze color, astfel încât la prima vedere seamănă cu un album de familie, unde s-au adunat șerpi monștruoși, semidragonii, balauri clasici, zmei înaripați și dragoni moderni, evoluți: Leviathanul biblic, șarpele Midgard din nordul Europei, Quetzalcoatl din America Centrală, gargoille-ul francez, hidra din Lerna, sirusul babilonian omorât de profetul Daniel, mokele-mbembe din bazinul fluviului Congo, bunipul australian și dragonii din Extremul Orient.

Cuvântul introductiv este semnat de Desmond Morris, binecunoscutul autor al deloc ortodoxului studiu "Maimuța goală". Sunt doi autori din două generații diferite; Shuker s-a născut în 1959, iar

Morris în 1928. Unul profită de realizările animației tridimensionale din filmele de azi și dorește să dea jivinelor înfruntate de personaje pe marele ecran o legitimitate fundamentată pe tradiție, în vreme ce generația mai vârstnică clatină neîncrezător din cap și citează vorbele lui Coriolanus din ultima tragedie a lui Shakespeare (actul IV, scena I): "Și, singuratic cum e un balaur,/ Voi ști să fac din mlaștina mea loc/ De groază pentru cei ce nu mă văd./ Dar numele-mi rotestc în orice clipă" (trad. Tudor Vianu).

Cartea a devenit deosebit de populară și datorită unei politici bine-gândite de marketing cultural. Editorii au păstrat la sfârșit o pagină, rezervată unui rezumat al credințelor despre balauri din țara unde a fost publicată traducerea. În cazul ediției maghiare, cinstea i-a revenit etnoloagei Boldizsár Ildikó.

La noi, credințele populare pretind că dihania este un șarpe mare, care a stat ascuns șapte ani de zile, fără să fie văzut, răstimp în care se săvârșește o tainică metamorfoză în urma căreia îi cresc aripi. Însă, oricât de puternic ar fi un dragon, el se supune voinței solomonarului, un vrăjitor cu multă știință și experiență. La chemarea magului, balaurul vine năpraznic ca o furtună, scenă magnific descrisă de Mihail Sadoveanu în povestirea omonimă din "Hanu Ancuței". Extrapolând o zicală mai veche, se pare că "omul este dragonul dragonilor..."

GYÖRFI - DEÁK György

Revizori școlari (1919 - 1940)

Dumitru Mărgineanu

I. În calitate de subrevizor școlar între anii 1920-1920, era apreciat ca un om cu vederi largi despre rolul învățământului în societatea românească și cu suflet deschis pentru cei care, cu adevărat, se dăruiau profesiei de dascăl. Era cunoscut și recunoscut de dascălii din județ.

Urmare a muncii, experienței, competenței și priceperii, subrevizorul școlar D. Mărgineanu a fost detașat la Secretariatul General Cluj din 6 până în 20 noiembrie 1920. Aici s-a ocupat cu chestiuni de interes școlar ca: numirea învățătorilor, aprobarea bugetelor la școlile de stat etc. Aceste detașări se repetau, după nevoile directoratului. Concluzia este că atât Ioan Mango, cât și Dumitru Mărgineanu erau recunoscuți de organisme superioare ca buni profesioniști. Ei au lucrat lunar mai multe zile la Directoratul General Cluj, activitatea de aici le era cunoscută.

Odată cu aplicarea proiectului de descentralizare în 1924, D. Mărgineanu rămâne la centru ca subrevizor de administrație, alături de I. Mango revizor. Subrevizorii de control au fost numiți la plase¹.

II. După trecerea la pensie a lui Ioan Mango, primul revizor școlar român, după Marea Unire, cu 1 ianuarie 1930, preia conducerea învățământului din județ - ca urmare firească - Dumitru Mărgineanu. Firescul constă în faptul că din 1920 acesta a lucrat în aparatul revizoratului ca subrevizor, subrevizor de cancelarie, fiind mâna dreaptă a revizorului Ioan Mango. În documente se vorbește de faptul că: „de la preluarea imperiului D. Mărgineanu a fost primul ajutor, adjutantul forță a revizorului școlar”². În intervalul de 9 ani, a avut ocazia să cunoască toate fazele și condițiile prin care a trecut învățământul primar românesc și al minorităților naționale. Mai mult, a luat

parte activă la toate transformările acestuia. După cum chiar el mărturisește în cuvântul rostit la 8 ianuarie 1930, unde arată că: „...a cunoscut bine pe cei soldați ai culturii cu care împreună avea să ducă mai departe plugul culturii naționale”. Cunoștea conținutul muncii din interior, fiind un om meticulos și răbdător. Era considerat ca un „conducător cu mâini de fier, dar cu inimă înțelegătoare”³.

A luat în primire postul de revizor școlar al județului Sălaj în baza „Deciziei Onor” Minister al Învățământului Public, nr. 186.256/1930. Schimbul s-a făcut în urma trecerii la pensie, din oficiu, cu 1 ianuarie 1930 a celui ce a fost titularul postului din 16 IV (13 V) 1919. Noul revizor școlar, Dumitru Mărgineanu, făcea apel la învățătorimea din Sălaj spunând: „...fraților angajați la cultivarea aceluiași ogor și camarazilor de luptă a ofensivei culturale, această ofensivă, izbucnită din geniul național încătușat”. Scoate în evidență „...căldura unui avânt creator, a muncii constructive, în domeniu școlii românești”⁴. El caracterizează cei 10 ani: „...destinați trecutului și istoriei și cari ne vor mângâia doar cu amintirile primului elan și a emoțiilor până la lacrimi, simțite în primii ani de dezrobire și libertate a școlii românești”⁵. Aceste amintiri depozitate în sufletele lor îi vor călăuzi și în viitor. D. Mărgineanu arată că: „...încredințându-mi-se drapelul școlii românești și a învățătorimei din județul de graniță mă cuprinde...fiorul răspunderii și identificarea ființei mele cu... aspirațiile, nădejile acestui drapel”⁶. Nu este lipsit de importanță să înțelegem bine mărturisirea lui Mărgineanu care arată că: „ascultând glasul conștiinței, mă închin cu reverența cuvenită în fața lui...simbolul suferințelor, umilirilor și împilărilor din trecut și speranța spre mai bine în viitor”. În cei 9 ani a avut ocazia să cunoască durerile, bucuriile și idealismul sufletului dascălesc. El consideră că prin ajutorul dascălilor se va putea apăra cu „demnitate, cinste,

energie și bărbăție drapelul școlii românești” din Sălaj. Spune că „prima fază s-a încheiat în mod satisfăcător”. Perioada de organizare consideră că nu s-a încheiat. Apreciază că s-a consumat multă energie, s-a prestat o muncă titanică și o mare doză de „idealism a încălzit sufletele dascălești”. Socotește însă că „roadele realizate n-ar fi în raport cu însăși însemnările făcute”. Deși la încheierea primei decade a „liberei școlii naționale înregistrăm cu mulțumire progresele atinse, simțim totuși în jurul nostru o atmosferă îmbăcșită, ...lumea s-a egoisit, ...această molimă dezastruoasă s-a încuibat și în domeniul școlar”. În continuare explică: „nu suntem împotriva civilizației, ci o dorim. Dorim, însă, o civilizație bazată pe o cultură adevărată și un fond moral...”⁷.

Scoate în evidență rolul școlii și al bisericii în formarea tineretului. Amândouă trebuie să: „modeleze sufletele copilului, arătându-i calea spre viitor”. Subliniază că „tineretul este un câmp comun de muncă pentru ambele, ele trebuie să vegheze fericirea tineretului”. Pune accent pe „colaborarea cu slujitorii bisericii, cu organele administrative, cu toți factorii conducători ai societății”⁸. Socotește că rolul și tactul învățătorului este indiscutabil pentru munca din școală și înafara ei.

Dumitru Mărgineanu cere învățătorilor, pe lângă o „muncă temeinică, o cultură superioară și aleasă, care îi creează prestigiu în societate și în fața elevilor”. El stabilește de la început câteva obiective de acțiune pentru slujitorii școlii: „munca dascălescă să aibă la temelie: dragoste, pace și credință - principiile moralei creștine ...; învățătorului să i se pretindă și o cultură superioară, pentru a avea prestigiu în societate și în afara ei; ...pe lângă acestea învățătorul are nevoie de o situație materială cel puțin tolerabilă; ... cele mai bune arme ale învățătorului în ofensiva culturală sunt: cultura și bunăstarea materială; ...o muncă sistematică și ordonată sporește atât

binele propriu, cât și cel comun". Stabilește, de asemenea, „centrul” (conținutul) muncii revizoratului școlar, arătând că este nevoie de: „solidaritate și responsabilitate reciprocă, ... creșterea prestigiului învățătorului, interesul comun trebuie să primeze, interesele personale vor fi susținute în măsură ce se armonizează cu interesele comune, ... la revizorat se vor alina durerile învățătorilor, nu la ușile altora, ... muncă serioasă bazată pe pace și dragoste, ... să continuăm ce am început în domeniul culturii naționale; ... să ducem cu izbândă și glorie: drapelul școlii românești". (8.01.1930). De pe poziția subrevizorului, D. Mărgineanu știa să aprecieze eforturile subalternilor, care mergeau uneori până la sacrificii materiale.

În asemenea condiții revizoratul, în frunte cu revizorul D. Mărgineanu, trebuia să conducă învățământul din județ. Organizarea, supravegherea, îndrumarea, controlul și evaluarea erau făcute de revizorul școlar D. Mărgineanu, un șef de cancelarie și un secretar. D. Mărgineanu arăta că: la un gimnaziu cu 30-40 de elevi erau încadrate 5 persoane: dir., secretar, economist și 2 pedagogi, ... revizoratul avea în subordine peste 700 de învățători cu peste 400 unități de învățământ. Considera aceasta ca o mare nedreptate.

În condițiile istorice date, atât Revizoratul Școlar Român din Salaj, cât și revizorii Ioan Mango, Dumitru Mărgineanu erau o necesitate stringentă. De altfel, întregul colectiv manifesta profesionalism în rezolvarea problemelor ce stăteau în fața revizoratului.

III. A desfășurat și o bogată activitate editorială, culturală. A scris despre învățământul sălăjean. A ocupat funcții de conducere și la învățământul primar

unde și-a făcut ucenicia. În 8 aprilie 1926 Dumitru Mărgineanu era subrevizor de cancelarie la revizorat și primul director al Căminului de Ucenici din Zalău, funcții ocupate până în anul 1930. A scris cartea *Călăuza administrației școlare și a comitetelor școlare* (1926). Aceasta a fost de folos dascălilor din învățământul sălăjean¹⁰. Acum, constituie un document pentru studierea trecutului învățământului sălăjean în probleme de organizare și conducere.

A funcționat ca director și redactor la revista „Școala Noastră”. (1936, 1938...) A publicat materiale ca: *Reforma programei învățământului primar, Aspecte din învățământul nostru, Pentru salvarea profesională, Glasul dascălimii sălăjene, Construcții școlare, Adaptarea noilor principii pedagogice în școala primară, Situația învățământului primar din Sălaj, Înviorarea învățământului, Controlul învățământului primar, Dionisie Maior, Două anuare școlare, „Simeon Bărnuțiu”*- la comemorarea nașterii lui etc.

Învățătorul pensionar Gavril Boldea, prin anii "80, relatează faptul că dascălul au donat salariul pe o lună, reținându-se treptat, pentru confecționarea clopotului de la biserica din Zalău. De la gară clopotul mare s-a transportat cu un car cu 10 perechi de boi, împodobiți cu ștergare, panglici, în mod sărbătoesc, urmat de preoți și popor. Preotul Ioan Gâlgău ne relatează faptul că pe acest clopot de la Catedrala din Zalău, la inițiativa, îndemnul și strădania revizorului școlar Dumitru Mărgineanu, a fost scris: „confecționat din daniile corpului didactic primar de la școlile statului, din județul Sălaj”, există o inscripție: „*Omagiu simbolic de recunoștință bisericii naționale, pentru ocrotirea școlii din cursul veacurilor și a luptei comune pentru înfăptuirea unității naționale. Glasul dascălimii pentru toate timpurile: Dumnezeu, patria și națiunea*”¹¹.

În 1937, toamna, D. Mărgineanu a fost decorat prin înalt decret regal cu „*Răsplata muncii pentru construcții școlare*”, pentru servicii aduse învățământului.

În concluzie se poate aprecia că,

până în ianuarie 1930, timp de 9 ani, a ocupat funcțiile de *subrevizor școlar și subrevizor de administrație (de cancelarie)*. După pensionarea revizorului Ioan Mango, la 1 ianuarie 1930, ocupă funcția de *revizor școlar al județului*, apoi din 1934 cea de *inspector școlar principal la Regiunea Școlară Oradea*, iar din întâi martie 1939, pe baza activității desfășurate, *M.E.N. cu decretul nr. 39295 îl numește inspector școlar de control, la ținutul Someș*, unde desfășoară o bogată activitate de îndrumare a activității instructiv-educativă. De pe funcțiile ocupate acesta a sprijinit învățământul sălăjean.

În întreaga perioadă de activitate în conducerea învățământului a pus un accent deosebit pe dascăl, pe munca acestuia. Dumitru Mărgineanu aprecia că: „*Nervul de viață și forța de prosperitate a unui popor sânt incontestabil învățătorii*”¹².

Subrevizorul, revizorul și inspectorul școlar regional și de ținut (Someș) a desfășurat o activitate competentă, cu rezultate deosebite. Cunoștea bine starea materială a învățătorilor, pe care îi prețuia, le respecta munca. A manifestat exigență, dar și un tact pedagogic deosebit. A colaborat bine cu toate organismele existente și de care depindea bunul mers al învățământului. A manifestat fermitate în rezolvarea problemelor școlare. Se numără printre conducătorii de bază ai învățământului: sălăjean, orădean și al ținutului Someș. Pe cei doi conducători ai învățământului sălăjean din perioada 1919-1934, îi putem considera ca modele pentru urmașii lor.

Emil TRIF

Note:

1 D.J.S.A.N., fondul Prefecturii, pachet 137/1923, f. 2., pachet 139/1923, f. 4.

2 Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri 1910-1934*, Zalău, 1936, pag.151.

3 Idem, pag. 152.

4 Ibidem.

5 Ibidem.

6 Ibidem.

7 Idem, pag. 153.

8 Idem, pag. 154.

9 Idem, pag. 155-156.

10 Gheorghe Chișvasi, *Învățământul profesional la Zalău în perioada interbelică*, (și de ucenici), în „*Urme prin Timp*” (Studiu monografic), 2003, pag. 102-112.

11 „Școala Noastră”, nr. 2/1935, pag. 37.

12 Ibidem.

Biserica de lemn

"Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" din Ciumărna *

Satul Ciumărna se află situat în județul Sălaj, pe șoseaua națională ce duce de la Cluj-Napoca la Zalău, la o distanță de 14 km de municipiul Zalău și 70 de km de municipiul Cluj-Napoca, într-un peisaj mirific, la poalele Munților Meseș.

Satul este alcătuit în marea majoritate din agricultori, în întregime de religie ortodoxă.

Prima atestare documentară - și cea mai plauzibilă - atestă localitatea din anul 1465 sub denumirea slavă *Cermenita*, ceea ce în traducere înseamnă *steregoaie*. În procesul timpului, parohia Ciumărna a căpătat mai multe denumiri, printre care și denumirea maghiară *Ciymerlőy*, cu toate că în parohie nu exista și nu se cunoaște să fi existat vreo familie de unguri.

Istoria satului pare a fi foarte interesantă, datorită unei scurte istorioare, pe care o menționez în cele ce urmează.

Tradiția spune că vreo zece familii de țărani români din satul apropiat, Poarta Sălajului, nu se știe din ce motiv, s-au refugiat la poalele Munților Meseș, în locul numit *Tâlhăreasca*, unde și-au improvisat câteva colibe, iar într-un păr din apropiere și-au atârnat un clopot de vreo 30 kg, care avea o dublă semnificație. Era folosit în primul rând ca mijloc de alarmă în anumite împrejurări mai deosebite, pe urmă, avea și menirea de a-i chema în duminici și sărbători la rugăciune. Locul unde se găsea acest clopot se numește "La Casiel", fiind înconjurat de o

pădure seculară. Tot în acest loc se găsește și un izvor cu o apă deosebit de bună pentru băut.

Ocupația de bază a sătenilor a fost și este până în prezent cultivarea puținului pământ pe care îl au și creșterea animalelor, în mod deosebit a oilor.

Biserica de lemn, monument istoric și arhitectural, se pare a fi fost construită în jurul anilor 1700-1710, dovezi concludente neexistând, deoarece în toamna sângeroasă a acestor plaiuri (septembrie 1940), arhiva parohiei a fost incendiată. Ceea ce s-a mai păstrat scoate la lumină faptul că această perlă spirituală a fost făcută, de meșteri locali, din lemn masiv de stejar, folosindu-se în totalitate numai lemn, inclusiv cuiele necesare la îmbinări și acoperișul (cu șindrilă). Biserica a servit secole de-a rândul în toate împrejurările timpului, hrănindu-și credincioșii cu tot ceea ce ei au avut nevoie pe drumul încărcat și plin de suferință al vieții. O legendă spune că locul ales pentru a se ridica această bisericuță se datorează unei verosimile întâmplări: lemnele ce erau necesare pentru construirea bisericii au trebuit să fie aduse din partea opusă a satului, astfel că prima căruță care trăgea lemnele s-a răsturnat, a doua căruță s-a răsturnat pe același loc, rupându-i-se osia, lucru care i-a determinat pe credincioși să hotărască ca pe respectivul loc să se cioplească lemnele și să se pună temelia sfintei biserici.

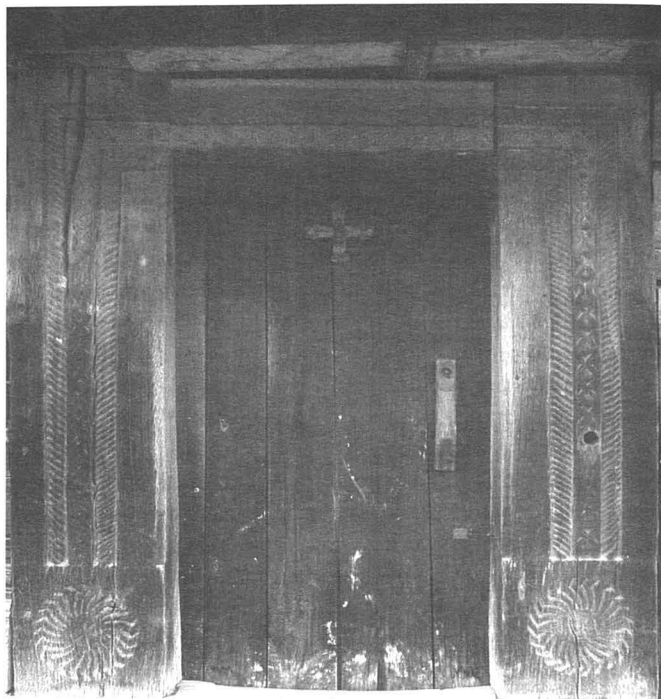
Biserica din Ciurmăna are 41 mp și este în stil autohton. Ea a fost zugrăvită de către zugravul Pop Ignatie, țăran localnic, cu extracție de vopsea din plante vegetale. Pictura este ștersă, pe alocuri lipsă și afumată. Nu a fost făcută nici o intervenție la pictură, ea găsindu-se în stadiul ei original.

Icoanele reprezintă pe Iisus Hristos - Lumina lumii (trei), pe Fecioara Maria cu Pruncul (două), pe Sf. Nicolae (două) și una, Nașterea Domnului. Două cruci din lemn, mici, și una sub formă de cerc, precum și o ușă de stejar de dimensiunea 1m/0,80 m, sculptată în stil maramureșean dintr-o singură bucată de lemn, având încrustate pe ea cercuri sculptate suprapuse, care se găsesc și pe grinda de pe bolta bisericii.

Vitregiile timpului au lăsat răni adânci și în această parohie. Frații crescuți la aceeași strană au fost despărțiți între ei și furați suflaște de a trece la Biserica Unită. Acest lucru nu a influențat însă mult viața lor de mai apoi, deoarece conviețuirea cu frații de credință ortodoxă a constituit un simpozion comun la împlinirea misiunii lor în calitate de creștini. În fiecare duminică se adunau sub cupola aceluiași Sion toți frații, și uniți și ortodocși, și ascultau Sfânta Liturghie, cu toate că într-o duminică slujea preotul ortodox, care venea din parohia vecină, iar în cealaltă duminică slujea preotul unit Alexandru Petrean, care viețuia în parohie. Ceea ce reține atenția este următorul fapt: în caz de nevoie, în săvârșirea unei taine - Botez, Cununie - sau a altor servicii religioase - înmormântare sau sfeștanie -, acestea le săvârșea preotul duminicii la rând, indiferent dacă cei care solicitau erau uniți sau ortodocși. Acest lucru a reținut atenția Majestății Sale regele Carol al II-lea, care în toamna anului 1938 a făcut o vizită la trupele din nord-vestul Ardealului din orașul Carei. Înainte de a urca pe Muntele Meseș, s-a oprit instantaneu din cale în fața unei fântâni, pentru a-și astâmpăra setea. Fântâna respectivă este la intrarea în curtea bisericii vechi, de aceea a avut posibilitatea să o viziteze. În momentul în care alaiul s-a oprit, sătenii ce locuiau în imediata vecinătate a bisericii au năpădit asupra mașinii regale, întretinându-se cu Majestatea Sa regele Carol al II-lea. După discuțiile purtate cu sătenii, regele și-a exprimat dorința de a vizita această micuță biserică de lemn. A vizitat biserica, iar în curtea bisericii, Majestatea Sa regele a fost informat că în respectiva localitate trăiesc numai cetățeni români, care însă sunt atât de religie ortodoxă, cât și de religie unită - greco-catolică -, având împreună o singură sfântă biserică, cea vizitată în acel moment, și în care slujesc ambii preoți, pe rând, într-o duminică unul și în cealaltă duminică celălalt. La slujbă participau însă toți credincioșii, indiferent de preotul liturghisitor, trăind cu toții într-o perfectă dragoste și armonie creștină.

Majestatea sa Carol al II-lea, văzând această stare de spirit atât de unitară, a luat următoarea hotărâre: localitatea aceasta, care la data respectivă purta denumirea maghiară de *Cijmerlőy* (cu toate că era localitate pur românească) să poarte o denumire pur românească, căpătând denumirea de "Poiana Meseșului". În altă ordine de idei, s-a hotărât să se facă o biserică mare care să capete alură de catedrală. Pe urmă, toate drumurile din sat să fie lărgite și aliniate, pentru a avea o ținută corespunzătoare pentru un sat model. În mijlocul satului să se facă o fântână, numită fântână arteziană, iar în Muntele Meseș, pe locul numit "La Furnică", să se facă un sanatoriu pentru suferinzii de TBC.

Dar toate acestea au rămas cuprinse, din păcate, doar în dosare, care cu timpul și-au pierdut urma, rămânând ca cele arătate să se transmită pe cale orală din generație în generație.

Și toate acestea nu s-au realizat, deoarece toamna anului 1939-1940 a adus cu ea nori negri din care s-a declanșat ploaie de sânge prin jertfa martirilor din Treznea și Ciurmăna, care au căzut în zilele de 8-9 septembrie 1940 sub rafalele gloanțelor, spălând cu sângele lor nevinovat păgânătatea și bestialitatea nesăbuită a armatei austro-ungare care, după ce ne-a jefuit sufletele, ne-a incendiat casele, ne-au omorât părinții și frații, indiferent de vârstă și fără nici o vină. Au murit la Treznea 86 de persoane, iar în Ciurmăna 12. Vârsta celor omorâți era de la copii care nu știau umbla și vorbi și până la bătrâni de peste 80 de ani, pentru simplul fapt că s-au născut și erau români. Rememorând aceste cruzimi și comemorând morții, cu diferite ocazii, te înfioară și te întrebi de ce și pentru ce atâta cruzime?!

Se menționează, totuși, că s-a realizat ceva din mărețul plan: s-au aliniat drumurile, fântâna s-a refăcut sub forma unei fântâni normale, iar denumirea satului a fost schimbată, însă pentru o scurtă perioadă, pentru că în anul 1940 s-a revenit la denumirea maghiară, datorită faptului că prin Dictatul de la Viena partea de nord-vest a Ardealului - din care face parte și satul Ciurmăna - a fost trecută sub stăpânire maghiară.

Se cuvine să fac o remarcă cu privire la slujitorii pe care i-a avut sfânta biserică din Ciurmăna: preotul unit Alexandru Petrean, preotul ortodox din Stâna, Farcău Ioan, preotul unit Teodor Ploscaru, unul din cei 38 de preoți care în 1948 au semnat actul de revenire la Biserica-mamă, slujind în continuare ca preot ortodox, apoi preotul Ferghete Ioan, preotul Prudeanu Gheorghe, preotul Filip Ioan, preotul suplinitor Orațiu Alexandru, de la parohia vecină Românași, iar din 1 august 1971, preotul iconom stavrofor Ioan Alexandru Petrean, de numele căruia se leagă reînvierea întregii parohii, atât din Ciurmăna, cât și filia sa Chichișa.

Acest scurt istoric al parohiei se încheie aici, lăsând ca el să fie completat de cei ce vor veni și care cu chibzuință, osteneală și dragoste să completeze lungul drum al istoriei vieții și faptelor oamenilor care niciodată nu se găsesc în fața de sfârșit.

preot Alexandru PETREAN

(din revista tematică "Sylvania - cultură, culte, patrimoniu" - *Bisericile de lemn din Sălaj* -, aflată în manuscris)

Scurt istoric al Vicariatului Silvaniei

Înainte de înființarea Episcopieiilor Gherlei și Lugojului, Eparhia Făgărașului era foarte întinsă, cuprinzând toate comunitățile greco-catolice din interiorul Arcului Carpatic. Datorită acestui fapt, episcopul Ioan Bob s-a hotărât să înființeze mai multe vicariate locale. Astfel, s-au înființat vicariatele Făgărașului (căci Episcopia se mutase la Blaj în vremea păstoririi lui Inochentie Micu), Rodnei, Hațegului, iar în 1810, Vicariatul Foraneu al Silvaniei, cu sediul la Șimleu-Silvaniei.

Până târziu după înființarea Eparhiei Gherlei (1853), Vicarii Silvaniei au avut aceleași atribuții ca și arhiepiscopii din primele veacuri ale creștinismului, fiecare din ei intitulându-se "Vicar a tot Sălajul". Ei numeau învățători și cantori, examinau aptitudinile aspiranților la preoție, făceau propuneri pentru numirea preoților și chiar a protopopilor și țineau consistorii în care se judecau neînțelegerile dintre preoți și popor.

Mai presus de toate, acești vicari ai

Sălajului au fost simbolul unității de gândire și acțiune românească a sălăjenilor. Prin acțiunile lor energice și constante în folosul clerului și al credincioșilor, Vicariatul Silvaniei și-a câștigat o bună reputație și o autoritate de necontestat în fața tuturor sălăjenilor și a autorităților statului, care nu de puține ori se adresau Vicariatului cu privire la diferite chestiuni.

Primul vicar al Silvaniei a fost George Tatu (1810-1824). A urmat Georgiu Abraham (1824-1828), apoi Isidor Alpini (1828-1835), un om învățat, profesor de filosofie și retorică. A adunat numeroase documente și scrieri de valoare. În 1835 a fost numit canonic la Blaj.

În 1836 vicar al Silvaniei ajunge Alexandru Șterca-Șuluțiu de Cărpiniș (1836-1850), un moț dârz. La doar un an de la instalarea sa, Șuluțiu l-a rugat pe Împăratul Ferdinand de la Viena să asigure un venit pentru construirea unei biserici noi la Șimleu. În februarie 1844, tot vicarul îl ruga pe episcopul Ioan

Lemeni să intervină la Maiestatea Sa în același scop, spunând că "mai săracă și mai slabă (biserica - n. n.) în toată lumea asta nu poate să fie", referindu-se la vechea biserică de lemn din oraș. Împăratul a promis un an mai târziu că va construi biserica. În 1847 a fost cumpărat terenul pe care avea să fie amplasat noul lăcaș de cult, din fondul Seminarului de la Blaj, însă în decembrie 1848 Ferdinand a fost constrâns să abdice, iar construcția bisericii a fost amânată.

Alexandru Șterca-Șuluțiu a întărit viața românească umblând prin sate și strângând fonduri pentru "școala de Preparandie pentru dascălii satelor Sălajului" și a dat dispoziție preoților să îndemne copiii să meargă la școală. Totodată le cerea preoților să facă un raport lunar către Vicariat despre această acțiune. Șuluțiu a cerut și a obținut de la bătrânul Timotei Cipariu un car de cărți (abecedare, catehisme și bucoavne de tot felul). Apoi i-a convocat pe protopopii subordonați la Șimleu, unde le-a împărțit

acele cărți pentru copiii de la sate. Șuluțiu a prezidat și marele Sinod de la Șimleu din 1850, de o însemnătate hotărâtoare pentru școlile Sălajului. De aceea el este considerat al doilea întemeietor al învățământului românesc din Sălaj, după Gheorghe Șincai.

Sinodul electoral din 30 septembrie 1850 întrunit la Blaj, l-a ales pe Șuluțiu episcop de Făgăraș. La 1853 aceeași episcopie devine mitropolie, iar în 1855, Șuluțiu este întronizat ca primul mitropolit al Blajului.

În 1853 s-a înființat și Episcopia Gherlei, Vicariatul din Șimleu fiind arondat acesteia.

În fruntea Vicariatului din Șimleu a urmat energicul Demetriu Coroianu (1850-1873), coleg de activitate cu Timotei Cipariu și Simion Bărnuțiu. A fost întemeietorul și primul președinte al Departamentului Astei din Silvania, care a luat ființă în 1871.

În 1866, o vijelie groaznică s-a abătut asupra orașului, făcând bucăți vechea biserică greco-catolică de lemn din Șimleu. Episcopul Gherlei, Ioan Vancea, a cerut ajutor Împăratului Francisc Iosif pentru construcția noii biserici. În acest scop, Împăratul a alocat 15222 de florini din fondul religiei. Astfel, construirea bisericii, aflată azi în Piața Iuliu Maniu, a început în 1871 și s-a finalizat doi ani mai târziu.

Următorul și cel mai longeviv în funcția de vicar foraneu al Sălajului a fost Alimpiu Barboloviciu (1873-1913). A avut o activitate bogată și îndelungată pe plan spiritual și național. A fost și el președinte al Departamentului Astei din Silvania, cele două adunări generale ale Astei din 1878 și 1908 de la Șimleu având loc sub conducerea sa. A ținut o corespondență continuă cu George Barițiu și cu alte personalități ale vremii. S-a dovedit un susținător al școlilor din întreg ținutul sălăjan, inclusiv cu fonduri materiale. În 1874, Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni l-a ales președinte, funcție pe care a îndeplinit-o timp de 11 ani. De asemenea, Barboloviciu a fost membru fondator al băncii "Silvania". În locuința sa din Șimleu s-a hotărât cine să facă parte din delegația ce avea să ducă Memorandul românilor la Viena în 1892. În timpul războiului din 1877 prin care s-a cucerit independența României, Alimpiu Barboloviciu a inițiat strângerea de ofrande pentru răniți.

Tot în vremea păstoririi lui Barboloviciu, în 1893, biserica nouă din

Șimleu a fost pictată și i s-a pus iconostas.

Conform Schematismului Eparhiei Gherlei din anul 1900, Vicariatul Silvaniei avea 11 protopopiate cu 113 parohii și 91 filii. Voi aminti doar numele protopopiatelor: Ip, Crasna, Valcău, Pericei, Oarța, Brebi, Eriu, Băsești, Noțig, Șamșud și Sărăuad. Poate părea surprinzător faptul că în titulaturile acestor protopopiate nu apare numele niciunui oraș. Motivul îl constituie faptul că în acea vreme, cu excepția Șimleului, în care s-au înregistrat 1016 greco-catolici, comunitățile greco-catolice din orașe erau mai mici decât cele de la sate, majoritatea populației din orașele sălăjene fiind pe atunci de etnie maghiară, întrucât politica de maghiarizare forțată a autorităților de atunci a avut ca efect îndepărtarea celor mai mulți români de centrele urbane. Astfel, Zalăul se afla în Protopopiatul Brebi și era doar o filie a Parohiei Ortelec, având 417 credincioși. Jiboul se afla în același protopopiat, ca filie a Parohiei Ciglean, având 162 de credincioși, iar Cehu Silvaniei era în Protopopiatul Oarței, constituind o filie a Parohiei Motiș, cu doar 16 credincioși.

În parohiile și filiile de pe cuprinsul Vicariatului au fost înregistrați 100270 de credincioși greco-catolici (mai mulți decât în toată Eparhia Lugojului!). Alături de ei trăiau 53423 de reformați, 12077 de romano-catolici, 7993 de evrei, 441 de unitarieni, 89 de evanghelici, 57 de ortodocși, 28 de alte confesiuni.

Lui Alimpiu Barboloviciu i-a urmat în funcție Alexandru Gheție (1914-1922). Apoi Emil Bran (1926-1930). În vremea păstoririi sale, în anul 1929 Iuliu Hossu, Episcopul Gherlei a sfințit biserica construită în anii 1871-1873, cu hramul Intrarea Maicii Domnului în Biserică.

Emil Bran a fost ultimul vicar foraneu episcopal al Silvaniei, căci în 1930 s-a înființat Episcopia Maramureșului, cu această ocazie trecându-se la o altă structură administrativă în Biserica Română Unită. Astfel, 4 protopopiate din estul și nord-estul Vicariatului au fost încorporate Eparhiei Maramureșului, iar celelalte Eparhiei Oradiei. Totodată numărul protopopiatelor a fost redus, noile protopopiate fiind mai mari. Astfel Vicariatul Silvaniei avea în subordine 3 protopopiate: al Șimleului, cu 23 de parohii și 18 filii; al Supurului, cu 21 de parohii și 15 filii și al Zalăului, cu 23 de parohii și 11 filii.

Următorul vicar a fost Petru Cupcea (1932-1940). A fost un mare patriot,

participând la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1918. Întors de acolo, a arborat steagul românesc pe turla bisericii din Supurul de Jos. Pentru această atitudine a fost bătut, apoi dus la Debrețin, întemnițat și schingiuit. A reușit totuși să scape și să se întoarcă în țară.

Ultimul vicar numit înaintea instaurării regimului comunist a fost Cornel Dărăbant (1940-1945).

În anul 1948, statul comunist a scos Biserica Română Unită înafara legii. Ca urmare a acestui fapt toate bisericile și clădirile parohiilor din cuprinsul Vicariatului au fost confiscate, la fel și sediul Vicariatului, care a fost transformat în protopopiat ortodox. Credincioșii au fost trecuți din oficiu la Biserica Ortodoxă. Preoții care au refuzat trecerea la ortodoxism au fost arestați, Ilie Borz, Mihai Gherman, Ioan Ossian și alții murind în închisoare, sau la Canal, în regimul de muncă forțată.

Jertfa episcopilor, preoților și a credincioșilor care au suferit pentru credința lor nu a rămas fără urmări. Prin Decretul-lege nr. 9 din 31 decembrie 1989, completat de Legea nr. 126 din 24 aprilie 1990, Biserica Greco-Catolică din România a fost eliberată din catacombele secolului 20 și lăsată să-și desfășoare activitatea în stradă. Neprimind biserica și nici celelalte clădiri, credincioșii din Șimleu, susținuți de Părintele Gheorghe Țurcaș și de multe persoane și organizații creștine din Occident, și-au construit o biserică nouă cu hramul "Sfânta Treime", care s-a sfințit la 4 iulie 2004. În prezent, biserica aceasta este cea mai mare din oraș și a treia, tot ca mărime, din Eparhia greco-catolică de Oradea.

Cu ocazia sfințirii bisericii, în prezența Nuntului Apostolic în România, Jean Claude Perisset, a ÎPS Arhiepiscop George Guțiu de la Cluj, a P.S. Episcop Alexandru Mesian al Lugojului, a P.S. Ioan Șișeștean al Maramureșului și al unui numeros sobor de preoți, P.S. Episcop Dr. Virgil Bercea al Oradiei a declarat reactivat Vicariatul Foraneu al Silvaniei, în fruntea acestuia fiind numit Părintele paroh și protopop Gheorghe Țurcaș.

În urma dialogului constructiv purtat între noul vicar și protopopii ortodocși ai Șimleului care s-au succedat în ultimii ani, s-a ajuns la normalizarea relațiilor dintre cele două culte și chiar la restituirea sediului Vicariatului, urmând să se facă, în primăvara aceasta, repunerea în posesie.

Ciprian ROBOTIN

Chendrea, trecut și prezent - scrieri monografice

La Editura "Silvania" a Direcției pentru Cultură (...) Sălaj a apărut, zilele trecute, lucrarea "Chendrea, trecut și prezent - scrieri monografice". Rod al muncii unui colectiv, cartea se datorează nu numai persoanelor ale căror nume se află pe copertă - Ilie Popescu, Amalia-Elena Socaci, Marinela-Elena Rusta, al căror aport a fost mai mare, ca volum de muncă -, ci și unor colaboratori precizați pe verso paginii de titlu: preot Ghiorghe Sâia, Aurica Costin, Victor Miclea, Elvira Ciurbe, Cornel Damșa.

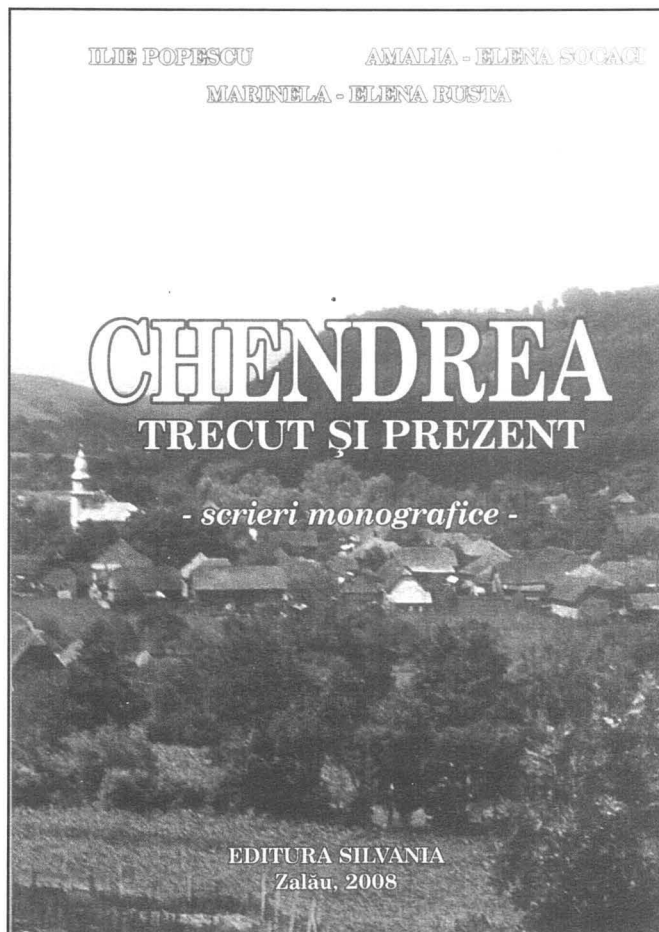
După cum precizează și autorii pe pagina de gardă, "Această carte se tipărește cu ocazia împlinirii a 658 de ani de la atestarea documentară a satului Chendrea și în cinstea sărbătoririi a 150 de ani de la atestarea documentară a școlii din localitate". Au făcut posibilă tipărirea ei Consiliul local și Primăria Bălan, personal dl. Isaia Maghiar, primarul comunei, precum și alți sponsori, foști elevi ai școlii și fii ai satului Chendrea, și ei menționați în carte.

Fără a epuiza informațiile despre aceste locuri, despre istoria și oamenii lor - de altfel, autorii nu-și propun o abordare exhaustivă, precizând din start că este vorba de "scrieri monografice" și nu de o "monografie" a satului Chendrea, aceasta presupunând o mai amănunțită și exactă documentare și o mai mare rigoare științifică în abordare -, lucrarea oferă o bogăție de date pe parcursul celor șase capitole și celor peste 250 de pagini.

Prof. Viorel Mărginean, inspector de istorie la Inspectoratul Școlar al județului Sălaj, precizează, în "Cuvânt înainte", că lucrarea "are meritul conservării și dezvoltării spiritului comunitar local, complementar celui național și european". "Din istoria satului Chendrea" se intitulează primul capitol care descrie așezarea geografică; vechimea și continuitatea locuitorilor; urme arheologice descoperite pe teritoriul satului; atestarea documentară a satului Chendrea și evoluția sa istorică până în prezent; populația satului Chendrea; monumente existente în satul Chendrea (unde găsim descrierea unor monumente locale, de la piatra frumos cioplită pe care se poate citi "Pr. Daniil Costea Horvath decedat în anul 1903", la numeroasele Cruci așezate în diferite locuri ale satului și până la Monumentul din Dâmbul Șurii, ridicat în anul 2002 "în memoria eroului Ioanichie Druhora").

Deosebit de interesant și într-un limbaj atractiv și convingător este Capitolul II - "Istoria Bisericii din Chendrea", în care părintele Ghiorghe Sâia folosește toate sursele documentare pentru a ne da informații despre Biserica veche din Chendrea cu hramul "Sfinții Arhangheli"; Arhitectura bisericii vechi; Obiecte rămase de la biserica veche; Biserica "Buna Vestire" din Chendrea; arhitectura Bisericii "Buna Vestire" din Chendrea; Planul iconografic al bisericii; Alte lucrări la biserica din Chendrea; șirul preoților parohi din Chendrea; Biserica Apostolică Penticostală din Chendrea (autor: Cornel Damșa, responsabilul bisericii); Cimitirele satului Chendrea. (Păcat că din acest capitol lipsesc pozele semnificative cu bisericile).

Redactat de prof. Ilie Popescu și înv. Victor Miclea, Capitolul III este dedicat școlii: Atestarea documentară a școlii și evoluția acesteia până în anul 1958; Învățământul gimnazial (1958 - 2008); Directorii și cadrele didactice care au lucrat și lucrează

la Școala Gimnazială Chendrea (1958 - 2008); Dinamica elevilor (1958 - 2008); șefii de promoție ai învățământului gimnazial; Absolvenții învățământului gimnazial, cursuri de zi. Multe nume, multe fotografii de grup ale promoțiilor de absolvenți.

Interesant, dar cam ... expedit (poate și pentru faptul că - ne-a șoptit o ...păsărea - învățătorul Burian Vasile pregătește o lucrare specială de etnografie) ni s-a părut Capitolul IV - "Datini și obiceiuri strămoșești", autori prof. Ilie Popescu și educ. Elvira Porfire-Ciurbe. Pe parcursul a zece pagini sunt mai mult enumerate decât descrise *Umblatul cu steaua, Colinda bisericii, Capra-Turca, Craii, Vili-Vili, Târgul, Trasul clopotelor, Luatul porților, Cântecele găinii și Obiceiul pastoral "Împreunișul"* - obiceiuri care se mai păstrează în această comunitate. De remarcat valoarea fotografiilor-document din acest capitol care ilustrează obiceiul "Împreunișul".

Ultimul capitol - V - este rezervat parteneriatelor școală - comunitate locală și sunt consemnate aici diferite acțiuni cultural-educative comune și reușitele Cercului de Istorie și Turism "Dacia Felix", despre activitatea căruia prof. Ilie Popescu a scris o carte: *Dacia Felix - 35 de ani de istorie și turism (1972 - 2007)*, publicată anul trecut tot la Editura Silvania a Direcției pentru Cultură (...).

Lansarea lucrării "Chendrea, trecut și prezent - scrieri monografice" va avea loc a doua zi de Paști și va fi, desigur, o sărbătoare a comunității.

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Martiri ai terorii comuniste

Gordan Victor - Doctorul

Iunie 1945. La încheierea anului școlar, absolvent al clasei I a Liceului Mihai Viteazul din Alba Iulia, coboram în gara din Ciucea dintr-un tren personal supraaglomerat, în care mi-am durat o noapte întreagă adăstând pe un cufăr de lemn ale cărui colțuri le împărțeam cu tata. Aici, în gară, aveam să cunosc pe Mihaiu Bichiriții, un bărbat puternic marcat de o fizionomie cu trăsături sculpturale, cel ce avea să rămână, pentru cei unsprezece ani pe care aveam să-i mai durez în Bănișor, cea mai exponențială figură, nu numai prin puternica bărbăție pe care o iradia, cât mai ales prin masca spirituală ce-și trăda fără ocolișuri prezența. Având de o parte pe tata, iar în cealaltă pe Mihai, cu boceluta la mână, aveam să traversez pentru întâia oară, "per pedes apostolorum" muntele, pe cărările ce aveau să mă ducă la Bănișor. Au fost ore de mers, pe care, furat de peisaj, le-am consumat fără a mă declara victima efortului.

Ajuns în sat, aveam să aflu că nu sunt primul liceean al locului, că întâia clasă de liceu a fost absolvită și de Victoraș al Oului, și nu la orice școală, cât la reputatul Liceu Emanoil Gojdu din Oradea, și că îndrumarea lui spre studiu s-a făcut prin grija preotului local, părintele Dionisiu Vicaș, care, impresionat de deschiderea spre spirit a copilului, a intervenit pe lângă Episcopia Greco-Catolică din Oradea, în subordinea căreia se afla parohia din Bănișor, cu rugămintea aflării unei soluții privind școlarizarea acestuia. Pe receptivitatea autorităților clericale, V. G. avea să urmeze cursurile școlii catolice din Oradea. În condițiile ocupației maghiare, măsura gândită de parohul local a fost singura care i-a oferit posibilitatea de a urma cursurile primare în limba română, și la o școală de elită, cunoscut fiind faptul că în sat instrucția școlară se făcea în limba maghiară, la catedră, în fața copiilor vorbitori, doar, de limba română, aflându-se învățătorii cunoscători numai ai limbii maghiare.

Cu ceva ani în plus în raport cu vârsta autorului de față, coeficientul de maturitate a lui V.G. era evident superior. Pe de altă parte, personalitatea sa se dezvoltă pe alți parametri decât cei ce ne erau caracteristici nouă. Aflat din fragedă pruncie în subordinea educațională a unei școli confesionale, V.G. era tributar al unor manifestări marcate de meditație sfielnică, în raport cu neliniștea zburdalnică prezentă în manifestările ce ne caracterizau pe noi. Prezența sa în mediul sătesc era de o discreție cu totul aparte. Trăia o viață interiorizată, ce nu-i dădea răgazul să

Arhiva:

Sindromul Golfului, descoperit de un roman

Petre Badica

Sambata, 17 Noiembrie 2007

Victor Gordan (foto medalion), un roman emigrat în anii '70 în SUA, a fost cel dintâi medic care a susținut ca militarii americani întorși din războiul din Irak suferă de o boala care nu apare în nici un manual. I-a spus simplu – sindromul Golfului. Privit la început cu neîncredere de lumea medicală, romanului i s-a cerut, ulterior, să explice în fața Congresului cauzele care au declansat misterioasa boala. Chiar dacă Pentagonul și medicii care lucrează în sistemul federal neaga și în prezent existența bolii,

PRINT

RECOMANDA ARTICOLUL

ADAUGA LA FAVORITE

TRIMITE PE YM

cercetări științifice ulterioare au confirmat diagnosticul romanului. Înainte de a ajunge în SUA, Victor Gordan a fost închis timp de șase ani în pușcăriile comuniste, fiind martorul genocidului din Balta Brailei.

Dacă am desena pe hartie destinul romanului Victor Gordan, ne-ar apărea o linie care "aleargă" în

caute vreo societate. Așa se face că anii au trecut distincți fără să consume raporturi de apropiere, ceea ce nu înseamnă că noi, restul liceenilor din sat, nu-i acordam ceea ce merita, un rang spiritual aparte, unul lipsit de orice fel de invidie, cât mai mult marcat de respect. Mi-l amintesc din duminicile locale, străbătând, străin de ceea ce se întâmplă în dreapta și în stânga, drumul spre biserică, având la mână nelipsita carte de rugăciuni. Îmi este prezentă în memorie o seară petrecută în fostul conac Sabou, unde își avea reședința dispensarul local, condus la acea vreme de nurlia asistentă medicală Lena Costea, care, cu generozitatea ce o caracteriza, ne-a fost amfitrionă. Dezlănțuirea anticomunistă a lui Victoraș, cum îi spuneam noi, a fost totală. L-a înfierat pe Stalin în termeni tranșanți, am ascultat în acea seară o disertație necruțătoare, într-o ținută retorică impecabilă, privind geniul răului instalat cu motivații satanice în unul din cei mai mari criminali pe care i-a cunoscut istoria. O a doua amintire ce, prin natura sa, trăda spiritul său revoltat de crima comunistă, avea să mi-o prilejuiască o vizită pe care i-am făcut-o la căminul studentesc din București, în toamna anului 1957. Din sufletul său răbufnea revolta, și nu una oarecare, cât una de proporții, privind trecerea înafara legii a cultului greco-catolic, iar termenii prin care și-a acoperit argumentația erau înafara vreunui cusur. Un an mai târziu, o scrisoare avea să-mi aducă vestea arestării sale.

*

Vestea că în anii 1992, 1993, 1996 și 1999 a fost invitat în fața Congresului American, în vederea prezentării descoperirii sale "Sindromul Golfului", maladie diagnosticată în premieră de către el, neacceptată de lumea medicală americană, dar a cărei existență a fost admisă de către Senatul american, este o împrejurare ce vorbește de la sine despre autoritatea de care se bucură în societatea presupusă a fi cea mai avansată de pe mapamond, și este în același timp un act de mândrie pentru Bănișor și pentru bănișorenii, care au a constata că satul a aruncat în lume o inteligență absolut remarcabilă, că unul din fiii săi uimește prin spirit lumea medicală.

*

Numărul 5.386 din 17-18 noiembrie 2007 al cotidianului "România Liberă" publică sub semnătura lui PETRE BĂNICĂ reportajul:

SINDROMUL GOLFULUI DESCOPERIT DE UN ROMÂN

material ce acoperă cu date pertinente personalitatea consăteanului nostru, martirajul a cărui victimă a fost, și prestigiul său profesional, am socotit că rândurile de sub condeiul subsemnatului să fie doar o completare punere în pagină a factorilor locali ce au influențat destinul lui V.G. precum și raporturile acestuia cu comunitatea locală, aspecte necunoscute autorului reportajului din România Liberă.

Tiberiu VANCA

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

Despre așezările din secolele VI-IX D. Hr. de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna

Studierea unei microzone poate furniza informații utile în înțelegerea fenomenelor care s-au petrecut pe spații mai largi. Astfel, pot fi sesizate caracteristicile culturii materiale, apariția, evoluția și dispariția unor categorii de artefacte, tipologiile stabilite pentru acestea pot argumenta existența unor evoluții/involuții zonale, permițând comparații cu rezultatele obținute în alte zone geografice. De asemenea, chiar dacă accesul nu este ușor, pot fi surprinse elemente de natură socială, economică și într-o anumită măsură de natură spirituală.

Un aspect deosebit de important al cercetării este cel legat de etnicul vestigiilor descoperite și analizate. Unele comunități umane sunt caracterizate de anumite tipuri de artefacte sau complexe arheologice, însă numai pe parcursul unor etape cronologice de scurtă durată, înainte de a intra în relație directă/indirectă cu alte grupuri umane, etnic diferite. Acesta rămâne încă un aspect dificil de surprins în stadiul actual al cercetărilor.

Cercetările arheologice desfășurate pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna (și al afluenților acestora) s-au soldat cu descoperirea unui număr de 55 de așezări din secolele VII-IX. Din păcate, numai în 10 așezări au fost derulate cercetări arheologice.

Așezările au fost întemeiate întotdeauna lângă sursele de apă, pe malul sau pe terasele mai înalte aflate în imediata apropiere a acestora. În urma săpăturilor arheologice s-a constatat existența locuințelor, a construcțiilor anexe (grajduri, hambare, cotețe), a gropilor menajere și a cuptoarelor gospodărești amenajate în aer liber.

Majoritatea locuințelor sunt de tip adâncit, excepție făcând cele de la Badon "*La răstignire*", Zalău "*B-dul Mihai Viteazul, nr. 104-106*", Nușfalău "*Țigoiul lui Benedek*" și Bobota "*Pe vale*". Locuințele săpate în pământ, nu pot fi considerate ca fiind bordeie, deoarece se adâncesc în steril cu maxim 50-60 cm față de nivelul contemporan lor. Planimetria locuințelor cercetate, sugerează prezența mai multor tipuri: oval-alungit, rectangular și neregulat. Aceste tipuri de locuințe sunt prezente pe tot teritoriul transilvănean în secolele VIII-X (*Cosma 1996*, p. 264).

Săpăturile arheologice au furnizat și o serie de informații legate de modul de construcție a locuințelor. În multe cazuri au fost surprinse urmele unor stâlpi sau pari mai groși. Stâlpii sunt plasați în colțurile locuințelor, pe laturi sau în interiorul acestora, spre centru.

Locuința nu este singurul tip de construcție prezent în așezările cercetate, în câteva cazuri fiind evidențiată și existența unor anexe gospodărești. Pentru perioada cuprinsă între a doua jumătate a sec. VII și sec. IX, în arealul geografic de care ne ocupăm, în cadrul așezărilor cercetate au fost identificate patru tipuri de cuptoare, cel mai des întâlnit este cuptorul cu pereții construiți din pietre de râu și blocuri de micașist - "pietrar".

Săpăturile arheologice efectuate în diferite așezări de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna s-au soldat cu identificarea mai multor tipuri de locuințe, construcții anexe, gropi, instalații de foc, din care au fost recoltate diverse artefacte. Majoritatea materialului arheologic este compus din ceramică, aceasta fiind de altfel principalul element cu care se poate opera în stabilirea cronologiei obiectivelor. Pentru perioada cuprinsă între a doua jumătate a sec. VII și IX, au fost identificate opt forme ceramice: oala fără toarte, tăvița, țestul, strachina, castronul, capacul, paharul/cupa și ulciorul/vasul amforoidal.

O categorie aparte o constituie ceramica lucrată la roata rapidă. Prezența în microzona studiată, a ceramicii lucrată la roata rapidă, în secvența cronologică reprezentată de a doua jumătate a sec. VII-sec. IX, impune tratarea acesteia cu atenție sporită. Cu siguranță, descoperirile de această factură, sunt mai numeroase. După cum s-a constatat arheologic, această categorie ceramică este prezentă în spațiul nord-vestic al României, în cantități mai mici sau mai mari. Din păcate, în multe cazuri, descrierea ceramicii s-a limitat doar la a face distincția între ceramica modelată la roată și cea lucrată cu mâna.

Studii recente au tratat problema ceramicii modelate la roata rapidă (sec. VIII-X) semnalând existența unor așezări în nord-vestul României (Lazuri, Nușfalău, Popeni, Cuceu și Culciu Mare), caracterizate printr-un astfel de material ceramic (*Stanciu 1998*, p. 335-359; *Stanciu 2000*, p. 150; *Stanciu 2003*, p. 262-266).

Caracterul etnic al descoperirilor, este unul din aspectele cele mai importante ale perioadei medievale timpurii, aspect încă dificil de surprins. Cercetătorii români care au semnalat existența în Transilvania (sau în zona de vest-nord-vest) a ceramicii modelate la roată, au considerat că aceasta este un indicator al prezenței comunităților vechi românești (*Rusu 1971*, p. 721; *Dumitrașcu 1978*, p. 59-72, 83-85; *Baltag 1994*, p. 77). Numai că, referirile s-au făcut la ceramica lucrată cu roata în general, fără diferențieri între cea la roata înceată și cea la roata rapidă.

Materialul arheologic descoperit la Nușfalău "*Țigoiul lui Benedek*", Bobota "*Pe vale*", Marca "*Primăria Nouă*", Popeni "*Pe Pogor*", Cuceu "*Valea Bochii*", sau cel din așezarea de la Lazuri "*Lubi Tag*" din județul Satu Mare, indică existența în spațiul nord-vestic al României, a unui grup de așezări caracterizate prin prezența în cantități însemnate a ceramicii lucrate la roata rapidă. Datorită caracteristicilor sale, prin care se evidențiază de restul ceramicii din nord-vestul României și pentru a evidenția acest tip de descoperiri s-a optat pentru denumirea de **ceramică de tip Lazuri-Nușfalău** (*Băcucț-Crișan 2005*, p. 94; *Băcucț-Crișan 2006*, p. 832). Cert este faptul că, această ceramică, databilă în perioada cuprinsă între sfârșitul sec. VII/începutul sec. VIII și începutul sec. IX/prima jumătate

a secolului IX este lucrată dintr-o pastă de bună calitate, mare parte din vase având caracteristici similare ceramicii romane provinciale.

Prezența acestora în nord-vestul României se datorează fie unor influențe/relații comerciale, fie este rezultatul activității unor ateliere locale. Ceramica medievală timpurie lucrată la roată (înceată și probabil și cea la roata rapidă) din nord-vestul României a fost catalogată ca *ceramică românească* și înțeleasă ca indicator al continuității unor centre locale de producție din epoca romană și a migrațiilor (*Dumitrașcu 1978*, p. 59-72, 83-85). Ceramica modelată la roata înceată este prezentă pretutindeni în bazinul carpatic, astfel că ea nu poate fi legată numai de un anumit etnic.

În mediul slavilor vestici, ceramica lucrată la roata înceată este utilizată pe tot parcursul acestei perioade, cea la roata rapidă fiind atestată mult mai târziu. Slavii sudici (slavo-bulgarii) folosesc de asemenea ceramica la roata înceată, cea la roata rapidă fiind - după cum se știe produsul atelierelor bizantine. Deocamdată, în nord-vestul României lipsește ceramica (în primul rând ceramica cenușie fină, decorată cu motive lustruite) sau alte categorii de materiale arheologice care ar putea fi legate sigur de o prezență bulgară. Necropolele tumulare de la Nușfalău și Someșeni sunt caracterizate prin prezența ceramicii lucrată la roata înceată. De asemenea, ceramica lucrată la roata rapidă nu este caracteristică descoperirilor avare de tip Gâmbaș și nici grupurilor de populație maghiară timpurie din sec. X semnalate în Transilvania. Ceramica modelată la roata rapidă este atestată în cimitirele de tip Band-Noșlac, aceste cimitire fiind atribuite populației romanice sau gepizilor, fără să se excludă o mixtură etnică (*Stanciu 1998*, p. 380). În unele așezări din Transilvania intracarpatică, datate pe parcursul sec. VIII-IX, ceramica modelată la roata înceată se asociază cu cea modelată la roata rapidă. Situația constatată permite presupunerea că acest tip de ceramică este creația grupurilor de populație românească/veche românească.

Inventarele arheologice descoperite în așezările cercetate ne dezvăluie o serie de aspecte ale vieții economice. A fost recoltată o cantitate însemnată de ceramică, caracterizată prin varietatea de forme și tipuri, sisteme multiple de decorare și tehnici diverse de modelare. Deși nu au fost descoperite ateliere de olărit sau cuptoare pentru ars ceramica, cu siguranță în aceste sate existau meșteri specializați în confecționarea vaselor din lut.

Torsul și țesutul sunt atestate prin descoperirea fusaiolelor și acelor. Prepararea hranei este evidențiată prin cantitatea mare de țesturi și tăvițe descoperite, precum și prin prezența cuptoarelor pentru copt pâine. Trebuie amintite aici și râșnițele descoperite, utilizate de asemenea în procesul de preparare a hranei.

Deși nu au fost descoperite ateliere de fierari sau cuptoare de redus minereu, prezența uneltelor din fier argumentează un alt aspect al vieții economice: cel legat de prelucrarea metalului. De asemenea, tot de acest aspect se leagă și existența cutelor/gresiilor pentru ascuțit unelte.

Creșterea animalelor constituia una din activitățile importante ale comunităților umane, aceasta asigurând pe

de o parte hrana, iar pe de altă parte o serie de produse secundare, necesare comunității. Prezența cornutelor mari, cornutelor mici, a porcinelor sau a păsărilor este evidențiată de materialul osteologic din așezările cercetate.

Spațiul geografic analizat a oferit o serie de informații despre așezările databile în sec. VII-IX. Prin cercetări de suprafață a fost identificat un număr însemnat de situri, însă fără săpături arheologice, acestea nu pot oferi prea multe date concrete.

Dintre punctele cunoscute, extrem de puține au fost cercetate prin săpături arheologice. În multe dintre acestea au fost efectuate săpături de mici dimensiuni și prin urmare și datele obținute au fost puține, ajungându-se astfel să dispunem de extrem de puține complexe cercetate. O parte din situri au putut fi sondate arheologic datorită necesității efectuării săpăturilor preventive sau de salvare.

Unele zone au fost mai intens locuite datorită condițiilor naturale existente. Lipsa descoperirilor sau din contră abundența acestora, se datorează și stadiului cercetărilor. Importanța apei pentru comunitățile umane este subliniată din nou de faptul că toate aceste descoperiri se află plasate în apropierea surselor de apă.

Bibliografie:

Baltag 1994 Gh. Baltag, *Așezarea de la Albești-Sighișoara. Elemente inedite în cultura materială din sec. IX-X*, în *Revista Bistriței*, 8, 1994, p. 74-78.

Băcuet-Crișan 2005 D. Băcuet-Crișan, *Depresiunea Silvaniei în secolele VII-XI*, în *Relații interetnice în Transilvania: secolele VI-XIII*, București, 2005, p. 87-110.

Băcuet-Crișan 2006c D. Băcuet-Crișan, *Contributions regarding the North-West part of Romania in the 7th-11th centuries. Considerations based on the archaeological researches made in Silvania Depression*, în *Fontes Historiae. Studia in Honorem Demetrii Protase*, Bistrița-Cluj-Napoca, 2006, p. 829-844.

Cosma 1996 C. Cosma, *Considerații privind așezările rurale și tipurile de locuințe din Transilvania în secolele VIII-X*, în *Eph. Nap.*, VI, 1996, p. 261-277.

Dumitrașcu 1978 S. Dumitrașcu, *Ceramică românească descoperită în Crișana (sec. VIII-XI)*, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 51-112.

Rusu 1971 M. Rusu, *Note asupra relațiilor culturale dintre slavi și populația romanică din Transilvania (sec. VI-X)*, în *Apulum*, IX, 1971, p. 713-730.

Stanciu 1998 I. Stanciu, *Populația din nord-vestul României între sec. 5-9. Teză de doctorat (manuscris)*, Universitatea "Babeș-Bolyiai" Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, 1998.

Stanciu 2000 I. Stanciu, *Despre ceramica medievală timpurie de uz comun, lucrată la roata rapidă, în așezările de pe teritoriul României (secolele VIII-X)*, în *Arheologia Medievală*, III, 2000, p. 127-191.

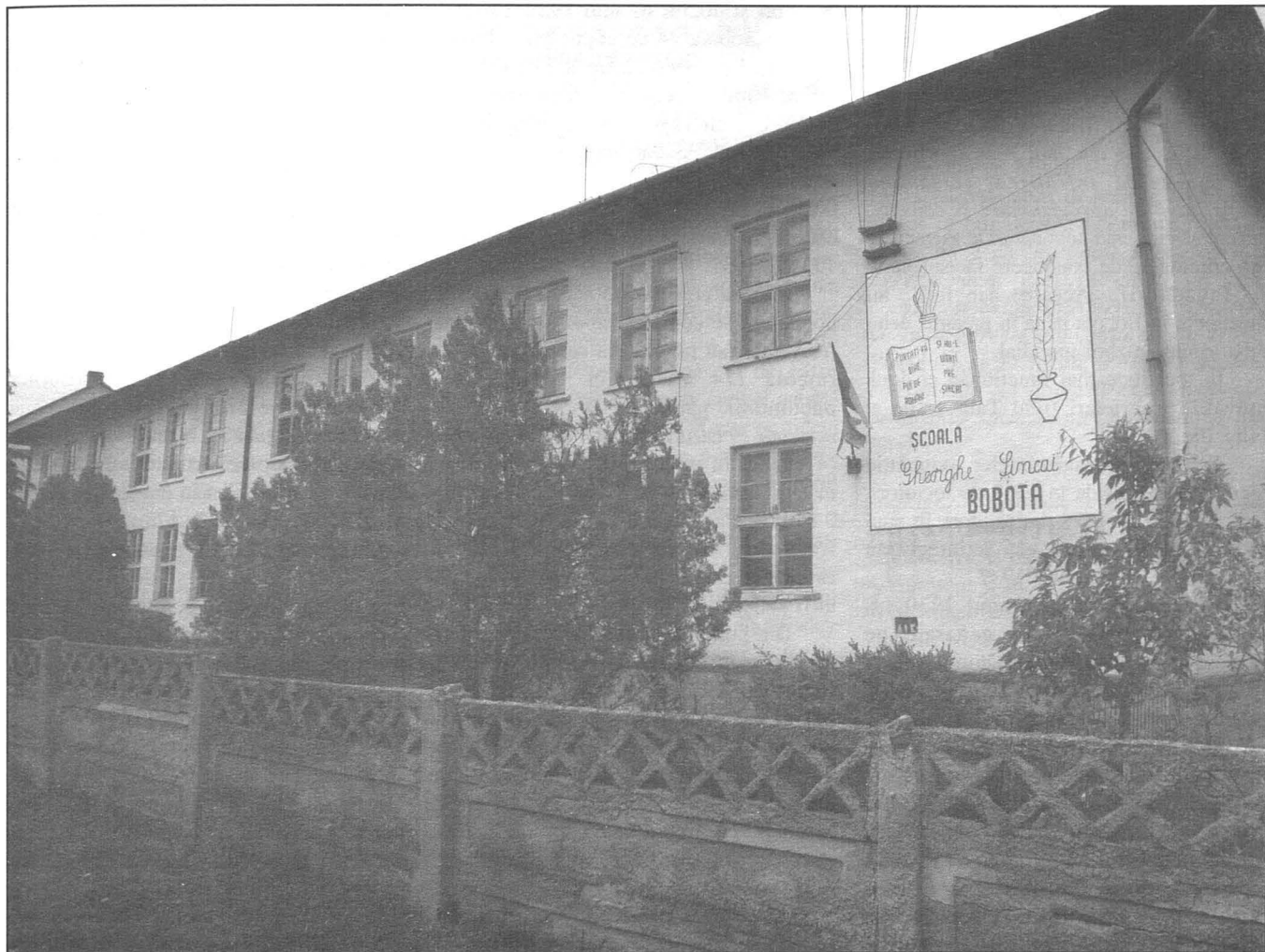
Stanciu 2003 I. Stanciu, *Descoperiri medievale timpurii din județele Satu Mare și Maramureș. Date noi, observații și opinii referitoare la ceramica medievală timpurie din nord-vestul României*, în *Marmatia*, 7, 2003, 1, p. 249-316.

Dan BĂCUEȚ-CRIȘAN

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

File din istoria localității Bobota în prima jumătate a secolului XX (II)

Aspecte socio-economice, demografice și igienico-sanitare în perioada interbelică

Ca urmare a lipsei de pământ, înregistrată în comuna Bobota, la începutul secolului XX, o parte a forței de muncă s-a orientat către întreprinderea minieră "Sălăjana" din localitate, care luase ființă în anul 1911, proprietar fiind firma Leopold Aschner & Co din Oradea, cu un capital de 1.200.000 coroane aur. Aceasta o arendează apoi Asociației Enric Koeng, dr. Namegyei Vasile și Goldstein Nandor.

Mina a fost distrusă în întregime în luna noiembrie a anului 1918, când au avut loc revolte sociale și în Bobota, însă și-a reluat activitatea în anul 1919. Datorită investițiilor, care se fac după anul 1918, se constată o dezvoltare tot mai accentuată a activității miniere până în anii crizei economice (1929-1933),

când și-a încetat activitatea din cauza greutăților financiare.

Ca urmare a investițiilor făcute s-a construit o centrală electrică, o uzină cu aburi, un atelier de lăcătușerie, pompe și un gater.

Până în anul 1918 s-a raportat, Inspectoratului minier din Baia Mare, doar producția de pe anul 1911 (11.320 tone) și de pe anul 1912 (10.607,700 tone), deoarece arhiva a fost distrusă, în toamna anului 1918. Începând din anul 1922 se înregistrează producții de peste 20.000 tone, apropiate de cele înregistrate de societățile "Surduc" și "Valea Agrijului".

În ceea ce privește calitatea cărbunelui extras din această mină, se menționează faptul că, are mai puține calorii decât cel extras la mina din Lupoaia, fiind vândut în mare parte C.F.R.-ului, iar din anul 1922 și particularilor.

Pentru începutul anului 1920 sunt menționați un număr de 50 de angajați,

crescând la 73, spre sfârșitul anului și la 261 în luna mai, a anului 1921, coborând apoi, în anii următori, la o medie de 150 de angajați.

Mina dispunea, doar de la sfârșitul anului 1921, de un personal calificat, fiind menționați, ca angajați, un singur inginer, care avea în subordine 1 sau 2 asistenți și un maestru lemnar. De asemenea, mina avea un director sau administrator, un contabil și un magazionier.

Pe lângă angajații, specializați în meseriile de: mineri, lemnari, mecanici, fierari, transportatori la gară cu tracțiune animală, pe o linie Decauville, sau la vagoane în gara Derșida, erau folosiți și un număr însemnat de zilieri.

Condițiile de lucru erau însă grele, fapt evidențiat de către minerii veniți din alte bazine miniere, în special din bazinul baimărean. Ei au venit să lucreze la mina din Bobota datorită promisiunilor unor

câştiguri mai mari și a acordării de locuințe, însă se constată faptul că aceste condiții nu au fost îndeplinite, de către conducerea minei, ceea ce a dus la plecarea multor mineri, în special dintre cei veniți din alte bazine.

În anul 1948, la fel ca și toate întreprinderile particulare din Sălaj, mina a fost naționalizată.

Pe lângă aceste activități economice se remarcă și înființarea unor asociații comerciale, care din anul 1924 funcționau sub numele de *Înfrățirea. Societatea cooperativă de aprovizionare și consum*, la care sătenii erau acționari. De asemenea, din comitetele de conducere făceau parte și învățătorii. Aceste asociații au funcționat în Bobota până în preajma celui de-al doilea război mondial.

În localitate mai funcționau și două prăvălii, proprietari fiind Talpoș Ilie și Filip Ilie.

Conform recensămintelor, populația localității crește, de la 1363 de locuitori, în anul 1900, la 1828 de locuitori, în anul 1930 și 1992 locuitori, câți se înregistrau la data de 12 decembrie 1937.

Recensământul din anul 1930 s-a făcut după instrucțiuni generale pe întreaga țară, iar în anii următori s-a făcut luând în considerare excedentul natural și migrația naturală a populației.

Din numărul total de 1992 locuitori, 864 erau bărbați, iar numărul femeilor era de 1128, deci mult mai mare decât cel al bărbaților. Căsătorite erau 920 de persoane, 1054, necăsătoriți, 16 persoane erau văduve și două divorțate. Majoritatea populației avea vârste cuprinse între 5 și 35 de ani. Densitatea populației, pe case, era de 6 persoane, iar pe familii, 4.

Pe grupe de vârstă situația era următoarea: 0-1 ani, 35 de persoane; 1-4, 166; 5-9, 259; 10-14, 230; 15-19, 188; 20-24, 122; 25-34, 330; 35-44, 269; 45-54, 98; 65-74, 62, 75 și peste, 18 persoane. Așadar, după cum se poate observa segmentul de vârstă cu cea mai numeroasă populație era între 24 și 35 de ani, ceea ce constituia un fapt pozitiv, populația localității nefiind una îmbătrânită, fenomen care se constată, din păcate, în ultima perioadă de timp. Acest proces a început odată cu exodul populației spre oraș, în urma colectivizării forțate a agriculturii.

În ceea ce privește excedentul natural al populației din localitate, adică diferența dintre natalitate și mortalitate, în perioada 1928-1937 se înregistrează valori între 5,2% (în cifre absolute înseamnă o diferență de 10 persoane) în anul 1934 și 29,7% (56 de persoane) în anul 1935. Cele

mai mici valori ale excedentului natural se înregistrează în perioada crizei economice, în anii 1932 (7,4%), 1933 (6,3%) și 1934 (5,2%). Natalitatea, în această perioadă, are valori cuprinse între 21,5% în anul 1933, când se nasc doar 41 de copii și 40,5% în anul 1929, când se nasc în Bobota 74 de copii. Mortalitatea are valori cuprinse între 8,3%, în anul 1935, când decedează 16 persoane și 18,3% în anul 1934, când se înregistrează 35 de decese. Așadar, tot din cauza crizei economice. Valori mari se înregistrează și la decesele copiilor sub un an, între 5 decese, în anul 1933 și 11 decese în anii 1934 și 1937.

În ceea ce privește cauza deceselor populației se constată faptul că cele mai frecvente s-au produs din cauza bolilor de rujeolă (14 cazuri în anul 1930), pneumonii, până la 5-6 cazuri pe an, senilitate (9 cazuri în anul 1929), scarlatină (4 cazuri în anul 1930), așa numitele maladii sociale, tuberculoza și sifilisul (1-3 cazuri pe an, chiar 4 în 1930). Mai puțin frecvente, din fericire, sunt decesele cauzate de cancer (în medie câte un caz pe an)

Din punct de vedere etnic, majoritari erau românii. Astfel, din cei 1992 de locuitori, 1933 erau români, 16 erau unguri, 42 evrei și una trecută la rubrica diverse, probabil de etnie rromă.

Religia dominantă, până în anul 1948, era cea greco-catolică. Din cei 1992 locuitori, 1923 erau de confesiune greco-catolică, 10 ortodoxă, 11 romano-catolică, 6 reformați și 42 mozaici. Făcând o comparație cu datele de mai sus ale recensământului se observă faptul că ungarilor erau divizați între cele două confesiuni, reformată și romano-catolică, evreii aparțineau cu toții cultului mozaic, iar românii erau, în marea lor majoritate, greco-catolici. Românii greco-catolici îl aveau, în acea perioadă, ca și preot pe protopopul Valentin Coposu, iar biserica din Bobota era, la fel ca și astăzi, una din cele mai mari din județul Sălaj, o adevărată Catedrală. După ce a efectuat reparații capitale la biserică și i-a adăugat un nou iconostas și amvom, preotul Valentin Coposu a sfințit, din nou, biserica pe data de 1 septembrie 1929. A fost un eveniment deosebit, la care a participat și o delegație ministerială în frunte cu primul ministru al României, Iuliu Maniu.

În ceea ce privește educația populației din localitate, în perioada interbelică, se făceau eforturi pentru eradicarea analfabetismului. Se remarcă o prezență școlară mare, deși copiii erau folosiți și la muncile agricole.

Din punct de vedere administrativ localitatea avea Primărie cu trei funcționari angajați, un notar, un secretar și un impiegat.

Ocupația principală a locuitorilor, ca în toate satele, era agricultura. În localitate existau 278 de proprietari de pământ și case.

Din păcate viața de zi cu zi nu era una ușoară, iar nivelul de trai era unul scăzut. La munca câmpului participau și femeile și copiii. Nu erau scutite nici femeile însărcinate care, uneori, nășteau chiar pe câmp. Nu exista nici o organizare pentru protejarea femeilor gravide în acest sens. Durata zilei de lucru era de până la 10 ore, iar costul unei zile de lucru se situa între 50 și 80 de lei.

Nivelul de trai reiese și din materialul de construcție al caselor și acoperișurilor. Astfel, din cele 278 de locuințe, 220 erau construite din pământ bătut, 8 erau bordeie și doar 10 case erau din zid. Casele cu o singură încăpere erau în număr de 10, cele cu 2 camere, 84, cu 3, 178 și doar 6 case aveau câte 4 camere. Ferestrele erau fixe la 220 dintre locuințe și doar 58 aveau ferestre mobile, care se puteau deschide. Acoperișul caselor era din paie la 217 dintre ele, din stuf, la 16, din țigla sau olane la 42 și doar 3 case erau acoperite cu tablă. Focul se făcea pe vatră încă la 162 de case, 102 aveau sobe de fier și 14 case aveau sobe de zid.

Starea clădirilor din punct de vedere sanitar era destul de primitivă. Existau și case care nu aveau latrină. La clădirile noi se observa un progres considerabil.

Salubritatea localului școlii era satisfăcătoare, cu un cubaj, iluminat și încălzire acceptabile. Latrina școlii era primitivă, dar curată. Nu existau, din păcate, măsuri de profilaxie, deratizare sau deparazitare. În caz de epidemie se luau măsuri speciale după necesități. Se recomanda construirea unei băi publice cu dușuri, care nu se realizase până în anul 1938, conform monografiei sanitare întocmite de către medicul de circumscripție, Lazăr Binder, la data de 9 august 1938.

Din punct de vedere sanitar, localitatea aparținea de circumscripția Supurul de Jos, unde se recomanda înființarea unui spital endemic. Moașă comunală nu exista în Bobota, nici soră de ocrotire sau caritate. La circa sanitară din Supurul de Jos era un agent sanitar care inspecta lunar localitatea Bobota. Nu existau în Bobota nici spital, nici măcar dispensar uman. Nu existau nici medici particulari și nici asociații particulare de ocrotire socială.

Alimentarea cu apă a comunei se făcea

din fântâni, care aveau grinzi de lemn și cumpănă. Capacitatea fântânilor era suficientă pentru aprovizionarea populației (circa 500-600 kg apă potabilă). Din cele 278 de locuințe, 166 aveau fântâni proprii.

Dictatul de la Viena și participarea la război

Localitatea Bobota, la fel ca și alte localități sălăjene a furnizat importante cantități de cereale și cărbune, în vederea susținerii înzestrării armatei române, care avea unități cantonate în județele de graniță.

După Dictatul de la Viena, în timpul ocupației horthyste și populația din Bobota a avut de suferit din cauza regimului de teroare care se instaurase. Astfel, mulți cetățeni au fost amendați și bătuți sub diferite pretexte. Tot acum, datorită și furiei că nu l-au găsit pe preotul Valentin Coposu, care la fel ca și în anul 1919 era trecut pe "lista neagră", troița înălțată în anul 1939 în Bobota a fost dinamitată.

Această tragedie care s-a abătut și asupra comunei Bobota este admirabil surprinsă de către marele om politic Corneliu Coposu, distins fiu al acestui sat, care în coloanele ziarului "Ardealul", stăpânit de revoltă și ură, dar plin de speranță în viitor, protestează împotriva odiosului Dictat. În satul care acum este "unde, departe de steag românesc, în țara vremelnic robită de cruntul destin (...) feciorii pământului sfâșiat, cu suflet amar, trag clopotele Învierii". Locuitorii satului se adună ca în fiecare an la biserică dar, "pacea sărbătoririi nu s-a coborât în sufletele lor răscolite de furtună. Priviri întunecate, ca o noapte de iarnă, se desprind din figurile lor, pe care dungi aspre au însemnat îndelung reținuta durere (...) Acolo au rămas astăzi, în ziua neagră a bunei credințe mințite. Acolo vor fi și mâine, în ceasul socotelilor și al dreptei judecăți".

Și acest "ceas" a sosit, la 21 octombrie 1944, localitatea Bobota fiind eliberată de către Grupul 18 Cercetare, condus de către căpitanul Dumitru Cristorian. La intrarea trupelor românești în localitate, sătenii au înlăturat steagul maghiar și au înălțat tricolorul românesc.

Însă, trupele sovietice "eliberatoare" vor instaura propria lor administrație și în Sălaj, iar sub oblăduirea lor s-a instaurat, la 6 martie 1945, guvernul pro-comunist condus de către Petru Groza.

Reforma agrară din anul 1945

Noul guvern a încercat, încă din primele zile, să-și consolideze poziția canalizându-și eforturile spre îndeplinirea a două obiective: reinstalarea administrației românești în Ardeal și implicit recunoașterea ei și reforma agrară.

Legiferarea reformei agrare se impunea cu necesitate, deoarece fusese unul din capetele de acuzare aduse de către F.N.D. guvernului Rădescu și datorită faptului că F.N.D. ceruse, încă de la 10 februarie 1945, împărțirea marilor proprietăți, ceea ce a dus la ocuparea și împărțirea unor proprietăți de către activiștii Frontului Plugarilor, această acțiune luând amploare după data de 6 martie 1945. Necesitatea reformei agrare era recunoscută de către toate partidele politice, în special de către Partidul Național Țărănesc, care și adoptă un proiect de lege agrară. Toate partidele istorice, înafară de cele procomuniste doreau ca reforma să fie aplicată la sfârșitul războiului, după întoarcerea de pe front a soldaților, care erau primii vizați la împrumut. Dar partidele procomuniste din Frontul Național Democrat au politizat punerea în aplicare a acestei reforme. După venirea lor la putere, în martie 1945, au și trecut la adoptarea reformei, deși soldații erau încă pe front.

În județul Sălaj, noul prefect Virgil Câmpeanu dă ordonanța 7/12 martie, prin care se confiscau terenurile "fașciștilor, a celor fugiți cu hortiștii, criminalilor de război și sabotorii însămânțărilor de primăvară", precum și a proprietăților ce depășeau 50 de hectare.

Astfel, la data de 20 martie 1945, deci înainte de adoptarea legii, se constituie și în localitatea Bobota comitetul local de reformă agrară, compus din 8 membri: Mărcuș Vasile - președinte; Pop Irimie, Gânța Ioan, Zaha Aurel, Sabău Ilie, Pop Ioan, Muste Vasile și Blăjan Augustin în calitate de membri.

Comitetul local s-a întrunit, pe data de 22 aprilie, pentru a lua în discuție situația proprietarilor de pe raza comunei Bobota care erau vizați la expropriere, în conformitate cu decretul- lege de reformă agrară, adoptat de guvernul condus de dr. Petru Groza, la data de 23 martie 1945.

Este luat în discuție cazul lui Muste Teodor, plecat din anul 1912, în America, comisia subliniind faptul că este domiciliat în "loc necunoscut", el având în proprietate o suprafață de 11 jug. și 109 stânjeni, aceasta fiind, conform concluziilor trase de către comisie, lucrată în dijmă de către rudenii. Se propune exproprierea lui

considerându-se absentist, intrând astfel sub incidența art.3 lit. d din lege. Se poate observa aici accentul demagogic de sorginte comunistă, comisia încheind procesul verbal al adunării cu următoarea frază: "Această proprietate trece în întregime asupra statului român pentru a se împărți plugarilor nevoiași din comună".

Muste Teodor având domiciliul în America depune o contestație, fiind reprezentat de Muste Ioan a lui Mihai și de avocatul dr. Mihail Gurzău, fost prefect liberal al Sălajului. În această contestație afirmă că proprietatea sa este mai mică de 50 de ha și că "nu poate fi expropriată averea mea, nici în cazul că sunt considerat cetățean American, deoarece aceasta oprește convenția de la Haga, Postdam și Teheran. Potrivit acestor convențiuni nu poate fi expropriat nici cetățeanul Sovietic, nici American și nici Englez".

În ceea ce privește absentismul, el subliniază faptul că "potrivit art.98 din cod civil, absent poate fi declarat numai acela care a părăsit domiciliul în loc necunoscut și fără a lăsa averea în grija și administrarea cuiva, iarăși un criteriu care nu există în cazul dat" și de asemenea, absent este cel "care a fost declarat ca atare de Tribunal, lucru care iarăși nu s-a făcut. Dreptul de a cere declararea mea ca absent este rezervat numai moștenitorilor prezumtivi".

La data de 6 aprilie 1946, comisia de plasă respinge contestația depusă de Muste Teodor, ca fiind nefondată și menține decizia de expropriere propusă de către Comitetul pentru reformă agrară din Bobota, iar în data de 2 august primarul comunei, Grama Vasile, certifică faptul că proprietatea a fost expropriată. De asemenea, Comisia județeană pentru reforma agrară, în ședința din 16 august, confirmă hotărârea comisiei de plasă, considerând că "proprietarul în primul rând nu a făcut dovadă că este cetățean american, iar în al doilea rând nu a produs dovezi că este muncitor de pământ".

Tot în ședința din 22 aprilie 1945, comitetul local de reformă agrară din Bobota ia în discuție și situația proprietății familiei Samuel Carol și Marton Estera, evrei deportați în timpul războiului. Proprietatea lor avea o suprafață de 106 jug. și 695 stg. din care 100 jug. și 695 stg. era teren arabil, 4 jug. fânețe naturale și 2 jug. grădini de zarzavat. Se specifică faptul că proprietatea s-a lucrat în dijmă, arendă și în regie și că este în parte expropriabilă, adică suprafața de peste 50 de ha., conform legii de reformă agrară.

La data de 15 septembrie 1945, secția specială tutelară a Tribunalului Sălaj, în urma cererii lui Samuel Emeric, îl numește pe acesta, în baza art. 28 aliniatul d) din legea XX/1877, ca și curator administrator al proprietății lui Samuel Carol care a fost deportat în loc necunoscut.

Comisia pentru reformă agrară a plasei Șimleu, în data de 25 nov. 1945, admite contestația lui Samuel Emeric, scoțând de sub expropriere întreaga proprietate, deoarece acesta menționase în contestație faptul că soții Samuel Carol și Marton Estera au primit averea sub formă de achiziție comună, în jumătate și nu moștenită, sau primită ca zestre, conform procesului verbal din 6 dec. 1923. Însă, comitetul local din Bobota face din nou apel către comisia de plasă cerând anularea contestației și exproprierea a 19 jug. (10 ha.) de teren arabil, fapt pus în practică de către comitetul local și certificat, de către primarul Grama Vasile, la data de 2 august 1946. De asemenea, Comisia județeană hotărăște, în ședința din 16 august, faptul că se expropriează această suprafață, considerând că nu este vorba de o avere separată ci de o singură proprietate, deși comisia de plasă admisesese, la 25 nov, contestația lui Samuel Emeric.

O altă proprietate expropriată a fost cea a preotului reformat în Sărmășag Vadon Andrei care avea, în hotarul comunei Bobota, 23 jug. de teren arabil.

La data de 2 august, primarul comunei, certifică faptul că s-a expropriat această proprietate, în baza art.3 lit. c), "ca unul ce s-a refugiat în țările cu care România a fost în stare de războiu". De asemenea, se menționează faptul că proprietatea nu a fost lucrată personal din anul 1934, când a fost arendată familiei Janisco Josif din Bobota, fapt contestat de proprietar, care susține că proprietatea nu a fost arendată mai mult de 7 ani și că s-a refugiat în Ungaria, în timpul războiului, nu din motive politice, ci datorită faptului că preoții erau persecutați. Această contestație este respinsă mai întâi de către comisia de plasă din Șimleu, la data de 9 martie 1946 și apoi de către comisia județeană, în ședința din 16 august, care subliniază faptul că motivul refugierii, din cauza persecuțiilor nu poate fi luat în seamă, deoarece, în acea perioadă, "în Ardeal mai erau încă alți preoți, totuși aceștia nu și-au părăsit casele".

La data de 18 iulie 1946, comisia de plasă compusă din: Bărar Teodor - președinte; Văscan Liviu - pretorul plasei și inginer agr. Horvath Geza șeful

Ocolului Agricol, se deplasează în Bobota pentru a verifica îndeplinirea reformei agrare. Aceasta constată că lipsește procesul verbal de expropriere, îndrumând comitetul local să întocmească un proces verbal cu fiecare moșie expropriată și care să cuprindă: nr. cărților fonduare; nr. topografic; întinderea moșiei; schița planului moșiei; situația inventarului viu și mort și situația rezervei de 5%.

De asemenea, se constată că la dosarul de plasă lipsește lista îndreptățiților (proprietari fără pământ sau cu pământ mai puțin de 5 ha.) și lista definitivă a împrumuturilor. Comisia constată că pentru aceste lipsuri direct răspunzător este, atât comitetul local, cât și notarul din Bobota.

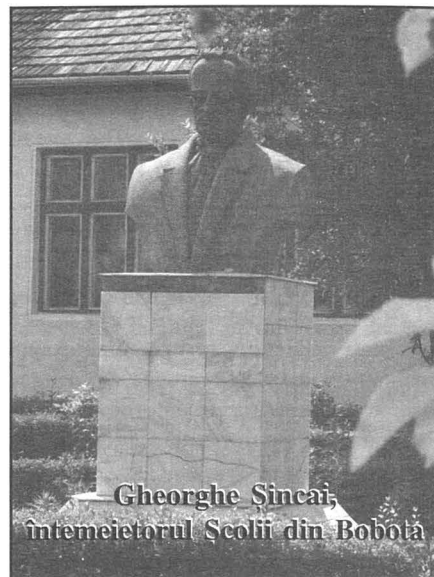
În localitatea Bobota au fost expropriați 5 proprietari și anume: din proprietatea lui Samuel Carol s-a expropriat suprafața de 19 jug; proprietatea lui Vadon Andrei, având o suprafață de 23 de jug., a fost expropriată toată, în conformitate cu art. 3, litera c; 15jug, reprezentând toată proprietatea lui Creuț Cornelia, conform art. 3, litera d; 9 jug și 800 de stj., din cele 11 jug., cât reprezenta proprietatea lui Muste Teodor, conf. art. 3, lit.d și proprietatea lui Bălaj Vasile de 2 jug., tot conform aceluiași articol și literă din lege.

În total s-a expropriat suprafața de 62 jug. teren arabil și 8 jug. de fâneațe. Numărul celor îndreptățiți, conform procesului verbal întocmit de către comitetul comunal de împrumuturi, din 20 iulie 1946, a fost de 85 de persoane, tot atâtea fiind împrumutate, mărimea lotului tip fiind de 2 jugăre. Tot acum comitetul local declară că: "au încheiat lucrările prevăzute de sus zisa lege, în Bobota".

Componența comitetului local de împrumuturi a fost identică cu cea a comisiei de expropriere.

În concluzie, putem afirma că, deși localitatea a fost afectată de cele două războaie mondiale și de criza economică mondială din anii 1929-1933, viața social-economică a locuitorilor a cunoscut un curs ascendent, în această perioadă.

Însă, toate aceste progrese semnificative au fost stopate de venirea la putere a regimului comunist, care a naționalizat toate unitățile economice, iar proprietățile agrare au fost colectivizate forțat. Acest episod trist, din evoluția social-economică a localității, va face obiectul unui studiu viitor.

Gheorghe Sincal, întemeietorul Școlii din Bobota

Bibliografie:

1. Virgil Mihalca, Doru E. Goron, *Aspecte ale integrării organice a județului Sălaj în cadrul statului național unitar român* (II), în Acta Musei Porolissensis (A.M.P.), nr. X, Zalău, 1986, p. 357
2. Direcția Județeană Sălaj a Arhivelor Naționale, *Monografia sanitară a localității Bobota*
2. Gheorghe Robescu, *Aspecte privind dezvoltarea industriei miniere carbonifere în Sălaj, între cele două războaie mondiale*, în A.M.P., V, Zalău, 1981, p. 590-591
3. Ioan Sabău, *Date privind industria minieră carboniferă sălăjeană între anii 1910-1922*, în A.M.P., XI, Zalău, 1987, p. 325-330
4. Corneliu Coposu, *Semnele timpului*, Edit. de Vest, Timișoara, 1997, p. 97 - 100
5. Paul Abrudan, *Căpitan Dumitru Cristorian: Participarea grupului 18 cercetare la luptele pentru eliberarea Sălajului de sub ocupația fascistă, în octombrie 1944*, în A.M.P., nr. VIII, Zalău, 1984, p. 533
6. Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)*, Fundația Academia Civică 1996, p. 215-216
7. *Gazeta oficială a județului Sălaj* din 15 martie 1945
8. Direcția Județeană Sălaj a Arhivelor Naționale, fond Comisia pentru aplicarea reformei agrare din anul 1945, dosarul 53 (filele 1, 3, 7-11), dosar 52 (filele 1,2 și 15-22), dosar 54, dosar 55 (filele 5,12 și 23)

Marin POP

Serie nouă, Anul IV, Nr. 4 (39), aprilie 2008

Interviuri neconvenționale

- răspunde poetul și filosoful Remus Foltoș -

Ștefan Doru Dăncuș: Cum vă simțiți ca mare scriitor?

Remus Foltoș: *Întrebarea mi se pare bine pusă având în vedere vremurile pe care le trăim. Un mare scriitor se trezește dimineața și nici nu apucă bine să-și bea cafeaua că se trezește lovit în moalele capului de măciuca problemei existențiale. Această problemă existențială se pune astfel: cum să fac pentru ca grija zilei de mâine să nu-mi mai dea bătăi de cap și să pot intra de fiecare dată în transa creației mele artistice? Un mare scriitor se enervează de asemenea că nu găsește răspunsuri și rezolvări la problema sa și atunci intervine visul la Sponsor. Sau visul la Sursă ca în Filantropica - dacă nu mă înșel. Vreo babă cu avere multă, vreo Mămuloaia sau vreo Tamara, numai să miroase a înmormântare și apoi succesiune. Asta mi se pare condiția de mare scriitor că transpare din datele pe care le dețin de la o vreme. În realitate, ca mare scriitor nu pot să mă simt decât stânjenit. La cei 33 de ani - cifră fatidică - constat că deși mă simt un mare scriitor, nimeni nu-mi dă atenția de care ar trebui să mă bucur. Sau aproape nimeni. Nici o instituție a statului nu oferă burse atâtea câte ar trebui. Situația tânărului scriitor e jalnică. Încep să cred că tot ce am scris - adică vreo 12 cărți - se vor pierde într-o ireversibilă beznă a uitării generale și că îmi voi fi irosit viața fără rost. Asta cred că e cea mai mare îngrijorare care mă paște ca mare scriitor. Editurile băjbâie, prețurile la carte sunt amenințătoare, toți vor bani, vor sponsori, nimeni nu riscă pentru că știe că nu se va vinde cartea produsă fără o reclamă ce este la rândul ei exorbitantă. Aici e drama și mai ales atunci când e vorba de poezie. Unul singur a fost Cărtărescu - publicat de Humanitas în mii de exemplare. Dar până să ajungi la statutul lui Cărtărescu e mult. Închei prin aceea că deși mă simt un mare scriitor mi se pare că ceea ce simt eu va rămâne doar pentru mine. Măcar și pentru atât e o realizare a destinului personal, e o formă de salvatoare mântuire prin cultură.*

Ștefan Doru Dăncuș: Câți bani câștigați din scris?

Remus Foltoș: *Din păcate sumele câștigate din scris au fost și sunt pentru orice scriitor prea mici pentru a putea*

spune că trăiește din scris. Sunt prea puțini aceia care trăiesc din scris. Întotdeauna mi-am dorit să fiu un fel de Sadoveanu care a trăit numai din scris. Era visul meu, opțiunea mea. Astăzi constat că am fost doar un visător și cred că nici chiar Cărtărescu nu își permite prea multe chiar dacă a scrie și a trăi la el sunt complementare (merge și la figurat). Însă deși nu câștig decât bani de țigări din această activitate asta nu mă împiedică să cred cu tărie că acesta e cea mai mare realizare a destinului meu personal - scriitura, opera mea. Sunt un idealist și pentru că nici nu știu să fac altceva. De când m-am pomenit, de când am ridicat fruntea în viață scrisul a fost pentru mine și alinarea și visul și speranța. De aceea banii nu mi se par atât de importanți.

Ștefan Doru Dăncuș: Ce diferență e între scriitorul român și cel din America?

Remus Foltoș: *America o știu doar din cărțile lui Karl May și din filmele cu gangsteri. Nu pot face diferența. America era titlul unei cărți neterminate a lui Kafka. Poate doar atât știu despre America - exista o carte a lui Kafka în biblioteca mea care purta numele acesta. America a fost visul multora, mai ales după Revoluție. America e și visul de astăzi al multora. Nu știu din păcate cum visează un american despre România dar știu cum visează un român despre America. De aceea cred că unui scriitor american îi merge cu mult mai bine decât unui scriitor român.*

Ștefan Doru Dăncuș: Cine va câștiga, internetul ori cartea tipărită?

Remus Foltoș: *Cartea tipărită și vă spun și de ce. Calculatorul e atât de obositor încât nu-i prevăd nici un fel de viitor în materie de aprofundare într-o lectură. Lectura în fața monitorului e aproape imposibilă pentru că alternativa de a sta întins cu cartea în mâini mi se pare singura condiție benefică a oricărei lecturi. Vedeți, poziția în care citești e magistrală în ceea ce privește alegerea. Cioran spunea că gândurile se schimbă radical odată ce te-ai așezat în lung - e diferența ce poate face separație între violență și non-violență.*

Ștefan Doru Dăncuș: Cum vă legitimați ca scriitor în fața lui Dumnezeu?

Remus Foltoș: *Legitimația mea poartă pecetea dorului de neîntâmpat - ca să fiu aproape de ceea ce îmi e atât de drag - Nichita Stănescu. Adesea în copilărie visam că pot zbura iar noaptea în vis chiar făceam acest lucru. Cred că scriitura mea poartă amprenta acestui simbolism al ascensiunii - ca să folosesc un termen al lui Eliade. Increatul este și va rămâne tentația unui metafizician așa cum sunt eu. Tentația unei lumi care transcende lumea materială este mai puternică, la mine, decât orice. În asta rezidă și legătura scrisului meu cu Dumnezeu.*

Ștefan Doru Dăncuș: Continuați acest început: VREAU SĂ SPUN CĂ...

Remus Foltoș: *...deși după toate aparențele lumea nu e bine alcătuită, sunt lipsuri în modalitatea creației, totuși înclin să cred că lucrurile nu sunt mai bine organizabile, nu pot fi mai bune de atât. De aceea continuu să cred că porțile raiului le vede acela care înțelege stoic cum stau lucrurile și se supune acestui haos care este viața. Acela care nu poate hotărî singur și de aceea se lasă el hotărât.*

Ștefan Doru Dăncuș: Autograf pentru cititorii revistei "Caiete Silvane".

Remus Foltoș: *Sunt un mare iubitor de oameni. Îi iubesc și pe cei care mi-au făcut rău. De aceea cred - cum spuneam într-un jurnal de prin '93 - că singura modalitate de comunicare între noi este îmbrățișarea. Asta spune totul.*

Iar aniversări și comemorări

Horoscopul, cu toate înțelesurile nu o dată hilare (cu atât mai abtîr cu cât *suntără* unii/ unele care îl cultivă asiduu, ca o alternativă la pespectivile promise de credința creștină), demonstrează negru pe alb că există una sau două zodii favorabile artiștilor. Adică vreau să înțelegi, *iubite cetitorule*, că poate ai avut norocul să te fi născut într-o astfel de zodie și să constăți că, totuși, nu ești artist (activ sau, dimpotrivă, pasiv în așteptarea aripei dătătoare de geniu, ori măcar de speranțe că ai putea fi, dar n-ai vrut matală). Rubrica pe care m-am angajat s-o realizez și s-o păstrez cât mi se va îngădui, intră în evidentă contradicție cu pre-zicerile horoscopului. Dacă nu cumva o mai atentă analiză a cuiua ar demonstra totuși că există anumiți ani, sau anume decenii, în combinație cu oarecare ore, când se nasc geniile. Ei, dar până atunci să dau de știre cititorilor interesați, sau doar curioși, cine dintre scriitori, listați sau nu în arhivele UR, s-a născut în luna aprilie din anii teminați cu cifra **trei** și **opt**. Deci:

ANIVERSĂM!

1.04.1888 - Mircea FLORIAN, filosof și istoric literar. Doctorat în Germania cu teza: "**Conceptul de timp la Henri Bergson**". Extragem dintr-o listă amplă a operei sale încă doua titluri: "**Logica lui Aristotel**" și "**Antinomiile credinței**". Membru post-mortem al Academiei Române (1990). (†1960);

1943 - Anda TEODORESCU, traducătoare de limbă engleză;

1953 - Viorel MUREȘAN, poet și eseist. Debut absolut în revista *Limba română pentru elevi*; Debut declarat - în revista *Amfiteatru* (1972). În anii studenției la Filologia clujeană face parte din redacția revistei *Echinox*. Colaborează apoi la cele mai prestigioase reviste literare și de cultură (*Familia*, *Tribuna*, *România literară*, *Luceafărul*, *Vatra*, *Contrapunct*, *Apostrof*, *Calende*, *Steaua*, *Euphorion*, *Convorbiri literare* ș.a.) Debutează editorial prin concurs la Editura Albatros (1982) cu placheta de versuri **Scrisori din muzeul pendulelor**, foarte bine întâmpinat de critica literară. Urmează apoi: **Biblioteca de os**, **Pietrele nimicului**, **Ramele Nordului**, **Lumina absentă**, **Ceremonia ruinelor**, **Sâmbăta lucrurilor** (*antologie de autor*).

Împreună cu Traian Ștef editează monografia **Leonid Dimov**. Este inclus în majoritatea lucrărilor contemporane de istorie literară, în importante antologii, precum și în Dicționarele de literatură. Membru al ASPRO. Redactor șef al revistei UNU, de la Oradea, și în redacția revistei LIMES, din Zalău. De câțiva ani buni - cronicar literar la revista POESIS. În prezent este și colaborator permanent al revistei *Caiete Silvane*. În numele prietenilor comuni, LA MULȚI ANIȘIBUNI!

2.04.1903 - Olimpiu BOITOȘ, istoric literar și publicist ardelean, profesor de română la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Brașov, apoi membru în Comitetul director al Teatrului Național din Cluj, colaborator la mai multe ziare și reviste românești (pseudonime: Ion Filimon și S. Florea). Debutează în *TRIBUNA* din Sibiu (1927) cu studiul "*Activitatea lui Slavici*". Autor al mai multor lucrări de istorie literară. († 1954);

1923 - Lucian DUMITRESCU, poet, prozator, critic literar, († 1992);

3.04.1893 - Damian STĂNOIU, fost monah, prozator, autor de lucrări cu accente ludice valorificând idei și motive extrase din viața monahală, dar și cu motive profane, considerate de către G.Călinescu, în *Istoria (...)* sa, "*vulgare și regretabile*". († 1956);

4.04.1928 - Florica DUMITRESCU - NICULESCU, lingvist și filolog;

1928 - BALÁZS Sándor, doctor în filosofie, publicist, eseist, prozator;

5.04.1933 - Romulus VULPESCU, poet, prozator, traducător, filolog. Debutează în revista *Tânărul scriitor* (1954), colaborând apoi sporadic la majoritatea revistelor literare și de cultură. Abil cunoscător al limbii franceze medievale și al limbii române vechi. Editorial, debutează cu placheta de poeme **Poezii**, apoi în proză cu volumul intitulat **Exerciții de stil** (1967). Ambele dovedesc fantezie intelectuală debordantă. Aceleași calități sunt dovedite și în traduceri (François Villon, François Rabelais, Alfred Jarry ș.a.);

6.04.1908 - CENTENAR Emilia Șt. MILICESCU, istoric al literaturii, excelent exeget al lui B. Șt. Delavrancea († 1990);

1933 - Maria TOTH, autoare de manuale și cărți pentru copii;

- **Vlad POHILA**, jurnalist, prozator, lingvist lexicograf, traducător din

Basarabia;

1973 - Cristina RHEA, jurnalistă, poetă și prozatoare, autoare a șapte cărți, colaboratoare a mai multor posturi TV și jurnale din țară și străinătate;

1978 - Ana COIUG, traducătoare de limbă franceză, cadru didactic universitar UBB Cluj;

8.04.1898 - Alexandru CLAUDIAN, poet și sociolog al literaturii. Debut în revista *Curentul nou* (1920); debut editorial cu volumul **Cercetări filosofice și sociologice** (1935). Doctor în filosofie, cadru universitar la Universitatea din Iași, a fost deținut politic în anii *obsedantului deceniu*. C. Crișan îi editează poeziile sub titlul *Senin* (1972), cu o prefață de șerban Cioculescu. († 1962);

1928 - Alexandru D. LUNGU, actor, prozator și dramaturg. Debutează în rev. *Albina* (1958), iar editorial - în 1960, cu volumul de proză **Hotar**. Urmează *Lacătul apei* (1986), *Duminicile unei veri* (1991), *Moarte mărunță* (roman - 1997);

10.04.1898 - Stejar IONESCU, scriitor, ziarist și avocat († 1928);

1948 - Elena ȘTEFĂNESCU, prozatoare;

11.04.1858 - Barbu ȘTEFĂNESCU-DELAVRANCEA, prozator, dramaturg, gazetar. Debut literar în România liberă (1877) sub semnătura Barbu; debut editorial cu volumul de versuri *Poiana Lungă - Amintiri* (1878). Avocat de succes (doctoratul în drept la Paris); pamfletar pasionant, afectiv. Deputat de Ilfov din partea Partidului Conservator. Ca dramaturg, se remarcă prin *Trilogia Moldovei* (*Apus de Soare*, *Viforul*, *Luceafărul*). Creatorul lui Hagi Tudose, tip al avarului desăvârșit. († 1918);

1898 - Mircea ȘTEFĂNESCU, dramaturg și cronicar teatral, autor al cunoscutelor piese de teatru evocatoare **Cuza Vodă**, **Procesul d-lui Caragiale**, **Eminescu** († 1982);

1943 - Ion BUZAȘI, istoric al literaturii, doctor în științe filologice cu teza **Andrei Mureșanu, viața și opera** (1982), publicată în 1988. În 1986 publică, în colaborare cu Teodor Seiceanu, volumul **Blajul, vatră de istorie și cultură**;

14.04.1943 - Florin FAIFER, filolog, eseist, critic și istoric literar de prestigiu, profesor universitar doctor la Universitatea de Artă "George Enescu" din Iași, cercetător științific principal, gradul I la Institutul De

Filologie Română "Al. Philippide", autor al unor studii de referință (amintim: **Semnele lui Hermes, Pluta de naufragiu, Filtru**), coautor al DGLR, al **Dicționarului Literaturii Române de la origini până la 1900** ș.a.

16.04.1928 - Constantin ARONESCU, absolvent al Facultății de Filosofie, actor, poet, epigramist, critic nedisimulat al regimului totalitar din România, emigrat în SUA (1978), unde înființează ziarul *Cuvântul românesc*, unde publică pe cei mai importanți dizidenți români din Diaspora;

1938 - Iuri GRECOV, scriitor din Basarabia;

18.04.1928 - Puiu ENACHE, istoric al literaturii; I al spațiului dobrogean. († 2005);

- **Dumitru POPESCU**, prozator, poet și eseist, subordonat politic totalitarismului comunist și, afectiv, familiei Ceaușescu;

1938 - Nicolae MAREȘ, traducător, polonist și diplomat, autorul volumului **Ioan Paul al II-lea, papă pentru mileniul al III-lea** (2000). A tradus, printre alții, din Tadeusz Rozewicz, Adam Mickiewicz, Jerzy Edigey etc.;

1943 - Florentina FLORESCU, poetă și prozatoare. Debut absolute în ziarul *Drum nou*. Debut editorial în volumul colectiv **Cărări spre oameni**. Cea mai recentă apariție editorială consemnată în surse, vol. Vineri (2004);

- **Florin GABREA**, scenograf, prozator. A debutat editorial cu volumul *Hanimore* (povestiri) (1969), aflat sub influența mișcării onirice. Apoi, vol. *Frumos e numai adevărul*. Din 1981 s-a stabilit în Germania;

- **George GHIDRIGAN**, prozator. Autorul romanelor **Mișcarea browniană** (1972), **Evadare din pustiu** (1975), **Dragoste la lumina zilei** (1989);

19.04.1848 - Calistrat HOGAȘ, poet, prozator publicist și profesor de limba și literatură română, Autorul unor celebre întâmplări adunate sub titlul: **Pe drumuri de munte**;

20.04.1903 - Andrei Ion DELEANU, cunoscut traducător de limbă engleză și limbă germană (Joseph Conrad, William Faulkner, Thomas Mann etc.). († 1980);

21.04.1908 - CENTENAR Florea Al. CREȚEANU, scriitor, publicist și editor;

1923 - Mircea POPOVICI, poet;

1933 - Cornel CĂPUȘAN, critic literar și eseist. Universitar clujean la facultatea de Filologie. A fost lector de

limba și literatură română la universități din SUA și Italia. Scrieri: **Orfeu - motivul permanenței în lirica Renașterii** (1978), **Imagini ale lumii** (1987);

1938 - Gabriela CSIRE, prozatoare, autoarea cărților: **Kalevala, Țara îndepărtată și Legendele constelațiilor**;

22.04.1923 - Ștefan HARBUZ, scriitor;

23.04.1903 - George BUZNEA, poet, prozator și traducător (Pseudonime: Baldovin, Bemol, Valentin Boldur, V. Petrișanu). Debut editorial cu **Omagiul Eladei** (1930). A tradus aplicat primele două cânturi din capodopera dantescă **Divina Comedia**. († 1976);

1938 - Marin Radu MOCANU, scriitor și istoric;

24.04.1888 - Ștefan BEZDECHI, clasicist și traducător de origine aromână. Studii la București (discipol al lui Vasile Pârvan), apoi la Berlin. Cadru didactic universitar la Facultatea de Filologie/Litere din Cluj (profesor de limbă greacă). Dintre scrierile sale: **Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română** (1939), **Sfântul Ioan Gură de Aur și Platon** (1945), **Metafizica** (1965). († 1958)

25.04.1953 - Liviu ANTONESCU, poet, prozator și eseist. Fost redactor șef al revistei *Opinia studentească*, redactor șef adjunct la *Convorbiri literare*, director al revistei *Timpul*. Debut în revista *Dialog* (1974). (Pseudonime: L.D. Anton, Dimitrie Anton). Debut editorial independent cu volumul de eseuri **Semnele timpului. Opinii, dialoguri**. Autor al volumului de poeme **Apariția Eonei și celelalte poeme de dragoste culese din arborele Gnozei** (1998);

26.04.1908 - CENTENAR Cristian PĂNCESCU, dramaturg și cronicar, discipol, al lui Victor Eftimiu, al cărui secretar a fost, cât și animatorul Cenaclului Literar purtând numele maestrului. († 1982);

1938 - Dan Claudiu TĂNĂȘESCU, prozator, autorul romanului **Câmpia singuratică** (1981);

27.04.1893 - ENDRE Károly, important poet elegiac, autorul mai multor cărți. († 1988);

28.04.1908 - A luat ființă SOCIETATEA SCRITORILOR ROMÂNI. CENTENAR

1948 - Iolanda MALAMEN, poetă și prozatoare. Debut poetic în revista *Cronica* (1967) și editorial cu volumul **Starea de grație** (1971). De atunci a mai publicat **Călătorie în natură** (1973), **Pământ sub zăpadă** (1976). Debutează în proză cu cartea

Eu, meseria de călău și melancolia regină (1997), după care i se publică **Măcelul cămătarilor** (2002) etc.;

1953 - Ion MĂNĂSCURTĂ, publicist, prozator și traducător din Basarabia, care a debutat cu volumul **Noi și gândurile noastre** (1979). A publicat și volumul de proză **Bărbații Universului** (1980). Scrie și literatură pentru copii, de exemplu: **Artefact** (1989)

30.04.1943 - Viorel TĂUTAN, publicist, poet, prozator, dramaturg. Debut absolut în ziarul *Viața studentească* (1965). Debut poetic în revista *Tribuna* (decembrie, 1982) În acest timp, colaborează sistematic la ziarul județean *Năzuința* și, sporadic, la mai multe reviste culturale și de literatură din Ardeal, cu poezie, proză, teatru, cronici literare, eseuri de istorie literară și jurnalism, precum și la *Zburătorul și Poezia*. Debut editorial poetic într-o Antologie colectivă de circumstanță, înainte de 1990, apoi cu placheta de versuri **Jurnal în răspântii** (1997). Editează un al doilea volum de poeme: **Gesturi în oglindă** (2002). Este inclus în câteva **Antologii** colective de poezie, în limbile maghiară, germană, engleză și coreeană, precum și în **Antologia Cenaclului literar Sylvania**, recent alcătuită de prof. Iuliu Suciu, președintele Cenaclului.

COMEMORĂM:

8.04.1913 - PANAIT CERNA (n.1891)

10.04.1933 - CORNELIA KERNBACH-TATUȘESCU (n.1866)

14.04.1998 - FRANCISC PĂCURARIU (n.1924)

15.04.1923 - CONSTANTIN DUMITRECU-IAȘI (n.1849)

1988 - MODEST MORARIU (n.1929)

16.04.1933 - IOSIF HUSSAR (n.1867)

19.04.1993 - ION BOLDUNA (n.1933)

20.04.1893 - GEORGE BARIȚIU (n.1912)

1968 - ADRIAN MANIU (n.1891)

22.04.1968 - VIRGIL BIROU (n.1903)

- CONSTANTIN PRISNEA (n.1914)

25.04.1993 - VALENTIN DEȘLIU (n.1927)

26.04.1963 - VASILE VOICULESCU (n.1884)

29.04.1918 - BARBUȘTEFĂNESCU - DELAVRANCEA (n.1858)

1993 - TRAIAN BĂLĂCEANU (n.1924)

V.I. TALIANU

Ne scuturăm de valori, ca de-o povară...

Îmi aduc aminte că înainte vreme, când farfuriile vechi de ceramică, icoanele pe sticlă și ștergurile erau coborâte de pe pereți pentru a lăsa loc păretarelor persane, umblau pe la sate "întreprinzători" amatori de troc: farfurii vechi de ceramică contra farfurii de porțelan sau oale și cratițe emailate, cele mai multe cu defecte de fabricație; icoane de sticlă contra tablouri de hârtie în rame aurite, strălucitoare. Atunci m-am certat pentru prima și ultima oară cu mătușa mea, sora mamei ("eu le dau, că n-am prunci ca mă-ta!"), care a lăsat bruneții "căzuți" pe casa ei să-și aleagă singuri blidele de pe pereți... După revoluție, când i-au poposit mătușii la poartă alți "întreprinzători", de data asta de pe alte plaiuri... europene, pentru a-i

da bani "buni" pe lada de zestre, pe lădoi, pe almar, pe lampa veche, deosebit de frumoasă etc., mătușa știa lecția: "nu să plătie, domnule!".

Când mă gândesc câtă mobilă rustică, veritabilă, a trecut granița (îndeosebi spre Italia), mai că-mi vine să plâng... Am înțeles că acolo a fost restaurată cu niște costuri și eforturi minime, apoi vândută într-adevăr pe bani buni, și că acum face deliciul proprietarilor și al oaspeților pe care aceștia îi au și care, la rândul lor, își doresc un asemenea decor în propria casă...

Ce este mai grav, că în anii de după decembrie '89 ne-am scuturat ca de-o povară, ca de ceva perimat, de multe valori culturale. Materiale și spirituale. Să ne gândim doar la clădirile cu valoare

istorică și arhitecturală mutilate sau dărâmate; la numeroasele bunuri culturale mobile care au trecut, cu ori fără lege, granița, la folclorul autentic și muzica de valoare înlocuite cu kitch-uri și false valori, ofensiva manelelor deranjând chiar pe cei care la început le agreau în anumite conjuncturi...

Sperăm că ne-am trezit în ceasul al 12-lea și că vom ține de ce ne-a mai rămas în materie de valoare tradițională. Uitați-vă în jurul Dvs. și faceți un inventar riguros, începând cu lada de zestre, continuând cu biserica de lemn și terminând cu ansamblul de monumente istorice... Nu-i așa că mai avem ce salva?!

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

APĂRAREA

Tensiuni de primăvară

Slavi ai unor trasee întâmplătoare, nu mai înțelegeți că femeile voastre sunt, în lumea asta materială, îngerii voștri. Căutați femeia la bordel și satisfacții fizice de moment ignorându-vă îngerii, aruncându-i în uitare și durere a trăirii în zadar, alături de bărbați necunoscuți, incapabili să facă față îngerilor ce nu le aparțin. Trăiți deposedați de cea mai de preț bijuterie: **iubirea**. Opriți-vă o clipă din alergătura cotidiană și gândiți: oare alături de cine trăiesc? Este îngerul *meu* sau l-am furat de la altul? Iar

dacă vi l-ați însușit ilegal - încercați să rezolvați situația cu blândețe: și acea femeie cu care ați trăit ani de zile simte că nu pentru unul sau altul din voi a fost înființată, ci pentru unul singur din lume, **singurul** pe care îl poate proteja cu înțelegerea ei încărcătură afectivă și pe care nu-l va înșela și minți niciodată.

Aceste fraze care doar aparent par să provoace distrugerea unor căsnicii sunt, de fapt, singura poartă spre fericirea și împlinirea ființei omenești: dacă alegi să trăiești lângă un zid, vei avea parte doar de pietrele din care este construit, nu de esențele miraculoase ce se află dincolo de el.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

ideea europeană

*De 5 ani
citim împreună*

Colecția Ediții definitive

Nicolae Breban
Riscul în cultură

Ion Ianoși
Autori și opere

Nicolae Balotă
*Literatura germană
Caietul albastru (vol. I-II)
De la Homer la Joyce*

www.ideeaeuropeana.ro

CONTEMPORANUL LUNAR REALIZAT DE NOI

BREBAN
Riscul în cultură

**AUTORI ȘI
OPERE**

BALOTA
Caietul albastru

**Magazin
Sălăjean**

LIDERUL PRESEI SĂLĂJENE

Diana Drăgan-Chirilă

"Am început studiile în comunicații vizuale la Secția Foto-Video Procesare Computerizată a Imaginii, Universitatea de Artă și Design, absolvind în anul 2001. În anul 2002 am absolvit la Scuola Politehnica di Design, Milano, Italia, cursurile de Master în Webdesign. Implicându-mă pe scară largă în multimedia, îmi oferă posibilitatea de a lucra cu clienți din domenii multiple oferind concepte și lucrări de design către diverși colaboratori. În prezent sunt preparator la Universitatea de Artă și Design, Cluj, Secția Foto-Video Procesare Computerizată a Imaginii, precum și doctorandă în anul II, în domeniul artelor vizuale la aceeași universitate. În ultimii patru ani am predat cursuri de graphic-, webdesign și animație computerizată. Împreună cu studenții secției am participat la mai multe manifestări, workshopuri naționale și internaționale de multimedia și film de animație, cum ar fi European Media Art Festival in Osnabruck, Germania sau workshopul internațional TransEuropa Express, ținut în cadrul Festivalului de Film Artistic, Szolnok, Ungaria. Pe lângă activitatea educațională, particip cu creațiile mele de fotografie, grafică pe computer și animație la expoziții și festivaluri naționale și internaționale".

Artista a fost prezentă la Zalău, la Galeria de Artă ATELIER Z, în 15 martie a.c., cu expoziția "FRAGMENTE DIN LUMEA MEA. Închipuite și desenate de Drăgan-Chirilă Diana. Re-văzute și re-povestite de Mihaiela Ilea".

